

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

**“FİLM MİRASIM” GÖRSEL-İŞİTSEL ARŞİVİNDE
ULUSAL BELLEĞİN TEMSİLİ**

Saliha YILDIZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2025

“FİLM MİRASIM” GÖRSEL-İŞİTSEL ARŞİVİNDE ULUSAL BELLEĞİN TEMSİLİ

Saliha YILDIZ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2025

KABUL VE ONAY

Saliha YILDIZ tarafından hazırlanan “‘Film Mirasım’ Görsel-İşitsel Arşivinde Ulusal Belleğin Temsili” başlıklı bu çalışma, 11 Haziran 2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yasemin DOĞANER (Başkan)

Doç. Dr. Yurdağül ÜNAL (Danışman)

Prof. Dr. Melike KAPLAN (Üye)

Doç. Dr. Tolga ÇAKMAK (Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye AKÇA (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Saliha YILDIZ

¹“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

(1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*

(2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*

(3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

** Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Yurdagül ÜNAL** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Saliha YILDIZ

TEŞEKKÜR

Tez konumun belirlenmesinden itibaren her aşamada sabırla rehberlik eden, desteğini ve kıymetli katkılarını hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Yurdagül ÜNAL'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmama katkılarıyla yön veren kıymetli hocalarım Prof. Dr. Yasemin DOĞANER, Prof. Dr. Melike KAPLAN, Doç. Dr. Tolga ÇAKMAK ve Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye AKÇA'ya; lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren tüm bölüm hocalarıma çok teşekkür ederim.

Bu sürecin yükünü hafifleten, daima bana moral ve motivasyon kaynağı olan değerli arkadaşlarım Fatma, Esra ve Serpil'e; gösterdiği anlayış ve desteğiyle süreci daha yönetilebilir kılan kıymetli mesai arkadaşım Rümeysa'ya; her zaman yanımda olan, destekleri ve varlıklarıyla en büyük dayanağım olan sevgili aileme minnettarım. İyi ki varsınız.

ÖZET

YILDIZ, Saliha. “*Film Mirasım*” *Görsel-İşitsel Arşivinde Ulusal Belleğin Temsili*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2025.

Bu çalışma, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen *Film Mirasım* dijital arşivinde yer alan 1918–1960 dönemine ait görsel-işitsel içerikler üzerinden, Türkiye'nin ulusal belleğinin devlet eliyle üretilen görüntülü anlatılar aracılığıyla nasıl temsil edildiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Arşivde yer alan 117 sesli video, otomatik transkripsiyon yöntemiyle yazıya dökülmüş; ardından içerikler nitel analiz teknikleriyle sistematik olarak incelenmiştir. ATLAS.ti yazılımı kullanılarak yürütülen içerik analizinde, öncelikle kodlar belirlenmiş; benzer kodlar kategoriler altında gruplandırılmış ve bu kategorilerden yola çıkılarak dört ana tema belirlenmiştir: *Kamu Politikaları*, *Uluslararası İlişkiler*, *Bağımsızlık ve Millî Kimlik*, *Siyasi Yapı*.

Kod düzeyinde yapılan analizlerde, 1918–1938 döneminde sanayi ve millî değerlerin; 1938–1950 arasında savunma ve makroekonomik politikaların; 1950–1960 döneminde ise enerji ve dış ilişkilerin öne çıktığı görülmüştür. Liderlerin söylemleri de bu dağılıma paralel biçimde şekillenmiş; Atatürk'ün sanayi ve millî değerlere, İnönü'nün savunma ve parti yapılarına, Bayar ve Menderes'in ise kalkınma ve dış politikaya ağırlık verdiği tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca üç düzeyli sosyal ağ analizi gerçekleştirilmiştir: İlk olarak, tematik ağ analizi ile konuşmalardaki ana temalar ve kodlar arasındaki ilişkiler ortaya konmuştur. İkinci olarak, dönemsel ağ analizi ile tematik yapının zaman içerisindeki değişimi incelenmiştir. Son olarak, lider-kod analizi ile Atatürk, İnönü, Bayar ve Menderes'in konuşmalarındaki tematik vurgular karşılaştırılmıştır.

Bulgulara göre, Kamu Politikaları ve Uluslararası İlişkiler temaları her üç dönemde de merkezî konumda yer alırken; Bağımsızlık ve Millî Kimlik temasının daha sınırlı ilişkilere sahip olduğu görülmüştür. 1918–1960 dönemini kapsayan tematik ağ çözümlemesi, ilk dönemlerde daha yoğun bağlantılara sahip sınırlı sayıda temanın öne çıktığını; 1950-1960 döneminde ise düğüm sayısının arttığını ancak bağlantı yoğunluğunun azaldığını göstermektedir. Liderler arasında Menderes ve Bayar'ın ekonomik temalarla ön plana çıktığı, İnönü'nün geçiş sağlayıcı, Atatürk'ün ise yönlendirici bir rol üstlendiği görülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, Film Mirasım arşivinde yer alan devlet kaynaklı görsel-işitsel içeriklerin, Türkiye'nin ulusal belleğini şekillendiren söylemleri nasıl yapılandığını hem içerik hem de ilişki temelli analizlerle ortaya koymaktadır. İçerik analizi ve sosyal ağ analizinin birlikte kullanılması çalışmayı yöntemsel açıdan özgün kılmakta; dijital arşivlerin temsili gücü, erişilebilirliği ve içerik düzenine yönelik öneriler sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Görsel-işitsel arşiv, ulusal bellek, kültürel bellek, kültürel miras, Film Mirasım

ABSTRACT

YILDIZ, Saliha. *The Representation of National Memory in the "Film Heritage" Audiovisual Archive*, Master's Thesis, Ankara, 2025.

This study aims to analyze how Türkiye's national memory is represented through state-produced visual narratives, based on the audiovisual materials from the period 1918–1960 available in the Film Heritage (Film Mirasım) digital archive, developed by the Directorate General of Cinema of the Republic of Türkiye Ministry of Culture and Tourism. A total of 117 sound videos from the archive were transcribed using automatic speech recognition, and the resulting texts were systematically examined through qualitative analysis techniques. In the content analysis conducted with the support of ATLAS.ti software, initial codes were identified, similar codes were grouped under categories, and four main themes were derived from these categories: *Public Policies*, *International Relations*, *Independence and National Identity*, and *Political Structure*.

The code-level analysis revealed that the themes of industry and national values were predominant during the 1918–1938 period; defense and macroeconomic policies in the 1938–1950 period; and energy and foreign affairs in the 1950–1960 period. The discourses of four political leaders followed a similar pattern: Atatürk emphasized industry and national values; İnönü focused on defense and party structures; while Bayar and Menderes prioritized development and foreign policy. Furthermore, a three-tiered social network analysis was conducted. First, a thematic network analysis was used to map the relationships between major themes and codes. Second, a temporal network analysis examined the evolution of thematic structures over time. Finally, a leader-code analysis compared the thematic emphases in the speeches of Atatürk, İnönü, Bayar, and Menderes.

According to the findings, Public Policies and International Relations consistently occupied central positions across all three periods, whereas the theme of Independence and National Identity demonstrated more limited connectivity. The thematic network analysis covering the 1918–1960 period indicates that the early years were characterized by a smaller number of highly interconnected themes, whereas the 1950–1960 period exhibited an increase in the number of nodes, but a decrease in connection density. Among the leaders, Menderes and Bayar stood out through their emphasis on economic themes, İnönü played a bridging role, and Atatürk appeared as a guiding figure.

In conclusion, this study reveals how the state-sponsored audiovisual content in the Film Heritage archive constructs the discourses that shape Türkiye's national memory, through both content-based and relational analyses. The combined use of content analysis and social network analysis enhances the methodological originality of the research, and offers insights for improving the representational capacity, accessibility, and content structuring of digital archives.

Keywords

Audiovisual archive, national memory, cultural memory, cultural heritage, Film Heritage

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. KONUNUN ÖNEMİ VE KAVRAMSAL ARKA PLAN	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI	6
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖZGÜN DEĞERİ	7
1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	7
1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	8
2. BÖLÜM: LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ	9
2.1. FİLM ARŞİVLERİ VE BELLEK	10
2.2. DİJİTAL MEDYA VE BELLEK	12
2.3. KÜLTÜREL TEMSİL VE BELLEK	13
2.4. ULUSAL LİTERATÜRDE BELLEK	15
3. BÖLÜM: YÖNTEM	20
3.1. FİLM MİRASIM	20
3.2. ARAŞTIRMA TASARIMI	21
3.3. VERİ KAYNAKLARI VE SEÇİMİ	23
3.4. VERİLERİN DÜZENLENMESİ VE ANALİZİ	24
3.4.1. İçerik Analizi	25
3.4.2. Sosyal Ağ Analizi	26
3.5. GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİLİK	29
3.5.1. İçerik Analizi	29
3.5.2. Sosyal Ağ Analizi	29
4. BÖLÜM: BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	31
4.1. KONUŞMA METİNLERİNİN TEMATİK ANALİZİ	31
4.1.1. Kamu Politikaları	32
4.1.1.1. Ekonomik ve Sektörel Politikalar	33
4.1.1.2. Bayındırlık Politikaları	35
4.1.1.3. Sosyal Politikalar	36

4.1.1.4. Kültürel Politikalar.....	38
4.1.1.5. Savunma Politikaları.....	39
4.1.2. Uluslararası İlişkiler.....	39
4.1.2.1. İkili İlişkiler	40
4.1.2.2. Uluslararası İtibar.....	42
4.1.2.3. Uluslararası Kuruluşlar ve İşbirlikleri.....	44
4.1.2.4. Jeopolitik Konular.....	46
4.1.3. Siyasi Yapı.....	47
4.1.3.1. Siyaset ve Seçimler	48
4.1.3.2. Cumhuriyet Rejimi.....	49
4.1.4. Bağımsızlık ve Millî Kimlik	50
4.1.4.1. Bağımsızlık Mücadelesi.....	50
4.1.4.2. Millî Bayramlar.....	51
4.1.4.3. Millî Semboller	52
4.1.5. Genel Değerlendirme	53
4.2. KONUŞMA METİNLERİNİN DÖNEMLERE GÖRE DAĞILIMI.....	54
4.2.1. Genel Değerlendirme	56
4.3. KONUŞMA METİNLERİNİN LİDERLERE GÖRE DAĞILIMI	57
4.3.1. Genel Değerlendirme	60
4.4. TEMALAR, DÖNEMLER VE LİDERLERE GÖRE SOSYAL AĞ ANALİZİ	61
4.4.1. Tematik Ağ Analizi	62
4.4.1.1. Genel Değerlendirme	64
4.4.2. Dönemlere Göre Tematik Ağ Analizi.....	64
4.4.2.1. 1918-1938 Dönemi	67
4.4.2.2. 1938-1950 Dönemi	68
4.4.2.3. 1950-1960 Dönemi	69
4.4.2.4. Genel Değerlendirme	71
4.4.3. Liderlere Göre Tematik Ağ Analizi.....	72
4.4.3.1. Genel Değerlendirme	74
5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	76
5.1. SONUÇ.....	76
5.2. ÖNERİLER	78
KAYNAKÇA	81
EK 1 ORJİNALLİK FORMU	90
EK 2 ETİK KURUL MUAFİYET FORMU	92
EK 3 DERLEME VIDEO.....	94

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Tematik yapının hiyerarşik ve sıklık temelli gösterimi	32
Şekil 2. Kamu Politikaları temasının hiyerarşik ve sıklık temelli gösterimi.....	33
Şekil 3. Uluslararası İlişkiler temasının hiyerarşik ve sıklık temelli gösterimi	40
Şekil 4. Siyasi Yapı temasının hiyerarşik ve sıklık temelli gösterimi.....	47
Şekil 5. Bağımsızlık ve Millî Kimlik temasının hiyerarşik ve sıklık temelli gösterimi.	50
Şekil 6. Kodların dönemlere göre dağılımı	55
Şekil 7. Kodların liderlere göre dağılımı	58
Şekil 8. Tema-kod eksenli sosyal ağ grafiği	62
Şekil 9. Dönemlere göre tema-kod eksenli sosyal ağ grafiği.....	66
Şekil 10. Lider-kod eksenli sosyal ağ grafiği.....	72

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde; konunun önemi, kavramsal arka plan, araştırmanın amacı ve araştırma soruları, özgün değer, yöntem ve araştırmanın düzeni hakkında bilgi verilmektedir.

1.1. KONUNUN ÖNEMİ VE KAVRAMSAL ARKA PLAN

Toplumlar, geçmişle olan bağlarını belleğin farklı biçimleri aracılığıyla kurmakta ve sürdürmektedir. Bellek üzerine yapılan çalışmalar genellikle onun çeşitli türlerine odaklanmaktadır. Bu çerçevede, günümüzde belleğin en belirleyici biçimlerinden biri görsel bellektir (Susam, 2015). Özellikle kitle kültürü endüstrisinin yaygınlaşması ve dijital medyanın sunduğu erişim ve paylaşım olanaklarının artmasıyla birlikte, görsel içeriklerin toplumsal hatırlama biçimlerinde oynadığı rol daha da belirgin hâle gelmiştir. Fotoğraf, sinema, televizyon, video ve internet gibi araçlar, bellekte yer eden görüntülerin hem üreticisi hem de taşıyıcısı olarak işlev görmektedir (Susam, 2015). Bu kültürel materyaller, üretildikleri tarihsel bağlamda toplum hakkında önemli içgörüler sunmaktadır (Brennen, 2017). Bu bağlamda, bireysel hatırlamanın ötesine geçerek toplumsal düzlemde şekillenen kolektif bellek kavramı da giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Kolektif bellek; bireylerin geçmişi nasıl hatırladığını, içinde bulundukları sosyal grupların değerleri ve ortak anlatıları doğrultusunda şekillendiren bir hafıza biçimidir (Halbwachs, 1992). Bazı çalışmalarda (Fentress ve Wickham, 1992; Olick ve Robbins, 1998) “toplumsal bellek” olarak da adlandırılan bu kavram, ilk kez Fransız sosyolog Maurice Halbwachs tarafından kullanılmıştır. Halbwachs (1992, s. 38), bireyin hafızasını toplum içinde edindiğini ve hatırlama süreçlerinin de sosyal bağlamda gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bu yaklaşıma göre, her toplumsal grup kendi tarihsel deneyimlerine dayanarak geçmişe dair özgün bir imge üretmekte ve bireyin belleği bu kolektif çerçeveler içinde anlam kazanmaktadır. Aile, etnik grup ve ulus gibi yapılar; bireyin neyi hatırlayıp neyi unutmaması gerektiğini yönlendirerek kolektif kimliğin aktarımında belirleyici bir rol oynamaktadır (Bilgin, 2007; Misztal, 2003). Grup merkezli yaklaşımların yanında, belleğin temsiller ve anlatılar (narratives) aracılığıyla

kurulduğunu savunan kültürel yönelimler de öne çıkmaktadır. Ricoeur (2012), belleğin tarihsel anlatılar yoluyla biçimlendiğini ve bu anlatıların siyasal iktidarın etkili olduğu ilişkiler tarafından yönlendirildiğini belirtmektedir. Benzer şekilde Wertsch (2002, s. 33), bireylerin geçmişe dair belleği çoğunlukla egemen anlatılar içerisinde konumlanarak kurduklarını vurgulamaktadır. Nora (2006, s. 31-32), “bellek mekânları” (lieux de mémoire) kavramını, kolektif belleğin yoğunlaştığı, hafızanın kristalleşip sembolleştiği yerler olarak tanımlamaktadır. Hem somut hem de soyut özellikler taşıyan bellek mekânları, maddi, işlevsel ve simgesel olmak üzere çok katmanlı bir yapıda anlam kazanmaktadır. Örneğin fiziksel bir arşiv, ancak kolektif bir anlam kazandığında fiziksel bir yer olmanın ötesine geçerek bellek mekânına dönüşmektedir. Aynı şekilde, okul kitapları, vasiyetnameler gibi yapılar belirli ritüeller içinde konumlandırıldıklarında kolektif belleğin taşıyıcıları haline gelmektedir. Bir dakikalık saygı duruşu gibi sembolik bir örnek dahi, geçmişin düzenli olarak hatırlanmasını sağlayan zaman kesitidir. Hatta soyut bir kavram gibi görünen “kuşak”, kolektif belleğin aktarılmasına yardımcı olan ve ortak deneyimler yoluyla kimlik oluşumuna katkı sağlayan bir yapıdır.

Assmann’ın (2022/1992) yaklaşımına göre kolektif bellek, *iletişimsel bellek* ve *kültürel bellek* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İletişimsel bellek, genellikle üç kuşaklık bir süreye yayılmış, sözlü ve kişisel bellekle sınırlı, gündelik hayat içinde aktarılan bir bellek biçimidir. Kültürel bellek ise, yazılı metinler, anıtlar, ritüeller, törenler, medya içerikleri ve kurumlar aracılığıyla nesiller boyunca aktarılan, uzun vadeli ve kurumsal bir bellek biçimidir (Assmann, 2022/1992). Bu iki belleği ayıran temel unsur, süreklilik ve taşıyıcı araçlardır. Dolayısıyla kültürel bellek, kolektif belleğin belirli formatlarda saklandığını ve yeniden üretildiğini göstermektedir. Örneğin, bir millî bayram töreni; geçmişin, semboller ve ritüeller aracılığıyla hatırlanma biçimidir. Benzer şekilde, bir arşivde yer alan film ya da belgesel de geçmişin görsel ve anlatsal temsili hâline gelmektedir. Kültürel belleğin taşıyıcıları arasında medya önemli bir yer tutmaktadır. Dijital arşivler, belgeseller, filmler, dijital müzeler ve sosyal medya içerikleri, geçmişin hem birey hem toplum düzeyinde nasıl hatırlandığını büyük ölçüde etkilemektedir (Hoskins, 2011; van Dijck, 2007). Özellikle devlet eliyle üretilen ya da desteklenen görsel-işitsel içerikler, kültürel belleği yönlendiren ve yeniden inşa eden araçlar olarak işlev görmektedir (Assmann, 2011). Ancak toplumlar geçmişin tamamını aynı anda hatırlayamaz; bu nedenle bazı olaylar seçilerek bellekte tutulurken, bazıları bilinçli biçimde

unutulmaktadır (Assmann, 2011). Bu durum, kültürel belleğin temsil gücünü ve siyasi boyutunu gündeme getirmektedir.

Kolektif belleğin ulus-devlet çerçevesinde organize edilmesiyle biçimlenen *ulusal bellek*; eğitim kurumları, medya, müzeler ve görsel-işitsel arşivler aracılığıyla seçilen geçmişin düzenlenip simgeleştirildiği ve yeniden üretildiği siyasal bir anlatı niteliği taşımaktadır. Bu noktada geçmiş, ulusal kimliğin de kurucu ögesi hâline gelmektedir. Ulus-devletler, tarihsel süreklilik ve toplumsal birlik duygusu oluşturmak amacıyla geçmişi seçici biçimde kurgulayarak bir hatırlama sistemi inşa ederler (Anderson, 1993/1983; Hobsbawm ve Ranger, 2012; Nora, 2006). Uluslar, birbirlerini asla tanımayacak olsalar bile, zihinlerinde bu birlikteliğin imgesini taşıyan hayali cemaatlerdir. Bu yapı, sembollerin, törenlerin ve anlatıların tekrarı yoluyla duygusal olarak içselleştirilmiş kimlik biçimlerine dayanır ve zamanla ulusal imgelerle doygun hâle gelir. Bu imgeler, toplumsal hayal gücünün bir ürünü olarak geçmişin hem hatırlanmasına hem de bilinçli biçimde unutturulmasına hizmet eder (Anderson, 1993/1983). Nitekim Anderson (1993/1983), Amerikan İç Savaşı örneğinden hareketle, savaşın şiddetli çatışmalarının zamanla tüm topluma aitmiş gibi paylaşılan aile hikâyelerine dönüştürüldüğünü ve vatandaşların belleğinde bu anlatıların yerleşmesi için sistemli tarihsel söylemler üretildiğini belirtmektedir.

Ulusal belleğin ve kültürel mirasın aktarımında önemli kurumsal yapılardan biri olan *görsel-işitsel arşivler* (Chatterje-Doody ve Gillespie, 2019; Nora, 2006); araştırma, eğitim, eğlence ve kültürel mirasın korunması amacıyla kalıcı değeri olan materyalleri edinen, yöneten, koruyan ve erişime sunan yapılardır ve bu materyaller arşiv kurumları tarafından genellikle belirli bir konu, dönem veya kültürel bağlam etrafında toplanır (Edmondson, 2016; Harrison, 1997). İçerik türünün yanı sıra, kullanıcıya sunulma şekli ve erişim teknolojileri açısından geleneksel arşivlerden ayrılan görsel-işitsel arşivler, farklı tür ve formatlarda çok çeşitli materyalleri içermektedir. Bu materyaller; film (nitrat, asetat, polyester film türlerinden dijital), video ve ses kasetleri, CD/DVD'ler, dijital dosyalar, radyo-televizyon yayın kayıtları, konuşmalar, röportajlar, belgeseller, amatör çekimler, sanatsal yapımlar, canlı performans kayıtları gibi tekil ses veya görüntü kayıtlarının yanı sıra, eşzamanlı ses-görüntü unsurları taşıyan materyallerden oluşmaktadır. Bu içerikler aynı zamanda senaryo, kayıt defteri ve üst veri gibi bağlam bilgisi içeren belgelerle birlikte değerlendirilmektedir (Edmondson, 2016; International

Association of Sound and Audiovisual Archives [IASA], 2017; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 1980).

Görsel-işitsel arşivler, materyallerin üretildiği dönemin siyasal, kültürel, ekonomik ve sanatsal özelliklerini yansıtmaya potansiyeline sahiptir (İnceoğlu, 2008). Bu nedenle, insanlığın ortak belleğinin bir parçası olarak değerlendirilmelidir (Edmondson, 2002). Söz konusu materyaller, olayların nasıl sunulduğunu, hangi figürler üzerinden anlatıldığını ve kolektif belleğe ne tür duygusal ya da ideolojik anlamlarla aktarıldığını da açığa çıkarmaktadır. Örneğin, bir fabrikanın temel atma töreninde başbakanın halkla bir araya geldiği anların gösterilmesi ve üretimle ilgili yaptığı konuşmanın sunulması, çalışkanlık, birlik ve kalkınma gibi ulusal değerlerin nasıl temsil edildiğini de göstermektedir. Bu tür örnekler, belleğin yorum ve seçme süreçleriyle biçimlendiğini vurgulayan Ricoeur'un (2012) yaklaşımıyla da örtüşmektedir. Bu bağlamda her ses, görüntü, anlatı ya da sessizlik birer bellek katmanı olup; kolektif deneyimlerin birikimini taşımaktadır (Susam, 2015). Söz konusu katmanlar, arşiv içeriklerinin anlamlı bir şekilde düzenlenmesine imkân sağlayarak kültürel belleğin hem korunmasına hem de temsil edilmesine katkıda bulunmaktadır.

Görsel-işitsel arşivciliğin tarihsel gelişimi, sinema ve ses teknolojilerinin ortaya çıkışıyla birlikte şekillenmiş ve zamanla kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. Sinematografin icadı sonrasında, filmlerin belge niteliği taşıdığına ve korunması gerektiğine dair fikirler sinema dünyasında yer bulmuştur. Bu farkındalığa rağmen, görsel-işitsel içeriklerin sistemli biçimde arşivlenmesi ancak 20. yüzyılın ortalarına doğru mümkün olmuştur. 1930'lu yıllarda Stockholm, Berlin, Paris ve Roma gibi şehirlerde kurulan film arşivleri bu alanda ilk kurumsal adımları oluşturmuştur (İnceoğlu, 2008).

Türkiye'de görsel-işitsel içeriklerin arşivlenmesine yönelik kurumsal çalışmalar 1960'lı yıllarda hız kazanmıştır. Bu alandaki ilk sistemli girişim, 1962 yılında kurulan Mimar Sinan Üniversitesi Prof. Sami Şekeroğlu Sinema-TV Uygulama ve Araştırma Merkezi olmuştur. Merkez bünyesindeki Türk Film Arşivi¹, 1950–1980 döneminde Yeşilçam sinemasının ürettiği uzun metrajlı filmlerle şekillenen yaklaşık 10 bin öğeden oluşan koleksiyonuyla dikkat çekmektedir (Şavk, 2024). 1960'ların ortalarına gelindiğinde, bu arşiv ile eş zamanlı olarak faaliyet gösteren Türk Sinematek Derneği, Batılı anlamda film

¹ <https://film-arsivi.msgsu.edu.tr/>

arşivciliğine geçişin zeminini hazırlamış; film koleksiyonlarının toplanması, kataloglama süreçlerinin başlatılması ve sinema kültürünün yaygınlaştırılması açısından önemli katkılar sunmuştur. Profesyonel arşivcilik anlayışı ise, Sinema-TV Enstitüsünün 1974'te yeni binasına taşınmasıyla birlikte daha kurumsal ve sistematik bir yapıya kavuşmuştur. 2000'li yıllarda dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte üniversiteler, özel kurumlar ve kamu kuruluşları tarafından çeşitli dijital film arşivleri kurulmuş; böylece görsel-işitsel içeriklerin korunması, erişilebilirliği ve yeniden kullanımı konusunda daha bütüncül bir yaklaşım gelişmiştir (Saydam, 2021). Türkiye'deki ikinci büyük film arşivi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü bünyesinde yer almakta olup, 1980'li yıllardan itibaren Bakanlığa tescil amacıyla iletilen görsel-işitsel eserlerin birer kopyasını içermektedir. Bu arşivde, 2020 yılında dijitalleştirme çalışmalarına başlanmış; bu sayede içeriklerin korunması, erişimin artırılması ve hukuki süreçlerde delil olarak kullanılabilmesi amaçlanmıştır (Şavk, 2024).

Türkiye'de devlet eliyle oluşturulan diğer önemli görsel-işitsel arşivlerden biri de TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) Arşividir. Özellikle 1970 sonrası döneme ait yayın kayıtlarını içeren TRT Arşiv², Türkiye'nin yakın tarihine dair değerli görsel kaynaklar sunmaktadır. Arşivin dijitalleştirilmiş içeriğinde televizyon programları, haber bültenleri, belgeseller, kültür-sanat programları ve röportajlar yer almaktadır (TRT Arşiv, t.y.). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2022 yılında hayata geçirilen Film Mirasım³ arşivi ise haber, belgesel ve tanıtım filmleri aracılığıyla Türkiye'nin yakın tarihine ışık tutan görsel-işitsel belge koleksiyonudur (Film Mirasım, t.y.). Dijital arşivciliğin gelişiminde kamu kurumlarının yanı sıra öne çıkan özel girişimler de bulunmaktadır. Bu bağlamda, özel bir arşiv kurumu olan SALT Araştırma; mimarlık, tasarım, kent belleği ve sanat gibi alanlara ilişkin koleksiyonlarını çevrim içi erişime sunmaktadır (Salt Araştırma, t.y.).

Bu araştırmada veri kaynağı olarak Film Mirasım arşivi tercih edilmiştir. Devlet eliyle üretilmiş görsel-işitsel içerikleri bir araya getirerek ulusal kimliğe ilişkin resmî temsilleri dönemlerine göre sınıflandırılmış bir biçimde sunan bu platformda yer alan haber, belgesel ve tanıtım filmleri; siyasal, toplumsal ve kültürel temaların hangi başlıklar ve liderler etrafında nasıl yapılandığını incelemek açısından uygun bir zemin sunmaktadır.

² <https://www.youtube.com/channel/UCQkPrgNhhdOJR3OzTdWd5lQ>

³ <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/>

Bu çalışma, kültürel mirasın dijital ortamlarda korunması, erişilebilir hâle getirilmesi ve yeniden yorumlanması süreçlerinde dijital arşivlerin rolünü odağına alarak bilgi yönetimi alanına katkı sunmaktadır. *Film Mirasım* platformundaki videolar, somut olmayan kültürel miras unsurları olarak değerlendirilmekte ve bilgi yönetimi disiplini çerçevesinde dijital bellek kurumları kapsamında ele alınmaktadır. Videoların içerik analizi sürecinde uygulanan veri hazırlama, kodlama ve tematik sınıflandırma adımları, bilgi düzenleme ve erişim süreçlerine katkı sağlamaktadır. Ayrıca konuşmacılar, temalar ve dönemler arasındaki ilişkilerin sosyal ağ analizi yöntemiyle incelenmesi, bilgi yönetimi alanında giderek yaygınlaşan ağ temelli bilgi örgütlenme yaklaşımlarıyla örtüşmektedir. Bu yönüyle çalışma, dijital kültürel miras nesnelerinin analizi yoluyla hem bellek kurumlarının işlevlerini hem de bilginin yapısal ve anlamsal boyutlarını değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Bilgi yönetimi disiplini açısından, arşivlerin hangi anlatıları nasıl sunduğu ve bu anlatıların kurumsal tercihlerle nasıl şekillendiği konularında kuramsal bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

Türkiye'de devlet eliyle üretilmiş görsel-işitsel içeriklerin sistematik biçimde dijitalleştirilmesi ve kamu erişimine açılması, geç ve sınırlı gelişmiş bir uygulamadır. Bu durum, ulusal belleğin bu materyaller üzerinden nasıl şekillendiğini anlamak için kapsamlı bir incelemeye duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Bu araştırma, Türkiye Cumhuriyeti'nin farklı dönemlerine ait görsel-işitsel içeriklere yer veren *Film Mirasım* arşivindeki videolar aracılığıyla ulusal belleğin temsil biçimlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan bu dijital arşiv, farklı tarihsel dönemlere ait içerikleri barındırmaktadır. Çalışmada, arşivde tarihsel olarak sınıflandırılmış 1918–1960 yıllarını kapsayan üç dönem esas alınmış; bu dönemlere ait temsillerin hangi tema, kategori, kod ve liderler etrafında şekillendiği incelenmiştir. Ayrıca bu unsurlar arasındaki ilişkiler ile dönemsel değişim dinamikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın temel araştırma sorusu şu şekilde belirlenmiştir:

“Film Mirasım” arşivindeki görsel-işitsel içerikler, ulusal belleği hangi temalar ve ilişkiler üzerinden yansıtmaktadır?

Ayrıca, araştırmada aşağıdaki alt sorulara yanıt aranmıştır:

1. Konuşma metinlerinde hangi temalar öne çıkmaktadır?
2. Temalar arasındaki ilişkiler, sosyal ağ yapısı içinde nasıl bir örüntü oluşturmaktadır?
3. Tematik yapı, dönemlere göre nasıl bir değişim göstermektedir?
4. Dönemin öne çıkan siyasal aktörleri ile tematik kodlar arasındaki ilişkiler, sosyal ağ yapısı içinde nasıl bir örüntü oluşturmaktadır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖZGÜN DEĞERİ

Bu araştırmanın özgün yönlerinden biri, *Film Mirasım* arşivinde yer alan videoların hem tematik içerikleri hem de yapısal ilişkileri açısından bütüncül ve sistematik bir yaklaşımla analiz edildiği ilk akademik çalışma olmasıdır. Yapılan literatür taramasında, ilgili arşivin tarihsel ve teknik özelliklerine odaklanan betimleyici bir değerlendirme (Şavk, 2024) ile belirli bir dönemde kadın imgeleri üzerine tematik içerik analizi yapan sınırlı kapsamlı bir yüksek lisans tezi (Saraçoğlu, 2023) tespit edilmiştir. Ancak bu çalışmalarda, arşivdeki içeriklerin dönemsel dağılımı, tematik çeşitliliği ve tema-kişi ilişkilerinin yapısal düzeyde incelendiği; ayrıca sosyal ağ analizi gibi görselleştirici ve bütüncül yöntemlerle desteklenen bir analiz yaklaşımına rastlanmamıştır.

Bu yönüyle araştırma, Türkiye’de görsel-işitsel arşiv içeriklerinin temsil gücünü hem içeriksel hem ilişkisel düzeyde ele alan öncü bir yöntemsel çerçeve sunmakta ve alandaki önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Karma yöntemle yürütülen bu çalışmada, analiz kapsamına *Film Mirasım* arşivinde yer alan ve 1918–1960 yıllarını kapsayan dönemlere ait video içerikleri alınmıştır. Belirlenen analiz kriterlerini karşılayan toplam 117 video çalışmaya dâhil edilmiştir. Videolarda yer alan konuşmalar önce yazıya aktarılmış (transkribe edilmiş), ardından bu metinler ATLAS.ti yazılımı kullanılarak içerik analizine tabi tutulmuş ve temalar belirlenmiştir. Elde edilen temalar ve bu temaları öne çıkaran devlet yetkilileri arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla ise sosyal ağ analizi yöntemi uygulanmıştır. Bu sayede, söz konusu

bağlantıların nasıl yapılandığı hem görselleştirilmiş hem de yapısal olarak analiz edilmiştir.

Araştırmada izlenen yöntem, tezin üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırma raporu beş ana bölüm, kaynakça ve eklerden oluşmaktadır.

Birinci bölümde araştırmanın önemi, kavramsal arka planı, amacı, araştırma soruları, yöntemi, özgün değeri ve kapsamı hakkında bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde, konuya ilişkin ulusal ve uluslararası literatürde yer alan çalışmalar değerlendirilmektedir.

Üçüncü bölümde, nitel içerik analizi ve sosyal ağ analizi yaklaşımlarının yanı sıra, veri toplama ve analiz süreçlerini kapsayan araştırma yöntemi hakkında ayrıntılı bilgi sunulmaktadır.

Dördüncü bölümde, içerik analizi sonucu elde edilen kod, kategori ve temalar ile sosyal ağ analizine dayalı ilişkisel örüntüler bir arada değerlendirilmektedir. Tematik yapılar, zaman serili tematik değişim ve lider-kod ilişkileri nitel verilerle desteklenerek yorumlanmaktadır.

Beşinci bölümde ise araştırmadan çıkan sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusunda öneriler sunulmaktadır.

Yararlanılan kaynaklar ve ekler araştırma raporunun sonunda yer almaktadır.

2. BÖLÜM

LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Bellek ve kültürel temsil çalışmaları, özellikle görsel-işitsel içeriklerin araştırma nesnesine dönüşmesiyle birlikte kuramsal ve yöntemsel açıdan önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Medya, kültürel çalışmalar, tarih, sosyoloji ve edebiyat gibi farklı disiplinlerin katkısıyla literatür çeşitlenmiş; dijital platformlar, görsel anlatılar ve arşiv videoları üzerinden yürütülen araştırmalar artmıştır (Erlil, 2011; Olick ve Robbins, 1998). Bu çalışmalar, tarihsel olayların nasıl sunulduğunu, hangi yapılar içinde anlam kazandığını ve toplumsal değerlerle nasıl ilişkilendirildiğini sorgulamaktadır (Dettleff, 2020; Fener, 2018; Longhi-Heredia ve Forteza-Martínez, 2021). İçerik analizi ve sosyal ağ analizi gibi yöntemlerle desteklenen bu anlatı çözümlemeleri, kavramlar, aktörler ve anlatı öğeleri arasındaki ilişkileri somut biçimde görünür kılmaktadır (Pikkanen, 2019; Tangherlini, 2015).

Uluslararası literatürde, görsel-işitsel içeriklerin kolektif bellek ve kültürel temsil ile ilişkisini inceleyen çalışmalar, bu içeriklerin hafızayı nasıl kurduğu, dönüştürdüğü ve dolaşıma soktuğunu çok katmanlı biçimde ele almaktadır. Belgesel sinema, televizyon arşivleri, dijital platformlar ve sosyal medya içerikleri üzerinden yürütülen araştırmalarda, tarihsel anlatıların hangi ideolojik çerçevelerle kurgulandığı, hangi toplumsal aktörlerle ilişkilendirildiği ve nasıl estetik biçimlerde temsil edildiği analiz edilmektedir. Bu çalışmalar, nitel analiz tekniklerinin yanı sıra sosyal ağ analizi ve görsel betimleme gibi yöntemsel yaklaşımları da içermektedir.

Ulusal düzeyde ise, bu alandaki çalışmalar görece sınırlı olmakla birlikte giderek çeşitlenmektedir. Arşiv görüntüleri, belgeseller, diziler, sosyal medya içerikleri ve yazılı belgeler üzerinden dijital bellek aktarımı, kültürel mirasın temsili ve ulusal kimlik inşası gibi temalar ele alınmakta; ancak çoğu çalışma belirli bir döneme, içeriğe ya da temaya odaklanmakta ve genellikle tek bir veri seti ya da örnek üzerinden değerlendirme yapmaktadır.

Bu bölümde, görsel-işitsel içeriklerin bellek yapılarındaki rolünü ele alan literatür incelenmektedir. Film arşivleri, dijital medya ve anlatı analizlerine odaklanan

birlikte sunulmuştur. Ancak 1960'lerden itibaren, yerel sanatçıların etkisiyle bu motiflerin daha özgün biçimde ele alındığı, doğa-insan ilişkisi ve göçebe yaşam gibi unsurların öne çıktığı görülmüştür. Çalışmada, belgesel sinemanın kültürel belleği yeniden biçimlendiren bir anlatım alanı olarak işlev gördüğü ortaya konulmaktadır.

“June Givanni Pan-African Cinema Archive” üzerine gerçekleştirilen çalışmada (Jaganathan vd., 2020), arşivlerin feminist dayanışmayı, kültürel direnişi ve alternatif bellek yapılarının oluşumunu desteklediği ortaya konmuştur. Yaklaşık 10.000 film ve belgeden oluşan bu arşiv, Afrika, Asya ve Karayip diasporalarına (mekânsal olarak dağılmış topluluk) ait pek çok farklı anlatıyı bir araya getirmekte; özellikle siyah ve diğer beyaz olmayan (kahverengi) kadınların deneyimlerini görünür kılma amacını taşımaktadır. İki yıl süren bu çalışma, arşiv materyalleri, film gösterimleri, yazışmalar ve Givanni ile yapılan derinlemesine görüşmeler aracılığıyla nitel yöntemlerle yürütülmüştür. Çalışmada, arşivin izleyiciyle sürekli etkileşim içinde gelişen canlı bir bellek mekânı olarak işlev gördüğü vurgulanmaktadır.

Dettleff'in (2020) çalışmasında, Peru'daki iç çatışma dönemine odaklanan beş uzun metrajlı film aracılığıyla, adaletin sağlanamaması ve toplumsal uzlaşmazlıkların farklı yönleriyle nasıl temsil edildiği analiz edilmiştir. Zorla kaybetmeler, faili meçhul cinayetler ve devletin sessizliği gibi temaların sıkça işlendiği filmlerde, mağdurların yaşadıkları yalnızca bireysel travmalar olarak değil; toplumun kolektif belleğinde yer etmiş derin yaralar olarak aktarılmıştır. Böylece sinema, kolektif bellekte yer eden toplumsal travmaların bir ifadesi ve hatırlanma biçimi olarak işlev kazanmıştır.

Kurgu içerikler aracılığıyla tarihî olayların yeniden inşasının görsel belleği nasıl şekillendirebileceğini gösteren örnek çalışmalardan biri, İspanya yapımı “El Ministerio del Tiempo” (Zaman Bakanlığı) dizisi üzerine Longhi-Heredia ve Forteza-Martínez (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmadır. Bu araştırmada, dijital platformlardaki tarih temalı dizilerin kültürel mirasın aktarımındaki rolü ele alınmıştır. Araştırmaya göre dizi, tarihî karakterler ve mekânlar aracılığıyla hem öğretici hem de sürükleyici bir anlatım sunmaktadır. *Velázquez* ve *Amelia* gibi karakterler, izleyiciyle kültürel bir bağ kurarken; tarihî olaylar ve mekânların görsel olarak yeniden canlandırılması belleğin şekillenmesine katkı sağlamaktadır.

Birleşik Krallık'ın Newcastle kentindeki Ouseburn Vadisi örneğinde, görsel-işitsel içeriklerin kent belleği ve kültürel kimlik inşasındaki rolü incelenmiştir (García Carrizo, 2019). Çalışmada, bölge hakkında 1939'dan 2019'a kadar üretilmiş 24 farklı tanıtım filmi, belgesel ve video materyali içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Ouseburn Vadisi'nin, sanayi sonrası bir çöküş bölgesinden yaratıcı ve kültürel faaliyetlerle ön plana çıkan dinamik bir kentsel mekâna dönüşümünün, görsel anlatılar aracılığıyla şekillendiği ortaya konmuştur. Bu tür film içerikleri, kültürel mirasın nasıl temsil edildiğini ve belirli mekânlarla bağlantılı toplumsal belleğin nasıl oluştuğunu anlamak açısından önemli anlatılar olarak görülmüştür.

2.2. DİJİTAL MEDYA VE BELLEK

Dijital medya, kültürel mirasın aktarımı ve kolektif belleğin yeniden şekillenmesine katkı sağlamaktadır. Irak Savaşı'nın ilk beş haftasında çevrimiçi haber sitelerinde yayımlanan 526 görselin analiz edildiği bir araştırmada, medyanın savaş anlatısını “çatışma”, “fetih”, “kurtarma”, “zafer” ve “kontrol” temaları etrafında kurguladığı ortaya konmuştur (Schwalbe, 2006). Savaşın başlangıç aşamasında daha çok askerî operasyonlara odaklanıldığı; ilerleyen dönemlerde ise sivillerin ve gündelik yaşama ilişkin daha kişisel imgelerin öne çıkarıldığı belirlenmiştir. Bu değişim, savaşın zamanla ulusal kimlik ve duygularla bağlantılı bir bellek yapısına dönüştüğünü göstermektedir.

Pakistan'ın Swat bölgesinde Taliban tarafından tahrip edilen Jahanabad Buddha heykelinin medya temsilleri üzerine yapılan çalışmada (Nazir vd., 2023), 2007–2016 yılları arasındaki haber metinleri ve videolar tematik analiz yöntemiyle incelenmiş; yıkım ve yeniden inşa süreçlerinin kültürel bellek üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Yıkım sürecinde “şiddet”, “kültürel yıkım” ve “devletin pasifliği” temalarının, yeniden inşa sürecinde ise “yerel sahiplenme” ve “uluslararası destek” temalarının öne çıktığı görülmüştür. Çalışmada, medyanın geçmişi yansıtırken toplumun olayları nasıl hatırlayacağını yönlendiren bir aktör olduğu değerlendirilmiştir.

Crosson ve McAnallen (2011), 1920–1939 yılları arasında British Pathé tarafından üretilen haber filmleri aracılığıyla *Gaelic* oyunlarının (hurling ve Gaelic futbolu) temsilini incelemişlerdir. Pathé'nin arşivindeki içerikler, sahne bağlamı, çekim teknikleri ve anlatı stratejileri yönünden çözümlenmiştir. Görsellerde yer alan kalabalık izleyici grupları,

geleneksel törenler ve ulusal semboller aracılığıyla, Gaelic oyunlarının İrlanda'nın kültürel bağımsızlığının bir simgesi olarak temsil edildiği tespit edilmiştir.

Medyada politik temsillerin kolektif belleğe etkisini ele alan bir diğer çalışmada (Chatterje-Doody ve Gillespie, 2019), Rus Devrimleri'nin yüzüncü yılı anmaları bağlamında RT (Russia Today) kanalının içerikleri analiz edilmiş; devrimin iç kamuoyuna "karışıklık" ve "tehdit", dış kamuoyuna ise "ilerici bir miras" olarak sunulduğu saptanmıştır. Bu ikili temsil biçimi, güncel ulusal kimlik ve siyasi meşruiyetin inşasında etkili bir strateji olarak değerlendirilmiştir.

Shahsavari vd. (2020), COVID-19 pandemisi sırasında sosyal medya ve haber platformlarında dolaşan komplo teorilerini anlatı ağı modeliyle (narrative network model) analiz etmiştir. Reddit ve 4Chan gibi platformlardan toplanan gönderiler ile GDELT veri tabanındaki haber içerikleri karşılaştırılmış; kişi, kurum, olay ve mekânlar arası ilişkiler doğal dil işleme teknikleriyle çıkarılmıştır. Komplo anlatılarında öne çıkan “tehdit unsurları”, “sorumlu aktörler” ve “çözüm önerileri” belirlenmiştir. Bu anlatılar, kriz dönemlerinde kolektif bellek ve toplumsal davranış biçimlerini şekillendiren yapılar olarak değerlendirilmiştir.

Dijital mecralar, toplumsal hareketlerin kültürel mirasını taşıdığı yeni alanlar haline gelmiştir. Bu doğrultuda feminist harekete ait somut olmayan kültürel mirasın Twitter etkileşimleri üzerinden nasıl aktarıldığı analiz edilmiştir (Morales-i-Gras vd., 2021). Dördüncü dalga feminizmin oluşumu; başlık etiketi (hashtag) kullanımı, kullanıcılar arasındaki etkileşimler ve söylem örüntüleri üzerinden, içerik analizi ve sosyal ağ analizi yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Bulgular, feminist hareketin sadece toplumsal adaletsizliklere karşı dayanışma kurmadığını, aynı zamanda dijital ortamda geçmiş kuşaklarla belleği paylaşma ve kültürel mirası aktarma işlevi üstlendiğini göstermektedir. Twitter, bu belleğin oluşumunda hem iletişim aracı hem de politik kimliğin kurulduğu bir alan olarak öne çıkmaktadır. Paylaşımlardaki duygusal dil, kullanılan görseller, farklı söylemler ve kullanıcı etkileşimleri, feminist hafızanın dijital ortamda yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır.

2.3. KÜLTÜREL TEMSİL VE BELLEK

Toplumsal bellek; tarih yazımı, resmi söylemler, edebi metinler ve sözlü kültür aracılığıyla aktarılan anlatılar üzerinden de şekillenmektedir. *Egil'in Sagası* üzerine

yapılan bir çalışmada (Tangherlini, 2015), anlatıdaki karakterler arası ilişkiler sosyal ağ analiziyle incelenerek destanın altında yatan toplumsal yapının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Metindeki karakterler arasındaki dostluk, düşmanlık ve diğer sosyal etkileşimler sayısallaştırılarak sınıflandırılmış; ardından bu ilişkiler ağ görselleştirme teknikleriyle analiz edilmiştir. Bulgular, olayların akışının yanı sıra karakterler arasındaki sosyal ilişkileri de ortaya koymuş; öne çıkan kişiler, gruplaşmalar ve dengesiz ilişkiler belirlenmiştir. Tangherlini (2018), bu yaklaşımı daha da geliştirerek anlatıların zaman içinde nasıl biçimlendiğini açıklamaya yönelik bir model önermiştir. Bu model çerçevesinde, 19. yüzyıl Danimarka'sında anlatılan cadılık öyküleri ile günümüzde dijital ortamda yayılan aşı karşıtı komplo anlatıları karşılaştırmalı olarak ele alınmış; kişiler, kurumlar ve kavramlar arasındaki ilişkiler ağ yapıları biçiminde incelenmiştir. Bulgular, anlatıların zamanla belirli kalıplara dönüştüğünü ve bu kalıpların toplumsal tehdit algıları etrafında şekillendiğini ortaya koymuştur. Masum bir kurban, dışsal bir tehdit ve toplumsal müdahale gibi yapıların, bu anlatılarda tekrar eden motifler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, çözüm önerilerinin genellikle anlatının geçtiği dönemin kültürel ve ideolojik yönelimlerine uygun biçimde kurgulandığı anlaşılmıştır. Çalışma, anlatıların değer aktarımı sağlayan kültürel yapılar olduğunu göstermektedir.

Benzer bir yaklaşım erken 19. yüzyıl Finlandiya'sında yazılmış dört tarihsel tiyatro oyunu üzerine yapılan çalışmada da (Pikkanen, 2019) görülmektedir. 1596'daki başarısız bir köylü ayaklanmasını konu alan bu oyunlarda karakterler arası sosyal ilişkiler, sosyal ağ analizi ve uzak okuma (distant reading) yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Analizler, hangi karakterlerin anlatının merkezinde yer aldığını, kimlerin marjinalleştirildiğini ve bu temsil biçimlerinin dönemin siyasi atmosferiyle nasıl bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Aynı tarihsel olayın farklı oyunlarda bambaşka biçimlerde ele alınması, tarihsel anlatıların sabit değil, ideolojik olarak yeniden kurulan yapılar olduğunu göstermektedir.

Çin'in Doğu Zhejiang bölgesindeki Tang Şiir Yolu'na ilişkin yapılan çalışma (Li vd., 2023) ise edebi anlatıların yalnızca metinsel temsillerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda mekânsal bellekle iç içe geçtiğini göstermektedir. 1589 klasik şiirin analizine dayanan bu çalışmada, şiirlerde geçen doğa ve kültür imgeleri arasında kurulan anlam ilişkileri sosyal ağ analizi yoluyla çözümlenmiş, ardından bu tematik ağ coğrafi verilerle eşleştirilmiştir. “Dağ”, “nehir”, “manastır” ya da “bahar” gibi imgelerin belirli bölgelerde

yoğunlaştığı görülmüş; bu kavramların yerel bellekte güçlü bir biçimde yer aldığı anlaşılmıştır. Bu bulgular, şiirsel imgelerin tarihsel ve kültürel değerleri taşıyan, mekânla özdeşleşen güçlü semboller olduğunu göstermektedir.

Djabarouti (2020), Long Street Methodist Kilisesi örneği üzerinden yürüttüğü çalışmada, kültürel mirasın fiziksel unsurlardan ibaret olmadığını, sosyal ilişkiler ağı içerisinde sürekli yeniden üretilen, dinamik ve çok katmanlı bir olgu olduğunu vurgulamıştır. Araştırmada sosyal ağ analizi yöntemi kullanılarak, maddi ögeler (örneğin pencere ve taş kaplamalar) ile manevi uygulamalar (bağışlar, anmalar, dini törenler) arasındaki ilişkiler görselleştirilmiştir. Böylece somut ve somut olmayan miras unsurlarının toplumsal bellekteki yeri birlikte değerlendirilmiştir. Edgar Wood'un tasarımlarının, toplumsal anılar ve dayanışma pratikleriyle birleştiği ve ağ yapısında önemli konumlar üstlendiği görülmüştür. Bu bulgular, kültürel mirasın korunmasında sadece yapıları değil, belleği ve sosyal etkileşimleri de gözetmenin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bonal Zazo ve Ortego de Lorenzo-Cáceres'in (2021) çalışmasında, 19. yüzyıla ait Prado Müzesi koleksiyonundaki 1974 tablo incelenmiş; bu eserlerden 194'ünde arşiv belgelerinin görsel kompozisyon içerisinde nasıl temsil edildiği araştırılmıştır. Belgelerin, kimi tablolarla devlet görevlisinin elindeki bir ferman ya da yasa gibi iktidar ve otoriteyi simgeleyen unsurlar olarak; kimilerinde ise sıradan bireylerin el yazmaları, mektupları ya da defterleri aracılığıyla gündelik yaşamın bir parçası olarak yer aldığı görülmektedir. Bu görsel temsillerde, beden dili, mekân kurgusu ve belgelerle kurulan görsel ilişkiler, belgeyi tarihsel aidiyet, bilgi, güç ve kimlik gibi anlamlar taşıyan bir simge olarak sunmaktadır. Özellikle yöneten-yönetilen, bilen-bilinen gibi ikili ilişkilerin betimlendiği kompozisyonlar, belgelerin toplumsal hiyerarşileri ve tarihsel belleği temsil eden sembolik araçlar olarak konumlandığını ortaya koymaktadır.

2.4. ULUSAL LİTERATÜRDE BELLEK

Türkiye'de görsel-işitsel içeriklerin veya anlatıların kültürel bellek, ulusal kimlik ve dijital temsil bağlamlarında ele alındığı çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, farklı dönem ve medya türlerini kapsayan çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Saraçoğlu (2023), geç Osmanlı ve erken cumhuriyet dönemine ait arşiv görüntülerini inceleyerek toplumsal dönüşümü kadın temsilleri üzerinden değerlendirmiştir. Film Mirasım arşivinden seçilen

198 belgesel nitelikli görüntü, içerik analizi ile görsel ve bağlamsal okuma yöntemleriyle analiz edilmiştir. Kadınların kamusal alandaki temsilleri; giyim tarzı, mekân ve rol bağlamında ele alınmış, modernleşme söyleminin görsel kurgusu tartışılmıştır. Bulgular, kadınların özellikle tören, karşılama, eğitim ve uluslararası temsilde simgesel figürlere dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum, cumhuriyetle birlikte kadınların kamusal alandaki görünürlüğünün arttığını ortaya koymaktadır. Çalışma, görsel malzemenin tarih yazımı açısından potansiyeline dikkat çekmesi ve Film Mirasım arşivini içerik analiziyle kullanması yönüyle bu tezle benzerlik göstermektedir. Ancak Saraçoğlu'nun çalışması kadın temsiline odaklanırken, bu tez dönemler arası karşılaştırma yaparak lider söylemleriyle tematik ilişkileri sosyal ağ analizine dayalı olarak incelemektedir.

TRT Arşiv'i inceleyen çalışmalardan birinde (Kandemir, 2022) TRT Arşiv'in Instagram hesabındaki içerik paylaşımları, nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve sosyal medyanın kültürel belleğin aktarımındaki rolü ortaya konmuştur. Araştırmada videolar; müzik/şiir/dans, film/dizi/program, haber/belgesel, özel gün/anma ve halk röportajları olarak sınıflandırılmış ve bu içeriklerin hafıza mekânı, tarihsel olay ve gelenek-görenek gibi temalarla ilişkisi değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları, bu dijital içeriklerin kültürel belleği yeniden üretmenin yanı sıra, nostaljik imgeler aracılığıyla toplumsal aidiyeti de pekiştirdiğini göstermektedir. Benzer şekilde Aydoğdu (2022), TRT Arşiv'deki videoları inceleyerek tekrar eden "milli değer", "tarihsel olay", "hafıza mekânı" ve "kültürel motif" gibi temaların dijital belleğin yapılandırılmasında kurucu rol oynadığını tespit etmiştir.

Reşat Nuri Güntekin'in 1927–1940 yılları arasında eşi Hadiye Hanım'a yazdığı mektuplar, içerik analizi ve sosyal ağ analizi yöntemleriyle incelendiği çalışmada (Akça ve Akbulut, 2017); bireysel yazışmaların tarihsel, kültürel ve toplumsal bağlamda bilgi üretme potansiyeli ortaya konmuştur. Mektuplarda geçen kişi, yer ve olaylar üzerinden oluşturulan ilişkisel ağlar aracılığıyla erken cumhuriyet döneminin bürokratik, edebi ve sosyal yapısı görselleştirilmiş, 73 farklı coğrafi nokta dünya ve Türkiye haritaları üzerinde işaretlenmiştir. Çalışma sonucunda, mektuplarda Atatürk, Hasan Âli Yücel ve Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi dönemin önemli figürleriyle kurulan ilişkiler belirlenmiş; aynı zamanda cumhuriyetin 10. yılı kutlamaları, yeni alfabenin uygulanması ve konservatuvar yasasının kabulü gibi olaylara dair içeriklere ulaşılmıştır. Ayrıca tarih bilgisi eksik olan 22 mektubun içerik ve bağlam temelli analizle yaklaşık tarihlendirilmesi

yapılmıştır. Bu yönleriyle çalışma, bireysel anlatılardan yola çıkarak toplumsal belleği temsil eden ilişkisel örüntülerin dijital yöntemlerle çözümlenmesine yönelik bir örnek sunmaktadır. Ayrıca, yazılı kültürel mirasın sosyal ağ analizi aracılığıyla nasıl yeniden yapılandırılabileceğini göstermesi bakımından, bu tez çalışmayla kuramsal ve yöntemsel açıdan ilişkilidir.

Dörtok Abacı'nın çalışmasında (2013), Osmanlı sosyal tarihi araştırmalarında sosyal ağ analizi yönteminin uygulanabilirliği kadı sicillerinden seçilen şahitlik, kefalet, vekâlet ve borç ilişkilerini içeren belgeler üzerinden sınanmıştır. Bursa'ya ait 1528–1529 ve 1670–1671 yıllarını kapsayan iki farklı döneme ilişkin sicillerde yer alan belgeler analiz edilmiş; kişiler arası ilişkiler görselleştirme tekniklere kullanılarak incelenmiş ve derece ve arasındalık merkeziliği gibi ölçütlerle toplumsal yapının öne çıkan aktörleri belirlenmiştir. Çalışmada askerî görevliler, vakıf mütevellileri, berber ve meyhaneci gibi aktörlerin sosyal ağlardaki merkezi rollerine dikkat çekilmiş, kişilerarası güven ilişkilerinde toplumsal unvanların ve mesleklerin etkisi ortaya konmuştur. Özellikle gayrimüslim mahallelerde bilgiye erişimi yüksek olan meslek sahiplerinin kefil ve şahit olarak öne çıkması dikkat çekici bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Homofillik (bireylerin kendilerine benzeyenlerle ilişki kurma davranışı) eğiliminin tarihsel örüntülerle örtüştüğü; güçlü ve zayıf bağların sosyal sermaye üretimindeki rolünün öne çıktığı görülmüştür. Sosyal ağ analizinin Osmanlı arşiv belgeleriyle tarihsel bağlamda anlamlı sonuçlar verebileceği ortaya konmuştur.

Fener (2018), yönetmen Özcan Alper'in filmlerini analiz ederek bu yapımların geçmişin alternatif anlatılarını izleyiciye ulaştırmadaki rolünü değerlendirmiştir. Yönetmenin azınlık dillerine yer vermesi ve arşiv görüntüleri kullanımı, resmi tarih anlatılarının dışındaki toplumsal belleğin sinema yoluyla yeniden üretildiğini göstermektedir. Benzer şekilde, televizyon dizilerinin kolektif bellek inşasındaki rolünü kültürel çalışmalar perspektifinden ele alan Aydın (2019), "Diriliş Ertuğrul" ve "Payitaht Abdülhamid" dizilerini incelemiş ve bu yapımların "Yeni Türkiye" söylemini destekleyen bir hafıza siyaseti oluşturduğunu saptamıştır. Çalışma, popüler tarih dizilerinin politik meşruiyet, kültürel aidiyet ve kolektif kimlik oluşturmadaki etkisini ortaya koymaktadır.

Kutü'l-Amare Zaferi'nin son yıllarda yeniden hatırlatılması, kolektif bellek ve kimlik inşası süreçlerinde medya temsillerinin oynadığı rolü inceleyen iki çalışmada ele

alınmıştır. Temel'in (2023) çalışmasında, geçmişte unutturulan bu zaferin 2016'dan itibaren özellikle siyasi iktidar tarafından "Osmanlı'nın son büyük zaferi" söylemiyle yeniden gündeme taşındığı ve bu yolla yeni bir kimlik anlatısının kurulduğu savunulmuştur. 2016–2022 yılları arasında düzenlenen anma törenleri, medya içerikleri, diziler ve lider konuşmaları içerik ve söylem analizleriyle değerlendirilerek, zaferin Yeni Osmanlıcı bir kimlik inşasında sembolik bir araç haline getirildiği ortaya konmuştur. Erdoğan (2023) ise, "Mehmetçik Kutlu Zafer" dizisini betimsel analiz yöntemiyle incelemiş ve dizide "unutma-hatırlama söylemleri", "İslam, inanç ve Türklük", "birlik, vatan ve hürriyet" gibi temaların öne çıkarıldığını belirlemiştir. Her iki çalışma da tarihsel bir olayın güncel medya araçları aracılığıyla yeniden kurgulanması ve bu sürecin ulusal kimlik söylemleriyle iç içe geçtiğini göstermesi açısından önemli birer örnektir.

Dijital medyada nostalji ve kolektif bellek ilişkisine odaklanan Aydeniz (2023), Instagram'daki "Old Laik Days" hesabının içeriklerini netnografi ve içerik analizi yöntemleri ile incelemiştir. Bu çalışmada, eski televizyon programları, müzik klipleri, diziler ve siyasi konuşmalardan oluşan nostaljik içeriklerin sadece geçmişi hatırlatmakla kalmadığı, aynı zamanda günümüz toplumsal değerlerini eleştiren ve yeniden yapılandıran bir anlatı formuna dönüştüğü belirlenmiştir. Bu tür içeriklerin, kişisel nostaljiden çok; laiklik, yaşam tarzı ve kamusal alan gibi ortak toplumsal bellek konularıyla bağlantılı olduğu vurgulanmaktadır.

Film Mirasım arşivine ilişkin literatür oldukça sınırlıdır. Bu alanda biri arşivin yapısal özelliklerine odaklanan betimleyici bir değerlendirme, diğeri ise belirli bir temaya yönelik içerik analizi yapan bir yüksek lisans tezi olmak üzere iki akademik çalışma tespit edilmiştir. Ancak bu çalışmalar, tematik çeşitlilik, dönemsel değişim ya da temsiller arası yapısal ilişkiler gibi çok katmanlı boyutları kapsamamaktadır. Mevcut çalışmalar, bu araştırmaya belirli açılardan zemin hazırlamakla birlikte, yöntemsel çeşitlilik ve kuramsal derinlik bakımından yeni katkılara açık bir alan sunmaktadır.

Bu araştırma, görsel-işitsel arşiv içeriklerini yalnızca belge niteliğiyle değil, aynı zamanda toplumsal belleği yansıtan temsiller olarak ele almakta ve bu temsillerin belirli tarihsel dönemlerde nasıl yapılandığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Analiz sürecinde, bilgi yönetimi disiplini çerçevesinde tematik içerik analizi ve sosyal ağ analizi gibi yöntemler kullanılmış; elde edilen bulgular ise ilgili dönemlerin bağlamı çerçevesinde

yorumlanmaya çalışılmıştır. Temsil, bellek ve anlatı gibi kavramlar, bu kavramlara dair kuramsal yaklaşımların geliştirildiği farklı disiplinlerden sınırlı ölçüde yararlanılarak yorumlanmıştır. Bu bağlamda, çalışma Film Mirasım arşivine ait görsel içerikler üzerinden dijital kültürel mirasın belleksel boyutlarını bilgi yönetimi disiplini içinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın veri kaynağı olan Film Mirasım tanıtılmakta, analizlerde kullanılan videoların seçim kriterleri ve düzenlenmesi aşamaları açıklanmaktadır. Ardından, içerik analizi ve sosyal ağ analizinde kullanılan yazılımlar ve uygulanan adımlar ayrıntılı olarak sunulmaktadır.

3.1. FİLM MİRASIM

Devlet eliyle üretilmiş görsel-işitsel içerikleri barındırması ve bu yönüyle ulusal belleğin resmî temsillerini inceleme olanağı sunması nedeniyle, Film Mirasım arşivi bu araştırmada veri kaynağı olarak tercih edilmiştir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen Film Mirasım, Türkiye'de görsel-işitsel mirasın dijitalleştirilmesini ve kamuya açık hâle getirilmesini amaçlayan kurumsal bir dijital film arşiv projesidir. Arşivin temelleri, 2013 yılında Sinema Genel Müdürlüğü bünyesinde 35 mm ve 16 mm filmlerin taranmasına olanak tanıyan dijitalleştirme altyapısının kurulmasıyla atılmıştır. Arşivde yer alan tarihî nitelikteki nitrat tabanlı filmler, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Prof. Sami Şekeroğlu Sinema-TV Araştırma ve Uygulama Merkezi işbirliğiyle restore edilerek dijital ortama aktarılmıştır. Dijitalleştirme sürecinin büyük ölçüde 2018 yılında tamamlandığı belirtilmiş olsa da, platform ancak 2022 yılının sonlarında uzaktan erişime açılabilmiştir (Şavk, 2024).

Arşivdeki filmler; geç Osmanlı döneminden başlayarak 1970'lere kadar uzanan geniş bir dönemi kapsamaktadır. Portal, mobil uygulamalar (Android ve iOS) ve web üzerinden erişilebilir durumdadır. Filmler, Bakanlığın logosu ile işaretli olarak ve çoğunlukla 480p çözünürlükte (bazen daha düşük) izlenebilmektedir.

Arşivde yer alan içerikler hem kronolojik hem de tematik olarak yapılandırılmıştır. Videolar altı temel tarihsel kategoriye ayrılmıştır:

- 1895–1918 (Geç Osmanlı Dönemi)
- 1918–1938 (Kurtuluş Savaşı ve Erken Cumhuriyet Dönemi)
- 1938–1950 (Millî Şef Dönemi)
- 1950–1960 (Demokrat Parti Dönemi)

- 1960 Sonrası
- Diğer

Arşivde yalnızca yerli yapımlar değil, ABD, İngiltere, İtalya, Almanya ve Hollanda gibi ülkelerde üretilmiş ve Türkiye ile ilgili olan çeşitli yabancı filmler de bulunmaktadır. Bu sayede, Türkiye'nin farklı dönemlerde uluslararası alanda nasıl temsil edildiği, arşivdeki filmler üzerinden analiz edilebilmektedir.

Videolar, başlık ve kısa açıklamalarının yanı sıra; sesli ya da sessiz oluşu, süresi, üretim tarihi, çekim yeri, restorasyon durumu ve çekim kalitesi gibi çeşitli üst veri (metadata) alanlarıyla da desteklenmektedir. Üst veriler, Türk Tarih Kurumu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ve Sinema Genel Müdürlüğü işbirliğinde hazırlanmaktadır. Ancak, portalın kataloglama ve üst veri (metadata) açısından bazı eksiklikler barındırdığı görülmektedir: Film açıklamalarının çoğunlukla kısa tutulduğu ve kişi, kurum ya da mekân bilgilerine ilişkin unsurların arama fonksiyonuna her zaman entegre edilmediği görülmektedir. Ayrıca, filmlere ilişkin DOI veya kalıcı bağlantı gibi dijital kimlikler de sunulmamaktadır. Buna karşın, her filmin altında yer alan bilgi formu aracılığıyla kullanıcılar; tarih, kişi, konu ve olaylara dair eksik ya da hatalı bilgiler hakkında bildirimde bulunabilmektedir.

Film Mirasım portalı, Türkiye'nin görsel-işitsel mirasının korunması ve bu mirasa araştırmacılar tarafından uzaktan erişiminin sağlanması açısından önemli bir dijital platformdur. Portal, özellikle kolektif bellek, toplumsal temsiller ve devlet söylemi gibi konularda yürütülecek analizler için önemli bir kaynak sunmaktadır.

Bu çalışmanın veri toplama sürecinin yürütüldüğü tarih olan 15 Ekim 2024 itibarıyla, Film Mirasım web sitesinde 1097 video erişime açıktır⁴. Bu içerikler; siyasal gelişmeler, toplumsal yaşam, kültürel miras, ekonomik faaliyetler ve uluslararası ilişkiler gibi farklı konuları kapsamaktadır.

3.2. ARAŞTIRMA TASARIMI

Bu çalışmada, ulusal belleğin inşasında görsel-işitsel arşivlerin rolü bağlamında Film Mirasım'da yer alan videolar incelenmiş; arşivin ulusal belleğe sağladığı katkı ve temsiliyet biçimleri değerlendirilmiştir. Araştırma, nitel içerik analizi ile nicel ölçütlere

⁴ 9 Haziran 2025 tarihi itibarıyla erişime açık video sayısı 1153'tür.

dayalı sosyal ağ analizinin bir arada kullanıldığı karma analiz yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir.

İçerik analizi yöntemi, arşivde yer alan videolardan elde edilen konuşma metnlerinin tematik olarak çözümlenmesi amacıyla kullanılmıştır. Yazılı ve görsel materyaller üzerindeki anlam örüntülerini ortaya koymayı amaçlayan bu yöntem, içerik unsurlarının sistematik biçimde kaydedilmesine ve grafik ya da tablolar aracılığıyla analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Özellikle büyük hacimli verilerde ilk bakışta fark edilmeyen anlatı yapılarını görünür kılması nedeniyle medya çalışmaları, siyasal söylem analizleri ve toplumsal bellek araştırmalarında sıkça tercih edilmektedir (Brennen, 2017; Krippendorff, 2011; Neuman, 2014). Bu yönüyle içerik analizi, görsel-işitsel arşivlerin çözümlenmesinde de etkili bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Nitekim literatürde, bu yöntemin arşiv materyalleri üzerindeki temsiliyet biçimlerini ortaya koyduğu çeşitli çalışmalar yer almaktadır (Bonal Zazo ve Ortego de Lorenzo-Cáceres, 2021; Crosson ve McAnallen, 2011; García Carrizo, 2019; López Yepes vd., 2013).

Bu araştırmada, söz konusu arşivdeki videolar üzerinden belirli tarihsel dönemlerde öne çıkan temalar sistematik olarak analiz edilmiştir. Analiz süreci, Brennen (2017), Saldana (2019), Schutt (2018) ve Neuman (2014) gibi temel kaynaklar doğrultusunda yapılandırılmış; veri seçimi, analiz birimlerinin belirlenmesi, kodlama kategorilerinin oluşturulması ve temaların yorumlanması aşamalarını kapsamıştır.

Sosyal ağ analizi (Social Network Analysis, SNA), bu çalışmada içerik analizi sürecinde belirlenen temalar, kodlar ve liderler arasındaki ilişkileri çözümlmek, bu ilişkisel yapıları grafiksel olarak ortaya koymak amacıyla kullanılmıştır. Bu yöntem, birey, kavram veya yapı gibi unsurları ağ içindeki düğüm (node); bunlar arasındaki ilişkileri ise kenar (edge) olarak tanımlamaktadır. Böylece sosyal yapılar, görsel temsiller aracılığıyla incelenebilir hâle gelmekte ve bu yapılar matematiksel modellerle analiz edilebilmektedir (Scott, 2012; Wasserman ve Faust, 1994).

Sosyal ağ analizi, anlatı yapılarını oluşturan öğeler (örneğin olaylar, karakterler, mekânlar ve anlatıcılar) arasındaki bağların haritalandırılmasını mümkün kılan bir yöntem olarak farklı medya türlerine başarıyla uygulanmaktadır. Literatürdeki çalışmalar, sosyal ağ analizinin tarihsel belgeler, arşiv materyalleri ve kültürel temsillerin çözümlenmesinde anlamlı katkılar sunduğunu göstermektedir (Djabarouti, 2020; Li vd., 2023; Morales-i-

Gras vd., 2021; Pikkanen, 2019; Shahsavari vd., 2020; Tangherlini, 2015, 2018). Bu sayede, anlatılarda öne çıkan tematik yoğunluklar, etkileşim örüntüleri ve yapısal dinamikler analiz edilerek, kültürel belleğin inşa süreçleri daha derinlemesine anlaşılabilir. Kültürel mirasla ilişkili görsel-işitsel içeriklerin analizinde de etkili bir yöntem sunmaktadır. Bu yöntem, kültürel mirasla ilişkili görsel-işitsel içeriklerin analizinde de önemli bir olanak sunmaktadır.

Araştırmada bu iki yöntemin birlikte kullanılması, verilerin hem içerik açısından daha ayrıntılı biçimde incelenmesini hem de aralarındaki yapısal ilişkilerin görselleştirilerek daha anlamlı hâle getirilmesini sağlamıştır.

3.3. VERİ KAYNAKLARI VE SEÇİMİ

Analiz kapsamına alınacak videoların seçim aşamasında bazı kriterler uygulanmıştır. İlk olarak yalnızca 1918–1960 yılları arasındaki dönemler değerlendirilmiştir. Tarihsel dönemlendirme, veri kaynağı olarak kullanılan Film Mirasım arşivindeki yıl aralıkları temel alınarak yapılmış ve bu sınıflandırmadaki örtüşen yıllar, bütünlüğü korumak adına değiştirilmeden kullanılmıştır.

1895–1918 dönemine ait videolar (71 sessiz) sözlü anlatım içermediği ve bu çalışmanın temelini oluşturan söylem temelli içerik analizi için yeterli veri sunmadığı gerekçesiyle analiz dışı bırakılmıştır. 1960 ve sonrasına ait toplam 283 sesli ve 65 sessiz video, sayıca fazla ve kapsamı geniş olduğu için bu çalışmanın dışında bırakılmıştır. “Diğer” başlığı altında yer alan 38 sesli ve 56 sessiz video ise, ait oldukları dönemler belirli olmadığından dönemsel analiz kapsamına dahil edilmemiştir.

Yalnızca devlet yetkililerinin konuşmalarını içeren videolar analiz edilmiştir. Bu amaçla yapılan ön değerlendirmede, fon müziği, marş veya yalnızca görsel unsur barındıran ancak konuşma içermeyen videolar kapsam dışı bırakılmıştır.

Videolarda yer alan konuşmacıların kimliği; ilgili videodan veya açıklama kısımlarından yararlanılarak tespit edilmiştir. Analize yalnızca konuşmacının birinci ağızdan, kendi sesiyle doğrudan yer aldığı videolar dahil edilmiş; dış sesle anlatılan içerikler kapsam dışında bırakılmıştır. Konuşma içeriği kodlanabilir nitelikte olmayan ya da herhangi bir temayla ilişkilendirilemeyen videolar da kapsam dışı bırakılmıştır.

Koleksiyonda bazı videoların birden fazla kopyasının ya da farklı versiyonlarının bulunduğu tespit edilmiştir. İçerik tekrarının analiz sonuçlarını etkilemesini önlemek amacıyla aynı içeriğe sahip videolardan yalnızca bir örnek değerlendirmeye alınmıştır. Tüm bu değerlendirme süreci sonucunda, dönemlere göre analizde kullanılan video sayıları aşağıda sunulmaktadır:

1918-1938 Dönemi: Bu döneme ait toplam 58 adet sesli video bulunmaktadır. İçerik açısından tekrar eden ve yalnızca fon müziği içeren videolar tespit edilmiş, çalışma dışında bırakılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda 22 video analiz kapsamında yer almıştır.

1938-1950 Dönemi: Bu döneme ait toplam 141 sesli video içerisinden, yalnızca fon müziği içeren videolar analiz kapsamı dışında bırakılmış; kalan 109 video ön değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu aşamada, analiz kriterlerini karşılamayan videolar elenmiş ve toplam 32 video analiz sürecine dahil edilmiştir.

1950-1960 Dönemi: Bu döneme ait toplam 192 sesli video arasından, uygunluk ölçütleri doğrultusunda yapılan değerlendirme sonucunda 63 video analiz kapsamına alınmıştır.

Genel Değerlendirme: Her üç dönem için yapılan ön eleme ve uygunluk değerlendirmeleri sonucunda, toplam 117 video içerik analizi ve sosyal ağ analizi kapsamında çalışmaya dahil edilmiştir.

3.4. VERİLERİN DÜZENLENMESİ VE ANALİZİ

Çalışmada toplanan veriler, belirlenen araştırma sorularına yanıt verecek şekilde sistematik biçimde analiz edilmiştir. Öncelikle içerik analizi yoluyla verilerden kodlar türetilmiş; bu kodlar benzerliklerine göre kategoriler altında gruplandırılmış ve ardından daha üst düzeyde temalar oluşturulmuştur. Elde edilen bu tematik yapı, sosyal ağ analizine aktarılmış; kavramlar arasındaki ilişkiler görselleştirilerek ilişki örüntüleri analiz edilmiştir.

Videolardaki sesli içerikler, otomatik konuşma tanıma hizmeti sunan Transkriptor⁵ yazılımı aracılığıyla metne dönüştürülmüştür. Elde edilen konuşma metinleri, araştırmacı

⁵ <https://transkriptor.com/>

tarafından dil bilgisel ve yapısal açıdan gözden geçirilmiş, ses kalitesi düşük olan kayıtlarda eksik ya da hatalı bölümler dikkatle dinlenerek elle düzeltilmiştir.

Konuşma metinlerinde ağırlıklı olarak yer alan İngilizce, Osmanlı Türkçesi, Arapça ve Farsça kelimeler, anlam bütünlüğü gözetilerek Türkçeye çevrilmiş; bu çeviriler doğruluk açısından yeniden kontrol edilmiş ve terminolojik bütünlük sağlanacak şekilde standartlaştırılmıştır. Ayrıca, konuşma metinlerinde yer alan tarih, kişi ve kurum adları ile ilgili anahtar kavramlar tutarlılık ilkesi⁶ doğrultusunda biçimsel olarak standardize edilmiştir. Örneğin, aynı kavramı ifade eden farklı adlandırmalar (“İsmet İnönü” ve “Millî Şef”; “Bağdat Paktı” ve “CENTO” gibi) tek bir biçim altında birleştirilmiştir.

Transkripsiyon dosyalarında varsa zaman damgaları, parantez içi sistemsal notlar ya da etiketler ayıklanarak veri analizine uygun hâle getirilmiştir. Bu aşamada, analiz yazılımına (ATLAS.ti) veri aktarımını kolaylaştırmak amacıyla konuşma metinleri dönemlerine ve sesli-sessiz olma durumlarına göre gruplandırılmıştır.

3.4.1. İçerik Analizi

İçerik analizi sürecinde, ATLAS.ti⁷ yazılımı kullanılmıştır. Nitel veri analizi için geliştirilmiş bu yazılım, metin, grafik, ses, video ve coğrafi veri gibi farklı formatlardaki verilerin sistematik olarak kodlanmasına, analiz edilmesine ve görselleştirilmesine olanak tanımaktadır (ATLAS.ti, t.y.). İlgili yazılım, içerik analizinin daha sistematik ve yapılandırılmış bir biçimde yürütülmesini mümkün kılmıştır. Analiz sürecinde özellikle kodlama, frekans analizi, tematik haritalama ve kodlara not (memo/comment) ekleme gibi özelliklerinden yararlanılmıştır.

Kodlama sürecinde, konuşma metinleri, ilgili videolar izlenerek eşzamanlı biçimde ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu süreçte, konuşma metinlerinde öne çıkan kavramlar tümevarımsal bir yaklaşımla kodlara dönüştürülmüştür. Kodlar, ilk aşamada OpenAI⁸ tarafından geliştirilen GPT-4 modeline dayalı bir yapay zekâ aracı kullanılarak oluşturulmuştur. Uygulanan istem (prompt) şu şekildedir: “Verilen konuşma metnine⁹ içerik analizi yöntemiyle yaklaşarak kod, kategori ve temaları belirle. Yalnızca metin

⁶ Tutarlılık ilkesi, içerik analizinde benzer kavramların aynı terimle ifade edilmesini, kişisel adlandırmaların ve kurum isimlerinin biçimsel olarak yeknesak biçimde kullanılmasını ifade eder.

⁷ <https://atlasti.com/>

⁸ <https://openai.com/>

⁹ Konuşmacıların konuşma transkriptini/metnini ifade etmektedir.

içinde açıkça ifade edilen içerikleri temel al. Ek bir bilgi ya da yorum ekleme. Kodları mantıksal gruplar hâlinde düzenle ve aralarındaki ilişkileri hiyerarşik bir yapı içinde göster.” Bu ilk kodlama, analiz sürecinin nesnelliğini ve sistematikliğini desteklemek amacıyla gerçekleştirilmiş; ardından araştırmacı tarafından birçok kez gözden geçirilerek hem içerik hem de yapı bakımından yeniden değerlendirilmiş ve revize edilmiştir. Kodlamanın kavramsal tutarlılığını sağlamak ve metinlerin anlam bütünlüğünü korumak amacıyla, her bir konuşma metni kendi bağlamı içinde dikkatle analiz edilmiş; bu süreçte tarih, kişi adı, başlık gibi üstveri bileşenleri de dikkate alınarak yorumlamaların bağlamsal doğruluğu güçlendirilmiştir. Kodlama sürecinde elde edilen tematik yapı için, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde görev yapan bir öğretim üyesinin uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman, kodlamaların tarihsel bağlamla olan ilişkisini değerlendirmiş, temalar arasındaki ayrımların anlamlılığını, bütünlüğünü ve adlandırmalarını gözden geçirmiştir.

Konuşmalar, hem konuşmacının kimliğine hem de ait oldukları tarihsel döneme göre etiketlenmiştir. Konuşmacısı bilinen videolar kişi adıyla etiketlenmiş, kimliği belirlenemeyenler ise “bilinmeyen” olarak işaretlenmiştir. Dönem etiketlemesinde ise konuşma metinleri, tarih bilgisine göre 1918–1938, 1938–1950 ve 1950–1960 olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

3.4.2. Sosyal Ağ Analizi

ATLAS.ti aracılığıyla elde edilen eş-geçim (co-occurrence) matrisi, temalar, kodlar ve liderler arasındaki ilişkilerin yapısal analizini gerçekleştirmek üzere Gephi¹⁰ yazılımına aktarılmıştır. Bu sayede ağ yapısındaki düğümlerin dağılımı, etkileşim yoğunluğu ve konuşma içindeki konumsal önemi analiz edilerek görselleştirilmiştir.

Gephi, büyük ölçekli ağ verilerinin analizi ve görselleştirilmesi için geliştirilmiş açık kaynak kodlu bir yazılımdır (Gephi, t.y.-a). Karmaşık ilişkileri analiz etmek, düğümler arasındaki bağlantıları ortaya koymak ve ağdaki yapısal önemi yüksek unsurları belirlemek için merkeziyet ölçümleri (*derece*, *arasındalık*, *yakınlık*, *özvektör*), modülerlik, kümeleme algoritmaları ve zaman serisi analizi gibi gelişmiş araçlar

¹⁰ <https://gephi.org/>

sunmaktadır. Bu ölçümler, ağdaki belirli düğümlerin işlevsel ve yapısal önemini ortaya koymak için kullanılmaktadır (Gephi, t.y.-b).

Ağ analizine uygun veri seti yapılandırılırken tema, kod ve liderler ağın düğümleri (nodes) olarak tanımlanmıştır. Bu düğümlerin aynı konuşma içerisinde birlikte yer alması, aralarındaki ilişkiyi temsil eden kenarlar (edges) olarak modellenmiştir. Bu ağ yapısı üzerinden, aşağıda belirtilen merkezîyet ölçümleri uygulanmıştır:

- **Derece Merkezîyeti (Degree Centrality):** “Bir aktörün ağda doğrudan bağlı olduğu diğer aktörlerin sayısıdır. En yüksek dereceye sahip aktör, en fazla bağlantıya sahip olduğu için en merkezî konumda kabul edilmektedir” (Wasserman ve Faust, 1994, s. 178). Derece merkezîyeti değeri yüksek olan tema, kod ve liderler; farklı dönemlerde tekrar eden, konuşmalarda sıkça yer verilen ve böylece söylemin merkezinde konumlanan unsurları temsil etmektedir. Bu ölçüm, ulusal bellek inşasında öne çıkan unsurların ağ içindeki yerini ve ne kadar etkili olduklarını anlamak için temel bir araç olarak kullanılmıştır.
- **Yakınlık Merkezîyeti (Closeness Centrality):** “Aktörlerin ağın tamamı içindeki yapısal konumunu dikkate alır. Bir aktörün yakınlık değerinin yüksek olması, ağdaki diğer tüm aktörlerle az sayıda bağlantı üzerinden ilişkili olduğu anlamına gelmektedir” (Otte ve Rousseau, 2002, s. 447). Çalışmada, konuşmalarda yer alan tema, kod veya liderlerin birbirleriyle kurduğu ilişkilerin mesafesini ölçmek ve ağ yapısında hangi öğelerin daha erişilebilir olduğunu belirlemek amacıyla analiz gerçekleştirilmiştir. Bu analiz aracılığıyla, diğer unsurlarla en kısa yollarla bağlantı kurabilen düğümler tespit edilmiştir.
- **Arasındalık Merkezîyeti (Betweenness Centrality):** “Bir düğümün ağ içindeki diğer düğümler arasında bağlantı kuran bir aracı nokta olarak ne ölçüde işlev gördüğünü gösteren bir ölçüttür” (Scott, 2012, s. 44). Bu bağlamda, yüksek arasındalık merkezîyetine sahip tema, kod veya liderler; doğrudan ilişkili olmayan düğümler arasında köprü işlevi görerek söylemin bütünlüğünü sağlamaktadır. Gephi yazılımı tarafından derece, yakınlık ve özvektör merkezîyeti ölçütleri normalize edilmiş olarak sunulurken; arasındalık merkezîyeti için normalize

edilmemiş ham değerler raporlanmaktadır. Bu nedenle çalışmada, ilgili bulgular Gephi yazılımının sunduğu ham değerler esas alınarak yorumlanmıştır.

- Özvektör Merkeziliyeti (Eigenvector Centrality): Bir aktörün merkezilik değerini, bağlantıda olduğu diğer aktörlerin merkeziliğine bağlı olarak belirleyen bir ölçüttür (Wasserman ve Faust, 1994, s. 207). Bu çalışmada özvektör merkeziliyeti, konuşmalarda yer alan düğümlerin yalnızca ne kadar sıklıkla tekrarlandığını değil, aynı zamanda ağ yapısı içinde ne derece etkili ve merkezi konumda olduklarını; diğer düğümlerle kurdukları güçlü ilişkiler aracılığıyla belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

Bu ölçümlerle birlikte, temel bir görselleştirme aracı olan sosyogramlar kullanılarak; tema, kod ve lider gibi düğümler ile aralarındaki ilişkiler yönsüz biçimde grafiksel olarak sunulmuştur (Scott, 2012). Ağın genel yapısını ortaya koymak ve kümelenmeleri analiz etmek amacıyla, organik ve dinamik bir düzenleme sağlayan ForceAtlas2 algoritması tercih edilmiştir (Jacomy vd., 2014). Bu algoritma, düğümler arasındaki etkileşim yoğunluğunu dikkate alarak, öğelerin ağın merkezinde mi yoksa periferide mi (merkezde olmayan, kenarda kalan) konumlandığını belirlemeye imkân tanımaktadır.

Analiz edilen ağ yapıları şunlardır:

- Tematik ağ: Belirlenen kod ve temalar arasındaki bağlantılar üzerinden analiz edilmiş, bu sayede temalar arası ilişki yapısı görselleştirilerek ortaya konmuştur.
- Dönemlere göre tematik ağ: Veriler, 1918–1938, 1938–1950 ve 1950–1960 dönemlerine ayrılarak, her döneme ait tematik ağlar oluşturulmuş ve karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu yöntem, dönemler arasındaki yapısal değişimlerin izlenmesini mümkün kıldığı için, sosyal ağ analizinde zaman serisi temelli (longitudinal) yaklaşım kapsamında değerlendirilebilir (Wasserman ve Faust, 1994).
- Liderlere göre tematik ağ: Bu ağ yapısında, liderler ve onlarla ilişkilendirilen tematik kodlar düğüm olarak tanımlanmış; lider–kod bağlantıları üzerinden bir ağ kurulmuştur. Böylelikle, liderlerin söylemsel konumları, tematik çeşitlilikleri ve ağ içindeki etkileşim rolleri değerlendirilmiştir.

3.5. GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİLİK

Bu çalışmada gerçekleştirilen analizlerin güvenilirlik ve geçerliliğini sağlamak amacıyla, araştırma süreci boyunca çeşitli yöntemsel önlemler ve sistematik adımlar uygulanmıştır.

3.5.1. İçerik Analizi

Nitel araştırmalarda güvenilirlik, bir ölçüm ya da gözlemin tutarlı, kararlı ve tekrar edilebilir olmasıyla ilgilidir (Neuman, 2014). Ancak nitel araştırmaların doğası gereği bu tutarlılığı sağlamak her zaman kolay değildir. Neuman (2014), nitel çalışmalarda güvenilirliğin aynı sonuca ulaşmaktan çok, araştırmacının dikkatli, sistemli ve şeffaf bir şekilde çalışmasına bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Saldaña (2019) ise, bireysel yürütülen içerik analizlerinde güvenilirliği artırmak için araştırmacının analiz sürecini meslektaşlarıyla paylaşmasını ve elde edilen bulgular üzerine görüş alışverişinde bulunmasını önermektedir. Bu doğrultuda çalışmada kodlama süreci, otomatik transkripsiyon ve yapay zekâ araçlarıyla başlatılmış, süreç boyunca sistemli biçimde gözden geçirilmiştir. Kodlar, belirlenen tematik yapıya göre yeniden düzenlenmiş; benzer ifadeler aynı tema ve kategori altında gruplanmıştır. Kodlama kararları ve yorumlara dair alınan notlar, analiz sürecindeki adımların gerekçeli ve izlenebilir olmasını sağlamıştır. Ayrıca, kodlamaların geçerliliğini artırmak amacıyla uzman görüşüne başvurulmuş; yapılan değerlendirmeler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Geçerlilik açısından, özellikle örtük (anlamsal) kodlamalar, kelimelerin bağlam içinde taşıdığı anlamları ortaya çıkardığı için nitel araştırmalarda yüksek geçerlilik sağlamaktadır (Neuman, 2014). Bu nedenle çalışmada, metinlerdeki ifadeler bağlamı içinde değerlendirilmiş ve sadece açık anlamlar değil, içerdiği tematik anlamlar da dikkate alınmıştır. Tema, kategori ve kodlar, ilgili konuşma metinlerinde sık tekrar eden konulara göre araştırmacı tarafından düzenlenmiş; ayrıca konuşmaları yapan liderler ve bu konuşmaların ait olduğu dönemler metinlerden ve videolara ait açıklamalardan yola çıkılarak etiketlenmiştir.

3.5.2. Sosyal Ağ Analizi

Sosyal ağ analizinde güvenilirlik, ağ yapısının gerçeğe uygun biçimde modellenmesi ve analiz sonuçlarının tutarlı olması açısından kritik önemdedir. Güvenilir bir ağ yapısı, aynı veri kümesiyle yapılan tekrar analizlerde benzer sonuçlar vermelidir (Wasserman ve Faust, 1994).

Bu çalışmada kullanılan merkeziyet ölçümlerinin sağlıklı sonuçlar verebilmesi için, tema, kod ve liderler arasındaki eş-geçim ilişkileri ATLAS.ti çıktıları temel alınarak dikkatle düzenlenmiştir. Veri aktarımı öncesinde eşleşmeler gözden geçirilmiş; rastlantısal ya da bağlamsal temele dayanmayan bağlantıların yer almamasına dikkat edilmiştir (Scott, 2012; Schutt, 2018; Wasserman ve Faust, 1994).

Sosyal ağ analizinde geçerlik ise, analiz edilen ilişkilerin gerçekten anlamlı bağlara dayanıp dayanmadığı ve oluşturulan ağ modelinin araştırma sorusuyla ne derece örtüştüğü ile ilgilidir (Scott, 2012; Wasserman ve Faust, 1994). Bu doğrultuda, analizde yer alan düğümler (tema, kod veya liderler) ile bunlar arasındaki bağlantıların, araştırma sorularına yanıt verecek ve tematik yapıya uygun düşecek biçimde oluşturulmasına özen gösterilmiştir. Nitekim, sosyal ağ yapısı; tematik analiz bulguları, dönemlere göre kod dağılımı ve lider-kod ilişkileriyle tutarlılığı göz önünde bulundurularak geçerliği destekleyecek şekilde yapılandırılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde, içerik analizi ve sosyal ağ analizi yöntemleriyle elde edilen bulgulara ve bu bulgulara dayalı genel değerlendirmelere yer verilmektedir. İlk olarak, konuşma metinlerinden elde edilen kodlara dayanarak oluşturulan tematik yapılar incelenmiş; ardından bu kodların dönemlere ve lidere göre dağılımı değerlendirilmiştir. Son aşamada ise sosyal ağ analizi aracılığıyla temalar arasındaki ilişkiler, tematik yapının dönemsel değişimi ve liderlerin bu yapılar içindeki konumları analiz edilerek ortaya çıkan örüntüler yorumlanmıştır. Her bir kodun açıklanmasında, analiz edilen tüm konuşma metinleri arasından seçilen örnek cümlelere yer verilmiştir. İlgili kodun bağlamını en açık ve güçlü şekilde yansıtan ifadelerden seçilen bu örneklerle, kodların kapsamı somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

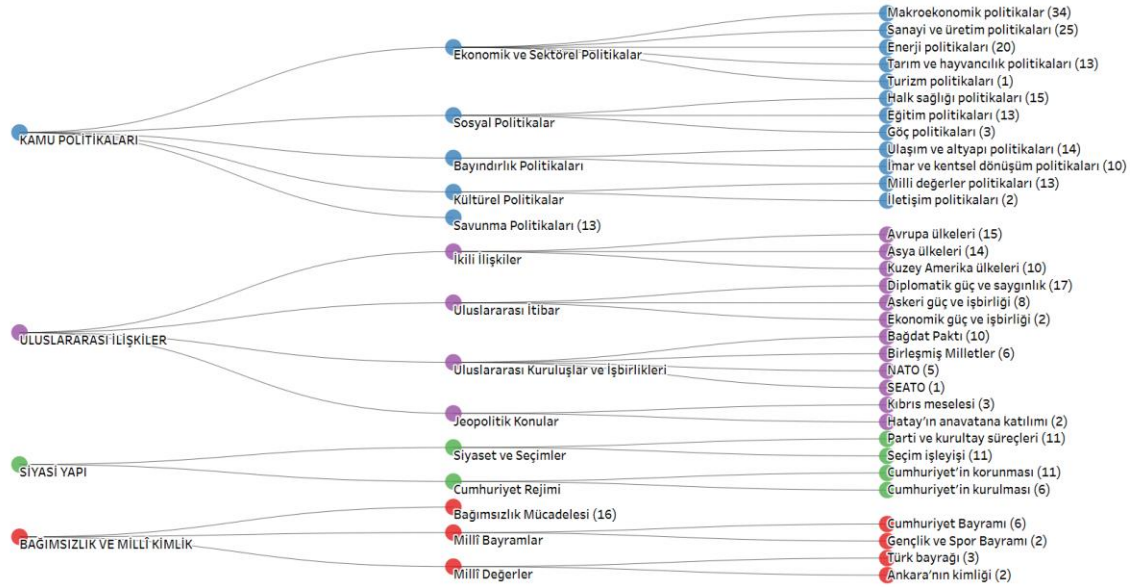
4.1. KONUŞMA METİNLERİNİN TEMATİK ANALİZİ

Konuşma metinlerinden elde edilen bulgular, içerik analizi sürecinde öncelikle kodlara dönüştürülmüş; benzer kodlar kategoriler altında gruplandırılmış ve bu kategorilerden yola çıkılarak temalar oluşturulmuştur. Elde edilen tematik yapı, *Bağımsızlık ve Millî Kimlik*, *Kamu Politikaları*, *Siyasi Yapı* ve *Uluslararası İlişkiler* olmak üzere dört ana tema etrafında yapılandırılmış; her bir tema ilişkili kategori ve kodlarla birlikte hiyerarşik biçimde sunulmuştur. Kodlama sistematliğini yansıtan tematik yapı, merkezden dışa doğru dallanan bir ağaç diyagramı olarak düzenlenmiştir. Tema, kategori ve kodların metin içindeki sıklıkları, dairelerin büyüklükleriyle orantılı şekilde Şekil 1’de görselleştirilmiştir. Diyagramda Kamu Politikaları mavi, Uluslararası İlişkiler mor, Siyasi Yapı yeşil, Bağımsızlık ve Millî Kimlik ise kırmızı renkle temsil edilmiştir.

Kodlama sürecinde, her bir kodun kaç farklı alıntıyla¹¹ eşleştiği hesaplanmıştır. Yazılım (ATLAS.ti), aynı konuşma metni içinde birden fazla kod ve kategori atamasına izin vermekte; ancak kategori ya da tema düzeyinde yapılan sayımlarda her konuşmayı yalnızca bir kez sayarak tekrar eden alıntıların çoğaltılmasını önlemektedir. Bu sayım

¹¹ Alıntı (quotation), ATLAS.ti yazılımında analiz amacıyla seçilen ve kodlanan metin parçasını ifade etmektedir.

yöntemi, kodların hangi konularda yoğunlaştığını gösterirken; kategori ve temalar düzeyindeki sayımlar metindeki genel eğilimleri ortaya koymaktadır.

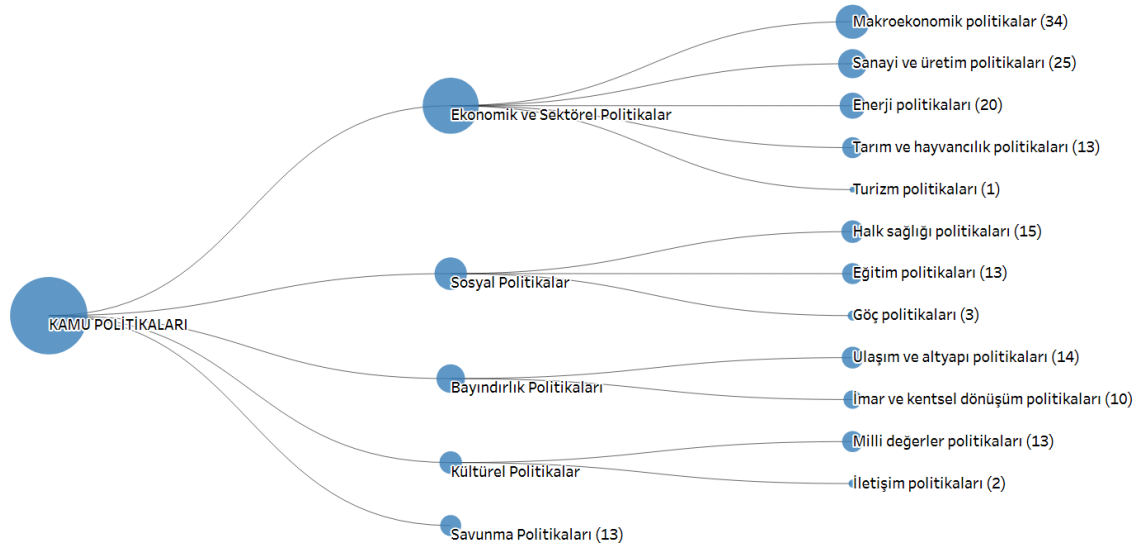

Şekil 1. Tematik yapının hiyerarşik ve sıklık temelli gösterimi ¹²

4.1.1. Kamu Politikaları

Konuşmalarda pek çok alana yayılan kapsamlı bir yapı sergileyen Kamu Politikaları teması (93); *ekonomik ve sektörel politikalar*, *bayındırlık politikaları*, *sosyal politikalar*, *kültürel politikalar* ve *savunma politikaları* olmak üzere beş kategoriye ayrılmaktadır (bkz. Şekil 2).

¹² Yüksek çözünürlüklü görsele erişim için bkz.: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.29490134.v1>

Şekil 2. Kamu Politikaları temasının hiyerarşik ve sıklık temelli gösterimi¹³

4.1.1.1. Ekonomik ve Sektörel Politikalar

Ekonomik ve Sektörel Politikalar (62), *makroekonomik politikalar* (34), *sanayi ve üretim* (25), *enerji* (20), *tarım ve hayvancılık* (13) ve *turizm* (1) başlıkları altında ele alınmıştır.

Makroekonomik politikalar; genel ekonomik stratejileri, mali düzenlemeleri ve kalkınma planlarını kapsamaktadır. Bu çerçevede bütçe yönetimi, ticaret politikaları ve uluslararası ekonomik sistemle uyum sağlama gibi uygulamalar öne çıkmaktadır. Dış ticaretin serbestleştirilmesi, ekonomik istikrarın korunması ve Türk parasına duyulan güvenin artırılması ise bu politikaların temel hedefleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, Cumhurbaşkanı Bayar'ın (1959) açıklamasında, ihracatın yüzde elli arttığı, ithalatın serbestleştirilmesi oranının ise yüzde yirmi beşi geçerek daha da yükseleceği belirtilmiştir. Bayar ayrıca, ekonomik istikrar programlarının başarıyla sürdürüldüğünü ve Türk parasına hem iç hem de dış piyasalarda güvenin arttığını vurgulamıştır.

Sanayi ve üretim politikaları; sanayi yatırımlarının artırılması, yerli üretimin teşvik edilmesi ve millî sanayi altyapısının oluşturulmasına yönelik stratejileri kapsamaktadır. Sanayi tesislerinin kurulması, devlet ve özel sektör iş birliği, modern teknoloji kullanımı ve sanayiye yönelik iş gücü yetiştirme politikaları bu kod altında ele alınmaktadır. Bayar'ın (t.y.) konuyla ilgili şu değerlendirmesi dikkat çekmektedir:

¹³ Yüksek çözünürlüklü görsele erişim için bkz.: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.29490134.v1>

“Hükümetin organı olmak itibariyle bize vekaleten Sümerbank, bittabi bu sanayi programımızda daha fazla pay almak mecburiyetinde değil, sonrakilerine örnek olmak mecburiyetindedirler. Buralarda elemanlar yetiştireceğiz ve memleketin muhtaç olduğu millî sanayiye kurarken size, sizin dirayetinize, sizin faaliyetinize istinad edeceğiz.”

Bu yaklaşım, devletin fabrikaları üretimin yanı sıra örnek teşkil eden, iş gücü yetiştiren ve sanayileşmenin yayılmasına katkı sunan yapılar olarak değerlendirmiş olabileceğini göstermektedir.

Enerji politikaları; uzun vadeli planlama, yerel yatırımlar, sanayileşme sürecinin desteklenmesi, elektrik ve su hizmetlerinin yaygınlaştırılması ile hidroelektrik gibi yenilenebilir kaynakların kullanımı üzerinden ele alınmaktadır. Bu alanlar, enerji yönetiminin ekonomik kalkınmanın temel unsurlarından biri olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Başbakan İnönü'nün (1937) açıklaması, dönemin enerji politikasını yansıtan bir örnektir:

“Ankara'da ilk defa kurulan uluslararası Kömür Sergisi'ni şimdi açıyoruz. Memleketin kömür istihlakini, kömürü muhtelif makinelerde, evlerde kullanmayı öğretecek ve kolaylaştıracak bir müessese olarak bu sergi çok kıymetlidir.”

Bu konuşma, kömürün kalkınma sürecinde önemli bir araç olarak değerlendirilmiş olabileceğine işaret etmektedir. Hem halkın hem de sanayinin kömür kullanımına teşvik edilmesi, enerji politikalarının üretimden tüketime kadar geniş bir etki alanı oluşturmayı amaçladığını düşündürmektedir.

Tarım ve hayvancılık politikaları, üretim verimliliğini artırma, tarımda makineleşmeyi geliştirme, hayvancılık yatırımlarını teşvik etme ve köylü refahını yükseltmeye yönelik zirai kredilerin yaygınlaştırılması gibi adımları kapsamaktadır. Mayatepek'in (1930) konuşmaları, tarım ve hayvancılığın kalkınma politikaları içindeki yerini anlamak açısından önemli bir örnektir:

“...Hayvancılığa da büyük ölçüde önem verdik. Beş yıl içinde yaklaşık bir milyon ağaç diktik, meyve bahçeleri oluşturduk, baraj inşa ettik ve yedi bin kadar koyun yetiştirdik...”

İlgili ifade, tarım ve hayvancılık politikalarının altyapı geliştirme ve üretim artırma hedefleri doğrultusunda bütüncül bir kalkınma yaklaşımıyla uygulanmış olabileceğine işaret etmektedir.

Turizm politikaları, dönemin kalkınma anlayışı içinde sınırlı sayıda yer bulmuş olsa da ekonomik gelişime katkı sağlayacak bir alan olarak ele alınmıştır. Bu politikalar, turizmin doğal ve kültürel kaynaklar üzerinden değerlendirilmesi ve sanayi ile birlikte kalkınma planlarına dahil edilmesini amaçlamaktadır. Bu yaklaşımı yansıtan örneklerden biri Sanayi Bakanı Yırcalı'nın (1958) şu ifadesidir:

"...Memleketimizin turizm sahasındaki zenginlikleri ve imkanları her bakımdan ölçüsüzdür. Bunları kıymetlendirmek ve bu sahada muvaffak olabilmenin ancak bütün milletimizin müşterek anlayış ve gayretleriyle mümkün olabileceğine inanmış bulunmaktayız."

Bu ifadeden hareketle, turizmde kalkınmanın toplumsal katılımı mümkün olabileceğine dair bir anlayışın benimsendiği ve turizmin ulusal bir değer olarak değerlendirildiği çıkarımı yapılabilir.

Bu kategoride, makroekonomik politikalar (34), sanayi ve üretim (25) ile enerji politikalarının (20) sıkça vurgulanması, büyüme ve sanayileşmenin temel hedefler arasında yer aldığını ortaya koymaktadır. Tarım ve hayvancılık politikaları da (13) bu çerçevede önemli bir yer tutmaktadır. Turizm politikaları yalnızca bir konuşmada yer almış (1) olsa da ekonomik katkı sağlayabileceği düşüncesiyle önemli bir alan olarak değerlendirilmektedir.

4.1.1.2. Bayındırlık Politikaları

Bayındırlık Politikaları (21), *ulaşım ve altyapı politikaları* (14) ve *imar ve kentsel dönüşüm politikaları* (10) olmak üzere iki kod çerçevesinde ele alınmıştır.

Ulaşım ve altyapı politikaları; demiryolu ağının genişletilmesi, yol yapımları, liman inşası ve haberleşme altyapısının yenilenmesi gibi yatırımlar üzerinden ele alınmıştır. Ulaştırma Bakanı Çetinkaya'nın (1939) yaptığı açıklama, ulaştırma yatırımlarının o dönemde kalkınmanın bir göstergesi olarak görüldüğünü ortaya koyan önemli bir örnektir:

"Demiryolu siyasetimiz, her yıl düzenli bir program dahilinde ve esaslı bir şekilde gelişme göstermiş, böylece önemli bir aşamaya ulaşmıştır."

İmar ve kentsel dönüşüm politikaları; afet sonrası yeniden inşa, konut ihtiyacının karşılanması, inşaat faaliyetlerinin desteklenmesi ve tarihî şehir dokusunun korunması

gibi konular üzerinden ele alınmıştır. Bu noktada, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki imar faaliyetlerini yansıtan konuşmalar arasında, İmar ve İskân Bakanı Berk'in (1958) açıklaması önemli bir örnek olarak öne çıkmaktadır:

"Güzel vatanımızın değerli ve tarihi eserlerle dolu bir belde olan Bursa'mız da yurdun her yerinde olduğu gibi yeniden imar edilmektedir."

Bu ifade, dönemin imar politikalarının sadece konut üretimiyle sınırlı kalmadığını; afet sonrası hasar gören şehirlerin, özellikle tarihî dokuları korunarak yeniden düzenlenmesini de kapsadığını göstermektedir. "Yurdun her yerinde olduğu gibi" ifadesi ise konut çalışmalarının tüm ülkeye yayılan bir devlet politikası olarak yürütüldüğünü ortaya koymaktadır.

Konuşmalardaki dağılım, bayındırlık politikalarında önceliğin ulaşım ve altyapının modernleştirilmesine verildiğini göstermektedir (14). Demiryolu, karayolu ve haberleşme gibi alanların öne çıkması, dönemin kalkınma anlayışında ülke genelinde erişilebilirliği artırma hedefinin ön planda olduğunu düşündürmektedir. Buna karşılık, imar ve kentsel dönüşüm konularına yapılan görece sınırlı sayıda vurgu (10), bu konuların siyasi konuşmalarda ikincil bir konumda kalmış olabileceğini göstermektedir.

4.1.1.3. Sosyal Politikalar

Sosyal Politikalar (20), *eğitim* (13), *halk sağlığı* (5) ve *göç* (5) alanlarında uygulanan düzenlemeleri kapsamaktadır.

Eğitim politikaları kodu; halk eğitimi, eğitimin yaygınlaştırılması ve kültürel gelişimi destekleyen uygulamalar çerçevesinde ele alınmıştır. Konuşmalarda, yeni eğitim kurumlarının kurulması, halk evleri gibi yapılar aracılığıyla kültürel katılımın artırılması ve yükseköğretimin bölgesel kalkınmaya katkısı öne çıkmaktadır. Cumhurbaşkanı Bayar'ın (1958) Erzurum'daki Atatürk Üniversitesi açılışında yaptığı konuşma, dönemin eğitim reformlarının bölgesel kalkınma ve kültürel gelişimle nasıl ilişkilendirildiğini gösteren bir örnektir:

"Maarif hayatımıza katılan yeni bir kültür kurumunu, Erzurum'da Atatürk Üniversitesi'ni öğretime açmak üzere huzurunuzda gelmiş bulunuyorum. Bu şerefli vazifeyi yaparken büyük bahtiyarlık duymaktayım. Doğu bölgemize ve bütün yurdumuza faydalar sağlayacağından emin olduğum Atatürk Üniversitesinin sayın öğretim üyelerine ve

onlardan tez alacak sevgili öğrencilere başarılar dilerim. Yeni irfan müessesemiz memleketimize kutlu olsun!"

Bayar'ın bu konuşması, üniversitelerin kültürel gelişim ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlayan kurumlar olarak görüldüğünü göstermektedir. Doğu vurgusu, eğitimin ülke içinde eşitliği sağlamaya yönelik bir araç olarak görülebileceğini düşündürmektedir.

Halk sağlığı politikaları; sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, koruyucu uygulamaların güçlendirilmesi ve yeni sağlık tesislerinin kurulması gibi konular etrafında şekillenmiştir. Konuşmalarda özellikle hastane yatırımları, işçi sağlığı, toplumsal refah ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi öne çıkmaktadır. Bu kapsamda, Maliye Bakanı Polatkan'ın (1957) yaptığı bir konuşmada, sağlıklı ve uygun fiyatlı konutlara erişimin devletin sorumluluğunda olduğu vurgulanmıştır. İlgili ifade, maliye politikalarının halkın yaşam kalitesine yönelik sosyal hedeflerle de bağlantılı olarak ele alınmış olabileceğini göstermektedir.

Göç politikaları kapsamında; göçmenlerin yeniden yerleştirilmesi, zorunlu göç sonrası yaşamın kurulması, mağduriyetlerin giderilmesi ve toplumsal uyum konuları öne çıkmaktadır. Bu konuda, göçmenlere yönelik maddi ve manevi destek vurgulanmakta, devletin bu alandaki sorumluluğuna dikkat çekilmektedir. Bu yaklaşımı yansıtan örneklerden biri, Cumhurbaşkanı Bayar'ın (1951) yaptığı şu konuşmadır:

"Bu defaki seyahatimizin sebebi, göçmen işleri üzerinde yerinde tetkikler yapmaktır. Eminim ki hepinizin kalbinde göçmenler için büyük bir sevgi ve şefkat bulunmaktadır. Bu şefkat ve muhabbetin fiiliyata dökülme zamanı gelmiştir. Gelenler, kendi istekleriyle bu duruma düşmüş değillerdir; mağdurdurlar. Onlara elimizden gelen her türlü desteği sağlamalıyız."

İfadede, devletin göçmenlere karşı duyarlı bir tutum benimsediği ve bu yolla toplumda da bir farkındalık oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, sosyal politikalara dair konuşmalarda eğitimin ön plana çıkması (13), bu alanın toplumsal kalkınma hedefleri doğrultusunda daha öncelikli bir konu olarak ele alındığını göstermektedir. Buna karşılık, göç ve sağlık politikalarına daha sınırlı sayıda konuşmada yer verilmesi (5), bu alanların genellikle ihtiyaç anlarında ve belirli sorunlar çerçevesinde gündeme geldiğini düşündürmektedir.

4.1.1.4. Kültürel Politikalar

Kültürel Politikalar kategorisi (13), *millî değerler politikaları* (13) ve *iletişim politikaları* (2) çerçevesinde ele alınmıştır.

Millî değerler politikaları, dil ve edebiyatın geliştirilmesi, halk kültürünün korunması, kültürel tanıtım çalışmaları ve halk eğitimi gibi konular çerçevesinde ele alınmıştır. Bu kapsamda, Millî Eğitim Bakanı Galip'in (t.y.) yaptığı şu konuşma dikkat çekmektedir:

"Yazı dilleri vardır ve severek dinlediğimiz, derin duygular barındıran bir musikileri mevcuttur. Halk edebiyatını geliştirmek, halkımızın edebi ve sanat zevkini yükseltmek, bilgi ihtiyacını halkın kendi seviyesine uygun şekilde artırmaya çalışmak; köylülerimiz ve tüm halkımız için kademeli olarak gelişen kütüphaneler oluşturmak, Halkçı Türkiye Devleti'nin en temel, en belirgin ve en kutsal görevlerinden biridir. Dil ıslahatının devrim niteliğinde hızla ilerlemesini zorunlu görmemizin sebeplerinden biri de bu vazifeyi en iyi ve en hızlı şekilde gerçekleştirme kaygımızdır."

Bu konuşmadan, cumhuriyet döneminde kültür politikalarının halkın bilgiye, sanata ve edebiyata erişimini artırmayı hedefleyen bir yaklaşım benimsenmiş olabileceği sonucuna ulaşmak mümkündür. Dil ıslahatı da bu çerçevede, toplumsal gelişimi destekleyen bir adım olarak görülebilir.

İletişim politikaları kodu altında radyo yayıncılığının gelişimi, bilgiye erişim ve uluslararası kültürel etkileşim gibi konular ağırlık kazanmaktadır. Bu doğrultuda, Basın ve Yayın Genel Müdürü İlkin'in (1945) şu konuşması öne çıkmaktadır:

"İstanbul'un bu güzel köşesinde mikrofonundan türlü kültür ve güzel sanat çalışmalarımızı yurdumuza ve sesinin yetişebildiği kadar uzak dış memleketlere ulaştıracak olan İstanbul Radyo Evi, büyük kültür eserlerimiz arasında yer alacaktır."

Bu ifade, iletişim araçlarının kültürel etkiyi artırma sürecinde öne çıkan unsurlardan biri olduğunu düşündürmektedir. İstanbul Radyoevi de bu bağlamda etkili bir aktör olarak değerlendirilebilir.

Bu kategoride, milli değerler politikalarının (13) öne çıkması, halk odaklı ve millî değerleri korumayı, aktarmayı amaçlayan bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir.

Buna karşılık, iletişim politikaları ile ilgili az sayıdaki konuşma (2), konunun henüz ayrı bir politika alanı olarak belirginleşmediğini düşündürmektedir.

4.1.1.5. Savunma Politikaları

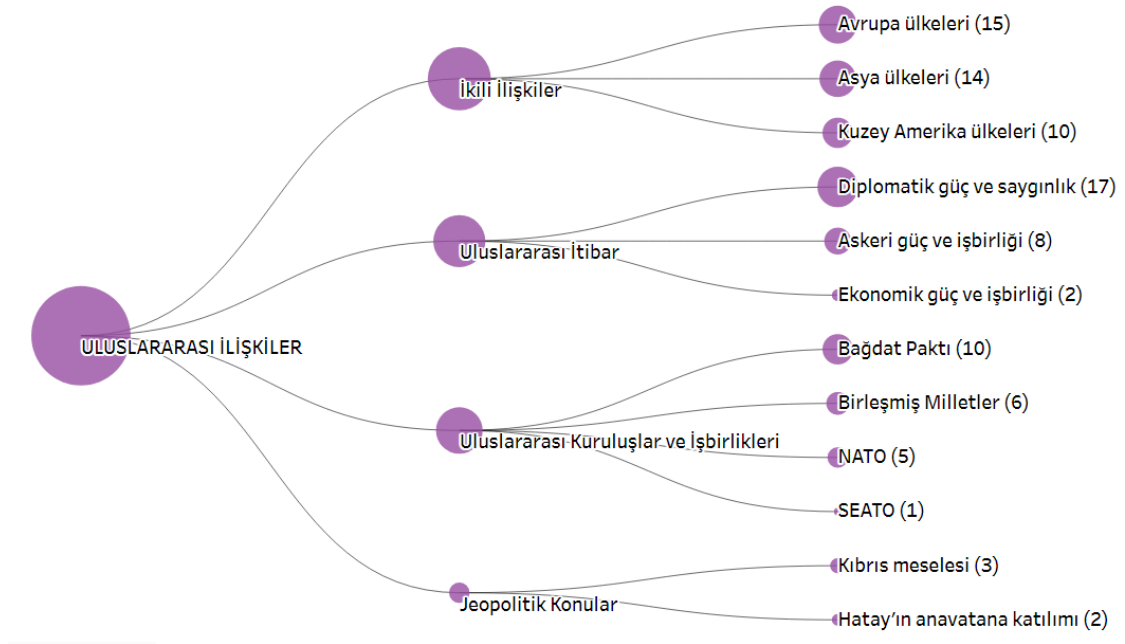
Savunma politikaları (13); askerî modernizasyon, teknik altyapının güçlendirilmesi, yeni teknolojilerin kullanılması, savunma sanayisinin geliştirilmesi, sınır güvenliği ve uluslararası iş birliklerini kapsamaktadır. Bu unsurlar konuşmalarda bir bütün olarak ele alındığı için, içerik ayrı kodlara bölünmeden değerlendirilmiştir. İnönü'nün (1935) yaptığı konuşma, bu bağlamda öne çıkmaktadır:

“Arkadaşlar, Türk Hava Kurulu'nun 6. Kongresini, bütün dünyanın hava teşkilatına özel bir ilgi gösterdiği günlerde açıyoruz. Hava tehlikesi ve hava teşkilatı, bugün ulusal siyasetin mihver konularından biri haline gelmiştir Türk Hava Kurulu'nun sayın ve çok çalışkan başkanı, bu kurumun yıllardır ülkemize sağladığı etkili hizmetleri rakamlarla ifade edecektir. Bundan büyük bir memnuniyet duyacaksınız. Anlayacaksınız ki 8-10 yıl içinde memleketin hava müdafaası, kendi anlayışı ve kendi araçlarıyla 50 milyon lira kadar bir kaynak temin etmiştir.”

Türkiye'nin hava savunmasına verdiği önemin arttığı ve bu alandaki yatırımların, ulusal güvenliğin temel parçası olarak görüldüğü düşünülmektedir.

4.1.2. Uluslararası İlişkiler

Uluslararası İlişkiler teması (64); devletler arasındaki siyasi, askeri, ekonomik ve diplomatik etkileşimleri kapsamaktadır. Bu doğrultuda analiz edilen konuşmalar; *ikili ilişkiler, uluslararası itibar, uluslararası kuruluşlar ve iş birlikleri ve jeopolitik konular* kategorileri çerçevesinde incelenmiştir (bkz. Şekil 3).

Şekil 3. Uluslararası İlişkiler temasının hiyerarşik ve sıklık temelli gösterimi¹⁴

4.1.2.1. İkili İlişkiler

İkili İlişkiler kategorisindeki konuşmalar (37), *Avrupa* (15), *Asya* (14) ve *Kuzey Amerika* (10) ülkeleriyle yürütülen ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkiler; Türkiye'nin İngiltere, İtalya, Yugoslavya ve Yunanistan'la olan ilişkileri kapsamında ele alınmıştır. Konuşmalarda, güvenlik, savunma, ekonomik iş birliği, diplomatik temaslar, kültürel etkileşim ve barışçıl çözüm arayışları öne çıkmaktadır. Yugoslavya Devlet Başkanı Tito, (1954) yaptığı bir konuşmada, iki ülke arasındaki iş birliğinin önemini şu sözlerle vurgulamıştır:

"Memleketinize, Yugoslav milletinin sempatilerini ve bu ziyaretin bütün şümulundaki anlayışlarına hamil olarak gelmiş bulunuyoruz. Bu da memleketlerimiz arasında mevcut iş birliğinin ve aynı zamanda menfaatlerimizi ve müşterek gayelerimizi tahakkuk ettirmek maksadıyla dostane münasebetleri tesis etmeye, yaklaştırmaya matuf, devamlı gayretlerin meyvelerini vermiş olduğu ispattır."

¹⁴ Yüksek çözünürlüklü görsele erişim için bkz.: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.29490134.v1>

Bu açıklama, Türkiye'nin Avrupa ülkeleriyle kurduğu ilişkilerde karşılıklı çıkar, dostluk ve stratejik iş birliğine dayalı bir yaklaşım benimsemiş olabileceğini göstermektedir.

Asya ülkeleriyle ikili ilişkiler; Türkiye'nin Kore, Çin, Afganistan, Pakistan, İran ve Endonezya ile yürüttüğü işbirlikleri çerçevesinde ele alınmıştır. Konuşmalarda, Avrupa ülkeleriyle ilişkilerde olduğu gibi bu ülkelerle de güvenlik, savunma ve ekonomik iş birliğinin yanı sıra, tarihi ve kültürel bağlara, diplomatik ilişkilere ve bölgede barışın korunmasına vurgu yapılmaktadır. Nitekim, Pakistan Cumhurbaşkanı Mirza, (1956) yaptığı bir konuşmada, iki ülke arasındaki ilişkileri şu sözlerle dile getirmiştir:

“Bu teveccühünüzün muhatabı olduğum şu anda, düşüncelerim modern Türkiye’de dinamik bir demokrasinin gelişimi ile dünya haritasında Pakistan’ın bağımsız bir cumhuriyet olarak ortaya çıkması arasındaki şaşırtıcı paralelliğe yönelmektedir. Burada Atatürk’ün hatırasını selamlar ve kurmuş olduğu büyük devlete hürmetlerimi sunarken, diğer büyük önderim Kaid-i Azam Muhammed Ali Cinnah’ın hatırası önünde saygıyla eğilmekten kendimi alıkoyamıyorum. Biz de siz Türkler gibi demokrasinin ruhuna ve uygulanmasının gerekliliğine kuvvetle inanmaktayız.”

Cumhurbaşkanının bu konuşması, Türkiye'nin Asya ülkelerinden biriyle yalnızca siyasi iş birliği değil, aynı zamanda ortak değerler ve ideolojik yakınlıklar temelinde de ilişki kurduğunu göstermektedir. Atatürk’e duyulan saygı, ulusal belleğin ve siyasi anlayışın karşılıklı olarak tanındığını ortaya koymaktadır. Demokrasi ve çağdaş yönetim anlayışına yapılan vurgu ise Türkiye'nin bu dönemde olumlu bir örnek olarak algılanmış olabileceğine işaret etmektedir.

Kuzey Amerika ülkeleri ile ilişkiler; Türkiye-ABD iş birliği çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda, Türk-Amerikan dostluğu, stratejik ve kültürel bağlar, askeri ortaklıklar, donanma transferi, ekonomik kalkınma iş birlikleri ve demokrasiye dayalı ortak değerler vurgulanmaktadır. İlişkilerde en çok öne çıkan konu ise askerî ve stratejik iş birliğidir. Nitekim, ABD’li Amiral Edwin T. Meade (1958), Türk Deniz Kuvvetleri ile yürütülen iş birliğine ilişkin olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“Türk Deniz Kuvvetleri ile birlikte çalışmak hepimiz için bir onurdur. Bize iş birliğinin en yüksek seviyesini gösterdiniz. Karşılaştığımız zorlukları zekâ ve güçle aştınız. Gerçekleştirdiğiniz ilerlemelere tanık olmak büyük bir şeref, gerektiğinde Türk Deniz

Kuvvetleri'nin etkili bir şekilde savaşa hazır olduğunu görmek ise büyük bir memnuniyet kaynağıdır.”

Bu konuşma, iki ülke arasındaki askerî iş birliğinin ileri bir düzeye ulaşmış olabileceğini ve Türk ordusunun modernleşme ile hazırlık açısından yüksek standartlara yaklaştığını düşündürmekte; aynı zamanda Amerika'nın Türkiye'yi stratejik bir ortak olarak gördüğüne dair bir izlenim vermektedir.

İkili ilişkilere dair konuşmaların sayıca fazla olması (37), bu dönemde dış politikanın öncelikli konulardan biri olduğunu göstermektedir. Avrupa ile ilişkilere görece daha fazla vurgu yapılmakla birlikte, Asya ve Kuzey Amerika ile kurulan temasların da dış politikada önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.

4.1.2.2. Uluslararası İtibar

Uluslararası itibar (22), Türkiye'nin uluslararası alandaki itibarını etkileyen unsurları kapsamaktadır. *Diplomatik güç ve saygınlık* (17), *askerî* (8), ve *ekonomik güç ve iş birliği* (2) üzerinden, Türkiye'nin güvenlik, diplomasi ve ekonomi alanlarındaki yeri ele alınmıştır.

Diplomatik güç ve saygınlık kodu, Türkiye'nin uluslararası alandaki konumunu güçlendiren diplomatik başarılar, askerî ve siyasi etkinlik ile liderlerin temsil gücü üzerinden ele alınmıştır. NATO'daki aktif rolü, uluslararası iş birliklerine yaptığı katkılar ve dünya liderleri tarafından gördüğü takdir, Türkiye'nin küresel ölçekte saygınlık kazanmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Ayrıca, Cumhuriyet rejiminin itibarı, Türk milletine duyulan güven ve Türkiye'nin ev sahipliği gibi unsurlar da bu konuşmalarda öne çıkan temalar arasında yer almaktadır. Güney Kore Cumhurbaşkanı Rhee'nin (1958) Türkiye'ye yönelik şu sözleri, bu saygınlığın somut bir göstergesi olarak değerlendirilebilir:

"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Başbakanı ve değerli devlet adamlarını aramızda misafir olarak görmek, bizler için büyük bir onurdur. Türkiye'ye pek çok şey borçluyuz. Birleşmiş Milletler'de ve Kore'de, meşru ve yasal hükümet olarak bizi tanımıştır."

Bu ifadeler, Türkiye'nin sadece askerî katkılarıyla değil, diplomatik alanda verdiği destekle de takdir edildiğini göstermektedir. Başka ülkeleri tanınması ve uluslararası

kuruluşlarda verdiği destek, o dönemde Türkiye'nin saygın bir ülke olarak görüldüğünü düşündürmektedir.

Askerî güç ve iş birliği kodu, Türkiye'nin savunma politikaları ve uluslararası güvenlik yapılarıyla kurduğu ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu alandaki konuşmalar, dönemin bazı yabancı liderleri tarafından da olumlu biçimde yansıtılmıştır. Örneğin, Endonezya Devlet Başkanı Sukarno'nun 1959'daki konuşmasında Türkiye'ye yönelik şu ifadeleri bu noktada anlamlıdır:

"Türk ordusunun disiplini, modernliği ve vatanseverliği, dünyadaki barış ve istikrarın teminatıdır."

Bu sözler, Türk ordusunun sadece askerî gücüyle değil, taşıdığı değerlerle de güven veren bir kurum olarak görüldüğünü göstermektedir. Disiplin ve modernlik vurgusu, ordunun güçlü yapısının çağın gerekleriyle uyumlu olduğunu düşündürmektedir. Barış ve istikrarın teminatı olarak sunulması ise Türkiye'nin uluslararası güvenliğe katkı sağlayan bir ülke olarak algılanıyor olabileceğine işaret etmektedir.

Ekonomik güç ve iş birliği, Türkiye'nin sanayileşme politikaları, dış ticaret ilişkileri ve uluslararası ekonomik iş birlikleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Bayar'ın 1935 yılında yaptığı konuşma öne çıkmaktadır:

"Sanayide mükemmel bir eseri olduğu kadar, dostluğumuzun da bir abidesi olacaktır. Efendiler, reisimin dediği tahakkuk etti, abide vücut buldu. İktisadi sahada maddi bir eser olarak yaşıyor. Fakat aynı zamanda uzun zamandır kalbimizde yaşayan Sovyet dostluğunu da temsil ediyor. Bu dostluk, iki ulusun millî mukadderatlarına hâkim olmak için verdikleri ortak mücadelede şekillenmiş ve her zaman iş başında birbirlerine destek olmalarıyla güçlenmiştir."

Sanayileşmenin hem ekonomik kalkınma hedefiyle hem de uluslararası ilişkilerde dostluk ve güven ortamı oluşturma amacıyla değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Sanayi yatırımları, dış politikada iş birliği ve karşılıklı dayanışmayı güçlendiren bir araç olarak gösterilmiştir.

Uluslararası İtibar başlığı altında yer alan konuşmaların büyük çoğunluğu diplomatik güç ve saygınlık (17) konusuna odaklanmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin dış politikada prestij ve görünürlük kazanımına verdiği önemin yanı sıra, bu alandaki mevcut saygınlığına ve uluslararası konumuna işaret ediyor olabilir. Askeri güç ve iş birliği (8) daha sınırlı

olmakla birlikte, güvenlik ve bölgesel istikrar konuşmalarında öne çıkmaktadır. Ekonomik güç ve iş birliği yalnızca iki konuşmada yer bulmuştur; bu durum, ekonomik diplomasinin dönemin uluslararası ilişkilerinde görece geri planda kalmış olabileceğini ve Türkiye'nin o dönemde uluslararası ekonomik sistemde yeterince etkili bir aktör olarak görülmediğini düşündürülebilir.

4.1.2.3. Uluslararası Kuruluşlar ve İşbirlikleri

Uluslararası Kuruluşlar ve İşbirlikleri (22), Türkiye'nin güvenlik, diplomasi ve uluslararası iş birliği bağlamında yer aldığı kuruluşları kapsamaktadır. *Bağdat Paktı* (10), *Birleşmiş Milletler* (6), *NATO (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü / North Atlantic Treaty Organization)* (5) ve *SEATO (Güneydoğu Asya Anlaşması Örgütü / Southeast Asia Treaty Organization)* (1) üzerinden, Türkiye'nin bölgesel ve küresel ittifaklardaki rolü değerlendirilmektedir.

Bağdat Paktı, Türkiye'nin bölgesel düzeyde yürüttüğü stratejik ortaklıklardan biri olarak öne çıkmaktadır. Daha sonra CENTO'ya dönüşen bu ittifak, üye ülkeler arasında iş birliğini geliştirmeye yönelik çeşitli girişimlerle gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, Başbakan Menderes'in (1958) dile getirdiği şu sözler, Pakta verilen önemi göstermektedir:

"Bağdat Paktı toplumuna düşen vazife, artan tehditler karşısında siyasi ve askeri dayanışmayı güçlendirmek, bu dayanışmanın temelini oluşturan ekonomik yardımlaşmayı daha da ileriye taşımak olmalıdır."

Bu açıklama, Türkiye'nin Bağdat Paktı'nın bir savunma ittifakı olmasının yanı sıra ekonomik ve diplomatik iş birliğini güçlendiren bir yapı olarak değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin söz konusu süreçte aktif bir rol üstlenmeye istekli olmuş olabileceğini göstermektedir.

Birleşmiş Milletler, Türkiye'nin çok taraflı dış politika yürüttüğü ve uluslararası alanda görünürlük kazandığı önemli bir platform olarak öne çıkmaktadır. Konuşmalarda, bu çerçevede güvenliğe katkı, diplomatik girişimler ve ittifak ilişkilerine verilen önem dikkat çekmektedir. Birleşmiş Milletler'in misyonuna ilişkin Birleşmiş Milletler Teknik Yardım Dairesi Türkiye Daimî Temsilcisi Cornwall'un (1959) şu sözleri Türkiye'nin Birleşmiş Milletler ile ilişkilerinde benimsediği diplomatik yaklaşımı yansıtmaktadır:

"4 Ekim 1959, Birleşmiş Milletler kuruluşunun 14. yıl dönümüdür. Birleşmiş Milletler, devletler arasında eşit şartlara dayalı dostane ilişkileri geliştirmek, ekonomik ve insani problemleri çözmek ve insan hakları ile temel özgürlüklere en yüksek düzeyde saygı gösterilmesini sağlamak için çaba göstermektedir. Örgüt, barışın korunmasını temel ilke edinerek, milletlerin ortak gayretleriyle bu hedefi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır."

NATO'ya ilişkin konuşmalarda, Türkiye'nin ittifak içindeki rolü; askerî gücün artırılması, demokrasi ve özgürlüklerin korunması, barışa katkı ve müttefiklerle dayanışma gibi konular çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda, NATO Yüksek Kumandanı General Neustadt'ın (1959) Türkiye'ye ilişkin ifadeleri şöyledir:

"NATO'nun elde ettiği başarılar arasında Türkiye'nin katkılarıyla gerçekten gurur duyabilirsiniz. Silahlı birliklerinizin askeri kabiliyeti, NATO kuvvetleri içinde kritik bir öneme sahiptir. Hür dünyanın en ileri savunma hatlarında yer alan siz Türklerin kararlılığı, NATO müttefikleriniz için bir ilham kaynağıdır."

Buna göre, Türkiye'nin askerî gücünün, NATO içinde önemli bir ülke olarak algılanmasına katkı sağlamış olabileceği değerlendirilebilir. General Neusdat'ın Türkiye'yi ilham kaynağı olarak göstermesi de bu olumlu algının yansımalarından biri olarak okunabilir.

SEATO, Soğuk Savaş döneminde kolektif savunma politikaları ve askerî ittifak stratejileri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Türkiye, resmî üyesi olmamakla birlikte SEATO'yu güvenlik açısından önemli bir yapı olarak değerlendirmiştir. Bu değerlendirme, Menderes'in 1959 tarihli konuşmasında şu sözlerle ifade edilmiştir:

"CENTO'nun, NATO ve SEATO gibi kolektif savunma teşkilatları arasında sağlam bir bağ kurduğunu ve dünyanın stratejik açıdan önemli bir bölgesinde komünizm ile saldırgan unsurlara karşı bir kalkan oluşturduğunu görmekteyiz."

Bu değerlendirme, Türkiye'nin Batı ile yakınlaşma ve küresel güvenlikte etkin olma arzusunu yansıtır olabilir. Komünizme karşı kalkan olma vurgusu ise, Türkiye'nin savunma hattında konumlandırılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Uluslararası Kuruluşlar ve İş Birlikleri'ne dair konuşmalarda, Bağdat Paktı'nın (10) öne çıkması, bu ittifakın dönemin güvenlik ve dış politika konuşmalarda merkezi bir yer tuttuğunu göstermektedir. Birleşmiş Milletler (6) ve NATO (5) ise Türkiye'nin

uluslararası konumunu güçlendirme ve güvenlik temelli dış ilişkilerini yürütme açısından önemli oluşumlar olarak dikkat çekmektedir. SEATO'ya (1) konuşmalarda az yer verilmesi, Türkiye'nin söz konusu ittifaka üye olmamış olması ve yapıyı daha çok sembolik ve sınırlı bir destek alanı olarak görmüş olabileceğiyle açıklanabilir. Genel dağılım, Türkiye'nin çok taraflı güvenlik iş birliklerine yönelmiş olabileceğini ve bu alanda diplomatik olarak etkin bir tutum sergilemiş olabileceğini düşündürmektedir.

4.1.2.4. Jeopolitik Konular

Jeopolitik Konular (5), *Kıbrıs meselesi* (3) ve *Hatay'ın anavatana katılımı* (2) çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Kıbrıs meselesi, Kıbrıs Türklerinin haklarının korunması, egemenlik ve adil çözüm arayışları çerçevesinde ele alınmıştır. Başbakan Menderes (1957), Kıbrıs meselesine değinerek:

“Türkiye'nin bu haklı davasının, Birleşmiş Milletler'de aleyhimize bir karara bağlanmamış olmasının memnuniyetle kaydedilecek bir hadise olduğunu” belirtmiştir. Ayrıca *“Bu meselede en mutedil ve adil hâl şeklini ihtiva eden Türk noktayı nazarının kabul edilmesi lazım gelir; aksi takdirde, bunun dışında herhangi bir hâl tarzının asla tatbik kabiliyetine haiz olamayacağını”* vurgulamıştır.

Bu açıklamalar, Türkiye'nin Kıbrıs'ı egemenlik ve güvenlikle doğrudan ilişkili bir dış politika konusu olarak değerlendirmiş olabileceğini göstermektedir. Birleşmiş Milletler'de aleyhte bir karar alınmaması ise, izlenen diplomatik tutumun olumlu bir yansımasıdır.

Hatay'ın anavatana katılımı, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü sağlama ve tarihsel haklarını koruma çabasının bir sonucu olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, aşağıdaki konuşma örnek olarak verilebilir:

"Sayın vatandaşlarım, Hataylılar; Cihan Savaşı'nın sonunda bu güzel topraklar, anavatanın bağrından haksız bir şekilde koparılmıştı. Ancak biz, anavatan evlatları olarak bu ayrılığı hiçbir zaman kalıcı görmedik. Hatay'ın büyük Türk vatanına yeniden

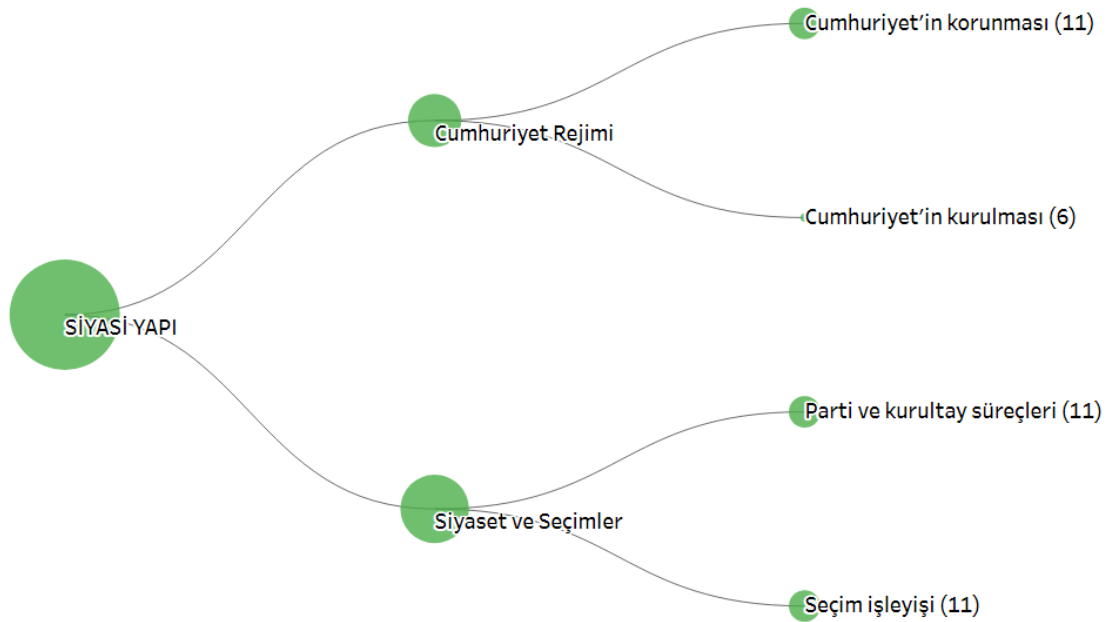
katılacağına olan inancımız tamdı. Bugün, Hatay'ın ana vatana kavuşmasını sağlayan tüm kahramanları minnetle anıyor, bu kutlu günü kutluyoruz." (Film Mirasım¹⁵, 1939)

Bu ifadeler, katılımın yalnızca siyasi bir gelişme olmadığını; halkın aidiyet ve birlik duygusunu da güçlendiren, ulusal bellekte yer edinmiş önemli bir tarihsel dönüm noktası olduğunu göstermektedir.

Jeopolitik konulara ilişkin konuşmalar sınırlı sayıda yer almakla birlikte (5), ulusal sınırların korunması ve toprak bütünlüğü açısından önem taşımaktadır. Hatay'ın anavatana katılımı (2) ile Kıbrıs meselesi (3), Türkiye'nin egemenliğini koruma yönündeki tutumunu yansıtan örneklerdir.

4.1.3. Siyasi Yapı

Siyasi Yapı (31) teması, *siyaset ve seçimler* (20) ve *cumhuriyet rejimi* (14) olmak üzere iki kategori altında incelenmiştir (bkz. Şekil 4).

Şekil 4. Siyasi Yapı temasının hiyerarşik gösterimi¹⁶

¹⁵ Konuşmacının kimliği belirlenemediğinden, kaynak olarak ilgili arşiv belirtilmiştir.

¹⁶ Yüksek çözünürlüklü görsel erişim için bkz.: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.29490134.v1>

4.1.3.1. Siyaset ve Seçimler

Siyaset ve Seçimler kategorisinde (20), *parti ve kurultay süreçleri* (11) ile *seçim işleyişi* (11) kodları, siyasal yönetim yapısı ve demokratik süreçlerin işleyişine ilişkin konular incelenmiştir.

Analiz edilen konuşmalarda, parti ve kurultay süreçleri; lider değişimi, parti içi disiplin, yönetim kadrolarının seçimi, yerel teşkilat seçimleri, mali işlemler ve kurultay düzenlemeleri gibi başlıklar altında ele alınmıştır. Şeffaflık, hesap verebilirlik, toplantı ve oylama süreçleri, parti politikalarının belirlenmesi, program ve tüzük hazırlıkları ile faaliyetlerin değerlendirilmesi konuşmalarda öne çıkan konulardır. Bu bağlamda, parti içi açıklığa vurgu yapan şu sözler öne çıkmaktadır:

“...Parti gruplarında birçok mesele görüşülüyor, halkın bunlardan haberdar olmadığı söyleniyor. Ancak ben bu kanaatte değilim. Halkın haberdar olması lüzumlu ve faydalı olan bütün meseleler, parti grup üyeleri tarafından mecliste ifade edilmekte ve halk bu şekilde bilgilendirilmektedir.” (Film Mirasım, 1943)

Bu açıklama, karar süreçlerinde topluma bilgi verilmesinin önemsendiğini göstermektedir. Kurultaylar, kararların alındığı toplantılar olarak halkla bağ kurulan, bilgilendirmenin yapıldığı alanlar olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, temsil anlayışının oy vermenin ötesine geçmiş olabileceğini ve bilgiye erişim ile hesap verebilirlik ilkeleriyle destekleniyor olabileceğini düşündürmektedir.

Seçim işleyişi kategorisi altında yapılan analizde; seçim süreci, halkın temsili ve kalkınmaya yönelik demokratik yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Seçimlerin, yönetime halk iradesiyle ulaşmanın temel yolu olduğu özellikle vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, serbest ve tek dereceli seçim sistemi, halkın kararına duyulan güven ve demokratik yapının güçlendirilmesi sıkça ele alınan başlıca konular arasında yer almaktadır. Nitekim Menderes'in (1960) şu sözleri de seçimlerin siyasal sistemdeki yerini açık biçimde ortaya koymaktadır:

"Yolumuz seçim yoludur, serbest seçim yoludur. Bu, hürriyet ve demokrasinin memleketimizde yerleşmesi yoludur. Ancak her şeyden önce nizamın muhafazası kesin bir gerekliliktir. Eğer büyük Türk milletinin olgunluğuna ve demokrasinin faziletine

inanyorsak, iktidara gelmenin ve iktidardan gitmenin seçimden başka bir yolu olmadığını kabul etmemiz gerekir."

Siyaset ve seçimlere dair konuşmaların eşit sayıda dağılması, hem parti içi işleyişin (11) hem de seçim sürecinin (11) o dönemde önemli konular arasında yer almış olabileceğine işaret etmektedir. Lider değişimi, şeffaflık ve kurultaylara dair ifadeler, parti içi demokrasinin güçlendiğini düşündürmektedir; seçimlere yapılan vurgu ise halkın yönetime katılımına verilen önemin öne çıkmış olabileceğini göstermektedir. Bu durum, demokrasinin hem parti içi yapıda hem de genel seçim bağlamında dikkate alınmış olabileceğini düşündürmektedir.

4.1.3.2. Cumhuriyet Rejimi

Cumhuriyet Rejimi kategorisinde konuşmalar (14), *cumhuriyetin korunması* (11) ve *cumhuriyetin kurulması* (6) kodları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Cumhuriyetin korunması, analiz edilen konuşmalarda; millî egemenlik, demokratik düzenin devamlılığı, hukuk devleti ilkelerinin savunulması ve halkın cumhuriyete bağlılığı çerçevesinde ele alınmıştır. Konuşmalarda, cumhuriyet rejiminin yalnızca kurulmakla kalmadığı, aynı zamanda korunması ve güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu anlayışa, Türk diline ve tarihine katkılarıyla tanınan Necib Asım Yazıksız'ın (1935) sözleri örnek gösterilebilir:

"Milletin egemenliğine zarar verecek hiçbir durumu takip etmeyeceğime ve cumhuriyet esaslarından ayrılmayacağıma namusum üzerine söz veriyorum."

Cumhuriyetin kurulması, devletin yeniden yapılanması, halkın yönetime katılımı, demokrasi anlayışının gelişmesi ve uluslararası tanınma çerçevesinde ele alınmıştır. Bu süreci özetleyen örneklerden biri, Başbakan Saydam'ın (1942) konuşmasında yer alan şu ifadedir:

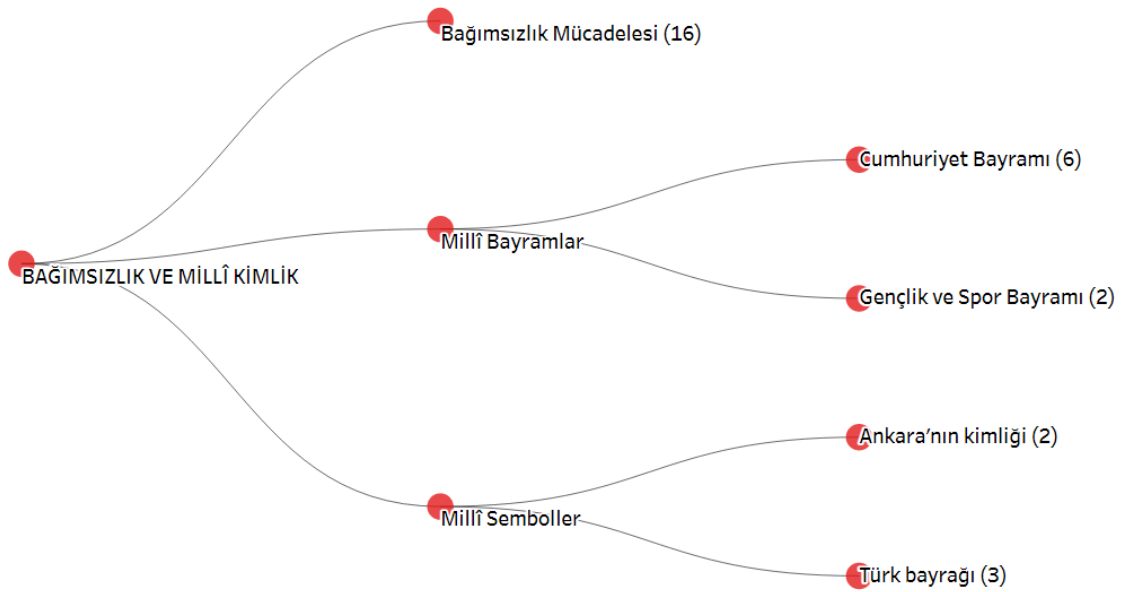
"Arkadaşlar! Vaktiyle, Padişahla ülkesine varlık hakkı tanıyan kimse kalmamıştır. Ne mutlu bizlere ki cumhuriyet Türkiye'si'ne bu hakkı tanımayan tek bir devlet değil, tek bir insan bile kalmamıştır."

İlgili konuşma, cumhuriyetin tanındığını ve Osmanlı'nın son dönemine kıyasla Türkiye'nin daha güçlü ve saygın bir konuma geldiğini göstermektedir.

Cumhuriyet rejimine ilişkin konuşmaların sayıca fazla olması (14), bu konunun konuşmalarda önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Korunmasına yönelik vurguların (11), kuruluş sürecine dair ifadelerden (6) daha fazla olması ise cumhuriyetin geçmişte kazanılmış bir rejim olmasının ötesinde, güncel olarak da korunması ve güçlendirilmesi gereken temel bir siyasal ilke olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

4.1.4. Bağımsızlık ve Millî Kimlik

Bağımsızlık ve Millî Kimlik teması (27), *bağımsızlık mücadelesi* (16), *millî bayramlar* (8) ve *millî semboller* (5) olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır (bkz. Şekil 5).

Şekil 5. Bağımsızlık ve Millî Kimlik temasının hiyerarşik ve sıklık temelli gösterimi¹⁷

4.1.4.1. Bağımsızlık Mücadelesi

Bağımsızlık Mücadelesi kategorisi (16), Türkiye'nin modernleşme süreciyle birlikte cumhuriyetin kuruluşuna uzanan tarihsel gelişmeleri kapsamaktadır. Malazgirt Zaferi'nden Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne, Kurtuluş Savaşı'ndan cumhuriyetin ilanına kadar uzanan geniş bir dönem bu çerçevede değerlendirilmiştir. Konuşma sayısının görece yüksek olması, bağımsızlık olgusunun tarihsel süreklilik içinde

¹⁷ Yüksek çözünürlüklü görsele erişim için bkz.: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.29490134.v1>

şekillenen ve toplumsal bellekte merkezi bir yere sahip olan bir tema olarak işlendiğini ortaya koymaktadır.

Bağımsızlık, kahramanlık, liderlik, millî egemenlik ve askerî mücadele gibi unsurlar konuşmalarda birbirinden ayrışmadan, bütünlüklü bir biçimde ele alınmıştır. Bu nedenle, bu alan alt kodlara ayrılmamış, tek bir başlık altında değerlendirilmiştir. Bu bütünlük içinde öne çıkan konuşmalar, bağımsızlık sürecinin ulusal kimlik üzerindeki kurucu etkisini vurgulamaktadır. Örneğin, Menderes'in 1956 tarihli konuşmasında, Osmanlı dönemindeki duraklama ve çöküşten cumhuriyetin kuruluşuna uzanan süreç, bir yeniden doğuş ve toplumsal ilerleme çerçevesinde sunulmuştur:

“Türkler, Orta Asya'dan koparak, Küçük Asya'nın hudutlarından taşarak, uzak ülke ve beldelere feyiz, bereket ve medeniyet götürdüler. Bunu takiben uzun duraklama, inhitat devirleri Millî hayatımızı kararttı ve bu karanlık uzun sürdü. Büyük bir imparatorluğun nihayet nasıl can verdiğini, henüz yaşamakta olan neslin birçok mensubu unutmuş değildir. Daha sonra bir kurtuluş ve istiklal mücadelesini takiben, büyük bir medeniyet ve terakki hamlesi içinde memleketimizi ayakta ve harekette gördük.” (Menderes, 1956)

4.1.4.2. Millî Bayramlar

Millî Bayramlar kategorisi (8) kapsamında, özellikle 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı (6) ve 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'na¹⁸ (2) yapılan vurguların belirgin olduğu tespit edilmiştir. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile 30 Ağustos Zafer Bayramı'na ilişkin videolar bulunmakla birlikte, bu videolarda bayramlara dair doğrudan bir ifade yer almadığı için ilgili temalara kodlama yapılmamıştır.

Millî bayramlar vesilesiyle yapılan konuşmalarda genellikle birlik, beraberlik ve millî kimlik temaları öne çıkmaktadır. Özellikle Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında bu söylem daha güçlü biçimde hissedilmektedir. Atatürk'ün 1933 tarihli konuşması da bu durumu açıkça yansıtmaktadır:

“Bugün cumhuriyetimizin 10. yılını doldurduğu en büyük bayramdır. Kutlu olsun. Şu anda büyük Türk milletinin bir ferdi olarak bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve

¹⁸ Bayramın “Atatürk'ü Anma” ibaresi 1981 yılında eklenmiş olup, bu çalışmada dönemin resmi adı esas alınmıştır.

heyecanı içindeyim. Yurttaşlarım, az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Temeli Türk kahramanlığı, Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir...”

Bu ifadeler, Cumhuriyet Bayramı'nın cumhuriyet rejiminin tarihsel, kültürel ve toplumsal dayanaklarını hatırlatan bir anlam taşıdığını göstermektedir. “Az zamanda çok ve büyük işler yaptık” ifadesiyle modernleşme sürecindeki hızlı ilerlemelere dikkat çekilirken, cumhuriyetin Türk kahramanlığı ve kültürü üzerine kurulduğu vurgusuyla rejimin ideolojik temelleri öne çıkarılmaktadır. “En büyük bayram” nitelemesi ise bu günün ulusal bellekteki özel yerini ve kolektif anlamını yansıtmaktadır.

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın ulusal kimliğin geleceğe aktarılması açısından önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. 19 Mayıs'ın ulusal bellekteki yeri ve bağımsızlık mücadelesiyle ilişkisi, millî mücadeleye ait isim ve kavramların, halkın belleğinde canlı tutulduğu ve bu yolla duygusal birliğin oluşturulduğu aşağıdaki örnek ifadede açıkça görülmektedir:

“...19 Mayıs, Samsun, Mustafa Kemal, millî mücadele, vatan ve istiklal. Yurttaşlarım hepimizi yürekten coşturup sarsan bu kelimelerin arkasındaki kuvvetli hatıralar bugün yine gönüllerimizde bütün tazeliğiyle canlanmış bulunuyor...” (Film Mirasım, 1940)

Millî bayramlara dair konuşmaların sayısı ilgili kategoride nispeten az olsa da (8), özellikle 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı (6) ve 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı (2) ile ilgili ifadeler, bağımsızlık mücadelesini hatırlatması ve ulusal birliği ve gelecek kuşaklara aktarılan değerleri vurgulaması açısından önemlidir.

4.1.4.3. Millî Semboller

Milli Semboller (5); analiz edilen konuşmalarda *Türk bayrağı* (3) ve *Ankara'nın kimliği* (2) kodu altında ele alınmıştır.

Türk bayrağı, ulusal kimliğin ve toplumsal değerlerin sembolü olarak öne çıkmaktadır. Konuşmalarda bu simgesel anlamı yansıtan ifadelerden biri şöyledir:

“...Türk bayrağı! Sen daima iyiliğin, mertliğin, dürüstlüğü ve güvenin sembolü oldun. Dalgalandığın yerde annelerin ninnileri susmadı, bebeklerin beşikleri bombalanmadı. Çobanlar kaval çaldı, hayvanlar süt verdi. Komşular birbirlerinin hakkına göz dikmedi, insanlar birbirlerini yemedi. Sen daima zaferin ve barışın sembolü oldun.” (İnönü, 1939)

Bu sözler, Türk bayrağının, toplumsal barış, güven ve ortak yaşam ideallerini temsil eden önemli bir simge olarak konumlandığını göstermektedir.

Ankara'nın kimliği, cumhuriyet rejimiyle birlikte şekillenen yeni bir merkez anlayışı doğrultusunda ele alınmıştır. Bu dönüşüm, konuşmalarda şu şekilde ifade bulmuştur:

“...Bir taraftan Ankara'nın devlet ve cumhuriyet merkezi olarak gelişmesi, diğer taraftan yeni demiryolu inşası ve imtiyazlı demiryolu şirketlerinin devletleştirilmesiyle, son yıllarda daha geniş adımlarla ilerlemeye, büyümeye ve gelişmeye başlamış olan demiryollarımızın idare merkezi Ankara'da yeni bir istasyon binasının yapılması, demiryolu işletmesi açısından bir zaruret olmuştur.” (Film Mirasım, 1937)

Bu ifadeler, Ankara'nın hem siyasi bir merkez olarak önem kazanmış olabileceğine hem de cumhuriyetin kalkınma ve modernleşme hedefleriyle birlikte şekillenmiş olabileceğine işaret etmektedir. Demiryolu yatırımları ise şehrin gelişimini destekleyen temel adımlardan biri olarak değerlendirilebilir.

Millî sembollerle ilgili konuşmalar sayıca sınırlı olsa da (5) içerik açısından dikkate değerdir. Türk bayrağının toplumsal değerleri yansıtması ve Ankara'nın başkent olarak cumhuriyetle anılması, bu sembollere verilen anlamı daha da güçlendirmektedir.

4.1.5. Genel Değerlendirme

Bu bölümde gerçekleştirilen tematik analiz, *Kamu Politikaları*, *Uluslararası İlişkiler*, *Bağımsızlık ve Millî Kimlik* ve *Siyasi Yapı* temaları çerçevesinde yapılandırılmıştır. Temalara bağlı kategori ve kodlar ve aracılığıyla, konuşma metinlerinde Türkiye'nin ulusal belleğinde hangi olayların ve fikirlerin öne çıktığı anlaşılabilmiştir. Böylece, devlet yetkililerinin belleği nasıl şekillendirdiği ve Film Mirasım'ın bu belleği nasıl sunduğu daha açık hâle gelmiştir.

Kamu Politikaları teması, eğitim, ekonomi, ulaşım ve kültür gibi farklı alanlara yayılmakta ve bu alanlarda devletin yönlendirici bir rol üstlendiği açıkça görülmektedir. Bu durum, cumhuriyetin başlangıç yıllarında bireyden çok devlete dayalı bir modernleşme anlayışının benimsenmiş olabileceğini ancak turizm, iletişim, sağlık gibi alanların daha az yer bulması, bu konuların bellek içinde öncelikli bir yere sahip olmadığını düşündürmektedir.

Uluslararası İlişkiler temasında Türkiye'nin dünyada saygın bir yer edinme çabası ön plandadır. NATO ve Birleşmiş Milletler gibi çok taraflı kuruluşlarla veya ikili olarak kurulan ilişkilerde hem güvenlik hem de meşruiyet arayışı dikkat çekmektedir. Barış, dostluk ve iş birliği gibi kavramlar sıkça kullanılmakta; bu da dış politikada olumlu bir imajın yaratıldığını göstermektedir. Ancak dış politika sorunlarının veya çatışmaların dışlanması, anlatıların bilinçli bir seçicilikle oluşturulmuş olabileceğine işaret etmektedir.

Bağımsızlık ve Millî Kimlik teması, tarihsel olayların bugünkü ulusal kimliğin temeli olarak sunulduğu bir söylem üzerinden ilerlemektedir. Millî Mücadele, cumhuriyetin ilanı, kahramanlık ve fedakârlık gibi konular sıkça vurgulanmaktadır. Bu tür ifadelerle hem toplumda birlik duygusu oluşturmak hem de cumhuriyet rejimine olan bağlılığı pekiştirmek amaçlanmaktadır. Bu yaklaşım, tarihsel belleğin toplumda ulusal kimliğin canlı tutulmasına katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Siyasi Yapı teması, cumhuriyet rejiminin meşruiyetini ve devamlılığını vurgulayan bir çerçevede ele alınmaktadır. Seçimler, partiler ve halkın yönetime katılımı gibi konular sıkça işlenmektedir. Bu da rejimin halkın desteğiyle var olduğu mesajını güçlendirmektedir. Ancak bu anlatı çoğu zaman ideal bir demokrasi çerçevesi sunmakta; dönem içindeki siyasal tartışmalar, muhalefet konuşmaları veya farklı görüşler konuşmalarda yer bulmamaktadır. Bu durum, ilgili videolarda belleğin daha çok birlik oluşturma ve devlet otoritesi etrafında şekillendiğini göstermektedir.

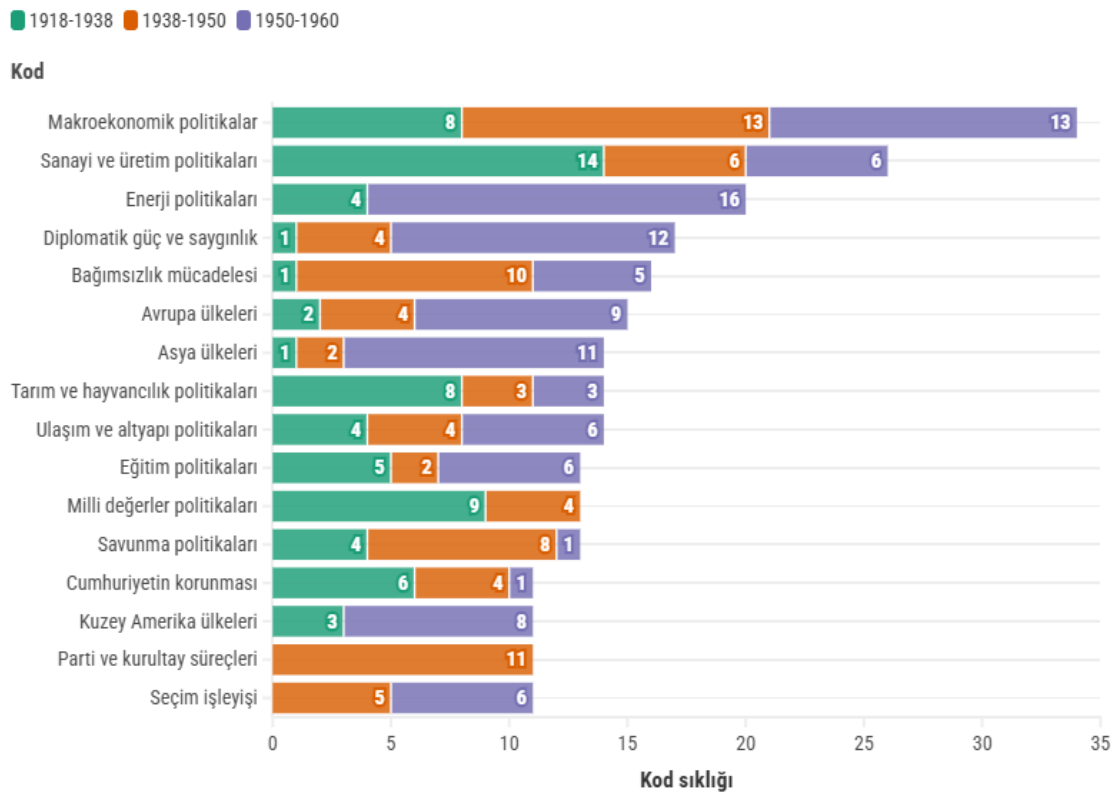
4.2. KONUŞMA METİNLERİNİN DÖNEMLERE GÖRE DAĞILIMI

Bu bölümde, içerik analizinden elde edilen bulgular doğrultusunda belirli dönemlerde öne çıkan kodlar karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Tarihsel süreçte değişen siyasal, toplumsal ve ekonomik koşullar, konuşmalarda ele alınan temalara da yansımıştır. Dolayısıyla bu analiz, Film Mirasım'daki içeriklerin zaman içinde hangi bağlamlarda yoğunlaştığını ve nasıl bir dönüşüm geçirdiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, platformda yer alan tarihsel sınıflandırmaya uygun biçimde 1918–1938, 1938–1950 ve 1950–1960 olmak üzere üç dönem esas alınmıştır.

Şekil 6'da yer alan grafik, kodların zaman içerisindeki değişimini ve hangi yıl aralıklarında öne çıktıklarını sunmaktadır. İlgili koleksiyonda, 1918–1938 dönemine ait 132 video (58 sesli, 74 sessiz), 1938–1950 dönemine ait 197 video (141 sesli, 56 sessiz) ve 1950–1960 dönemine ait 255 video (192 sesli, 63 sessiz) bulunmaktadır. Ön

değerlendirme kriterlerini karşılayan ve analize dahil edilen sesli video sayısı ise sırasıyla 22, 32 ve 63'tür. Bu sayısal artışta, teknolojik gelişmelerin yanı sıra devletin iletişim araçlarını daha etkin kullanmaya başlamasının, arşivleme süreçlerinin kurumsallaşmasının ve liderlerin radyo yayınları ya da yurt gezileri gibi çeşitli araçlarla topluma hitap etmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Analiz kapsamında en sık tekrar eden 15 kod belirlenmiş; ancak son dört kodun (cumhuriyetin korunması, seçim işleyişi, parti ve kurultay süreçleri, Kuzey Amerika ülkeleri) eşit sayıda kodlanması (11) nedeniyle toplam 16 kod değerlendirmeye alınmıştır.

Şekil 6. Kodların dönemlere göre dağılımı¹⁹

1918–1938 dönemi, sanayi ve üretim politikalarının (14) öne çıktığı bir dönemdir. Bu kod, devletin sanayileşmeyi kalkınmanın temel aracı olarak gördüğünü göstermektedir. Bunun yanında, millî değerler politikaları (9) özellikle kültürel kimliğin yeniden inşasına yönelik çabaları yansıtmaktadır. Aynı şekilde tarım ve hayvancılık (8) ve makroekonomik

¹⁹ Etkileşimli görsele erişim için bkz.: <https://public.flourish.studio/visualisation/21997546/>

politikalar (8) kodları da dikkat çekmektedir. Bu durum hem şehirlerdeki sanayi gelişimini hem de kırsal kalkınmayı birlikte hedefleyen bir bakış açısına işaret etmektedir. Cumhuriyetin korunması (6) ise rejimin yeni kurulduğu bu dönemde, siyasal istikrar ve toplumsal birlik ifadelerinin ön planda olduğunu göstermektedir.

1938–1950 döneminde en çok öne çıkan tema makroekonomik politikalardır (13). Devletin ekonomik denge ve bütçe yönetimi gibi konulara daha fazla önem verdiği anlaşılmaktadır. Bu döneme ait içeriklerde, ayrıca parti ve kurultay süreçlerine (11) yoğun biçimde yer verilmiş olması, siyasal yapının kurumsallaşma sürecine girdiğini göstermektedir. Bağımsızlık mücadelesine yapılan vurgular (10), tarihsel bir anlatıyla ulusal belleği güçlendirme amacı taşırken; savunma politikalarına ilişkin ifadelerin görece yüksek sıklığı (8) dönemin savaş ortamıyla bağlantılı olduğunu düşündürmektedir. Sanayi ve üretim politikaları kodu (6) bir önceki döneme göre daha düşük sıklıktadır. Genel olarak 1938-1950 arası süreç, ekonomi yönetimi, siyasal kurumsallaşma ve tarihsel anlatıların öne çıktığı bir geçiş süreci izlenimi vermektedir.

1950–1960 dönemine gelindiğinde, en çok öne çıkan kod enerji politikalarıdır (16). Bu, özellikle elektrik, ulaşım ve altyapı yatırımlarına verilen önemin arttığını gösterebilir. Makroekonomik politikalarla ilişkin konuşmalar (13) belirgin şekilde devam ederken, ekonomik büyüme, ihracat ve mali istikrar ifadeleri ön plandadır. Diplomatik güç ve saygınlığa yapılan vurgu (12), dış dünyada Türkiye'nin tanınırlığının ve itibarın arttığını göstermektedir. Asya ülkeleriyle (11) ve Avrupa ülkeleriyle (9) kurulan ilişkiler de öne çıkmaktadır. Bu eğilim, dış politikanın geniş bir ilişki ağına dönüştüğünü göstermektedir.

4.2.1. Genel Değerlendirme

1918–1960 yıllarını kapsayan tematik analiz sonuçları, siyasal söylemlerde ekonomik kalkınma, sanayi ve üretim politikaları, makroekonomik ve savunma politikaları ile dış ilişkiler gibi konuların tüm dönemlerde ön plana çıktığını göstermektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarına denk gelen 1918–1938 döneminde özellikle sanayi ve üretim ile millî değerler ve cumhuriyetin korunması ön plandayken; 1938–1950 döneminde makroekonomik ve savunma politikalarına, parti süreçlerine ve bağımsızlık vurgusuna ağırlık verilmiştir. 1950–1960 döneminde ise makroekonomik politikaların yanı sıra enerji politikalarına ve dış ilişkilerdeki hareketliliğe verilen önem artmış, Türkiye'nin uluslararası alandaki konumunu güçlendirme çabaları daha belirgin hâle gelmiştir. Eğitim ve tarım politikaları

her üç dönemde de belirli bir ağırlığa sahip olurken, millî değerler teması ilk dönemde daha belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Genel olarak veriler, devletin bütün dönemlerde ekonomik büyüme, güvenlik ve uluslararası ilişkilerdeki etkinliği artırmaya yönelik stratejik bir yaklaşım izlediğini ortaya koymaktadır.

4.3. KONUŞMA METİNLERİNİN LİDERLERE GÖRE DAĞILIMI

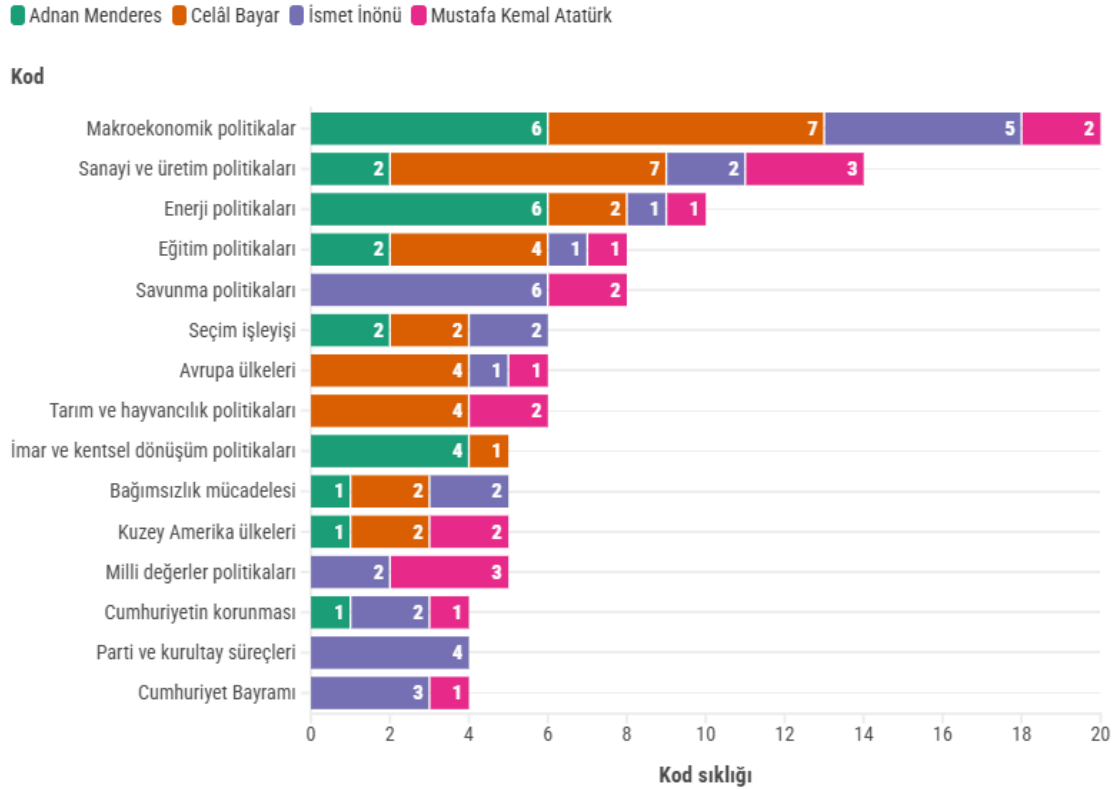
Bu bölümde, liderlerin konuşmalarında hangi konuların öne çıktığı, hangilerinde benzer alanlar paylaştıkları ve farklılaştıkları değerlendirilmiştir.

Tematik dağılımın oluşumunda, konuşmaların içeriklerinin yanı sıra hangi kişiler tarafından üretildiği de belirleyici bir unsur olarak önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışma kapsamında değerlendirilen 117 videoda toplam 72 farklı kişi konuşma²⁰ yapmış, kaynağı kesin olarak belirlenemeyen 21 konuşma ise “Bilinmeyen” kategorisinde sınıflandırılmıştır. Celâl Bayar, toplam 29 konuşmayla analizde en çok yer alan kişidir. Onu sırasıyla Adnan Menderes (21), İsmet İnönü (17), Refik Koraltan (7) ve Mustafa Kemal Atatürk (5) takip etmektedir. Diğer 67 kişiye ait ise yalnızca bir veya iki konuşma yer almaktadır.

Bu çalışmada “lider” kavramı, belirli bir dönemde yürütme yetkisine sahip, siyasal temsilde öne çıkan ve ulusal belleğin oluşumu ile temsili üzerinde belirleyici etkisi bulunan siyasal aktörleri ifade etmektedir. Analiz kapsamında Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Celâl Bayar ve Adnan Menderes; analiz edilen dönemde en fazla konuşmaya sahip olan, yürütme yetkileri ve siyasal konumları nedeniyle “lider” olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada, bu liderlerin konuşmaları ayrı olarak ele alınmış ve dönemsel dağılımları konuşmaların tarihleri dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Adnan Menderes’e ait tüm alıntılar 1950–1960 dönemiyle sınırlıdır. Celâl Bayar’a ait alıntılar farklı dönemlere dağılmakta olup, analize 1918–1938 döneminden 4, 1938–1950 döneminden 2 ve 1950–1960 döneminden 23 alıntı dahil edilmiştir. İsmet İnönü’nün 1918–1938 döneminde 2, 1938–1950 döneminde ise 15 alıntısı analize alınmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’e ait 5 alıntının tamamı 1918–1938 dönemine aittir (bkz. Şekil 7).

²⁰ “Konuşma” ifadesi, nitel analiz sürecinde, ilgili videolardaki lider konuşmalarından analiz amacıyla seçilen ve ATLAS.ti yazılımında “alıntı” (quotation) olarak tanımlanan anlamlı bölümleri ifade etmektedir. Bu alıntılar, her videoda bir ya da birden fazla olabilir.

Analiz sürecinde, liderlere ait konuşmalarda en sık tekrarlanan ilk 15 kod dikkate alınmıştır. Ancak, “cumhuriyetin korunması”, “parti ve kurultay süreçleri” ile “Cumhuriyet Bayramı” kodlarının eşit sıklıkta (4) yer alması nedeniyle, toplamda 16 kod analiz kapsamına alınmıştır.

Şekil 7. Kodların liderlere göre dağılımı²¹

Analiz sonuçlarına göre, liderlere atfedilen kodlar arasında en fazla öne çıkan başlık makroekonomik politikalar. Bayar’ın konuşmalarının %22,6’sında (7) ve Menderes’in konuşmalarının ise %20,7’sinde (6) bu konuya yer verilmektedir. Bayar’ın konuşmalarının %79,3’ünün (23) 1950–1960 dönemine ait olduğu dikkate alındığında, makroekonomik konuların güçlü biçimde bu dönem aralığında yer bulduğu görülmektedir. Benzer şekilde, Menderes’in tüm konuşmalarının aynı döneme ait olması ve ekonominin ön planda olması, 1950’li yılların ekonomik kalkınma ve istikrar odaklı bir anlayışla şekillenmiş olabileceğine işaret etmektedir. Atatürk’ün (%10,5, 2) ve

²¹ Etkileşimli görsele erişim için bkz.: <https://public.flourish.studio/visualisation/22143743/>

İnönü'nün (%16,1, 5) dönemlerinde ise konunun daha sınırlı oranda dile getirildiği görülmektedir.

Sanayi ve üretim politikaları, Bayar'ın konuşmalarında %22,6 (7), Atatürk'ün konuşmalarında ise %15,8 (3) oranında yer bulmuştur. Atatürk'ün konuşmaları 1918–1938 dönemine ait olup, bu dönemde devletin sanayileşme girişimlerine yönelik destekleri ön plana çıkmıştır. Bayar'ın sanayi konulu konuşmaları ise büyük ölçüde 1950 sonrası dönemde gerçekleşmiştir. Menderes'in (%6,9, 2) ve İnönü'nün (%6,5, 2) ise bu konuya konuşmalarında daha az yer verdiği tespit edilmiştir.

Enerji politikaları, özellikle Menderes'in konuşmalarında öne çıkmakta (%20,7, 6), diğer liderlerin konuşmalarında ise sınırlı düzeyde yer almaktadır. Menderes'in konuşmalarının tamamı 1950–1960 dönemine ait olduğu göz önüne alındığında, konunun ilgili dönemde belirli bir görünürlük kazandığını göstermektedir.

Eğitim politikaları %12,9 (4) ile en fazla Bayar'ın konuşmalarında yer bulmuştur. Menderes (%6,9, 2), Atatürk (%5,3, 1) ve İnönü (%3,2, 1) ise bu konuya daha sınırlı düzeyde değinmiştir. Bayar'ın bu konudaki ilk vurgusu, 1918–1938 dönem aralığında olsa da büyük çoğunluğu 1950 sonrası döneme aittir. Bu dağılım, eğitim düzenlemelerinin 1950'li yıllarda güç kazandığını gösterebilir.

Savunma politikaları yalnızca İnönü (%19,4, 6) ve Atatürk (%10,5, 2) tarafından dile getirilmiştir. Bu iki liderin konuşmaları büyük ölçüde 1918–1950 dönemine ait olup, söz konusu dönemin savaş ve dış tehditlerin etkisinde geçtiği dikkate alındığında, savunma politikalarının görece daha fazla vurgulanması anlam kazanabilir. Bayar ve Menderes'in konuşmalarında ise savunma konusunun yer almaması dikkat çekicidir.

İmar ve kentsel dönüşüm politikalarına Menderes (%13,8, 4) ve Bayar'ın (%3,2, 1) konuşmalarında yer verilmektedir. Her iki liderin de 1950–1960 döneminde aktif olduğu dikkate alındığında, bu yıllarda kentleşme, altyapı yatırımları ve mekânsal dönüşüm gibi konuların söylemsel düzeyde daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Avrupa ülkeleriyle ilişkiler de Menderes (%13,8, 4) ve sınırlı oranda İnönü (%3,2, 1) tarafından dile getirilmiştir. 1938 sonrasında liderlerin dış ilişkilerde Avrupa ile temas kurmaya daha fazla önem verdiği düşünülebilir.

Tarım ve hayvancılık politikaları, yalnızca Atatürk (%10,5, 2) ve Bayar (%12,9, 4) tarafından dile getirilmiştir. Atatürk dönemindeki konuşmalar, tarımsal üretimin artırılması ve köylünün kalkındırılması yönündeki erken cumhuriyet politikalarını yansıtırken; Bayar döneminde ise bu konu, kırsal kalkınmanın sanayiyle birlikte ve daha uygulamaya dönük bir yaklaşımla ele alınmış olabileceğini düşünülmektedir.

Millî değerler politikaları, sadece Atatürk (%15,8, 3) ve İnönü'nün (%6,5, 2) konuşmalarında yer almakta olup, bu kodun Atatürk'ün konuşmalarında belirgin bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin korunması kodu ise her iki liderin ifadelerinde benzer düzeyde temsil edilmiştir (sırasıyla %5,3, 1; %6,5, 2). Ağırlıklı olarak 1918–1950 dönemine ait olan bu konuşmalarda, cumhuriyetin temel değerleriyle bağlantılı konuların konuşmalarda öne çıktığı görülmektedir.

Parti ve kurultay süreçleri yalnızca İnönü (%12,9, 4) tarafından gündeme getirilmiştir. Bu başlığın öne çıkmasının, İnönü'nün Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanı olarak kurultayları yöneten konumuyla ilişkili olduğu düşünülmektedir; zira bu kod, tamamen kurultay konuşmalarını içermektedir. Cumhuriyet Bayramı ise yalnızca Atatürk (%5,3, 1) ve İnönü (%9,7, 3) tarafından dile getirilmiştir. Konuşmalar, her iki liderin de cumhuriyetin anı, simge ve törenler aracılığıyla ulusal bellekte güçlendirilmesini önceliklediklerini göstermektedir.

4.3.1. Genel Değerlendirme

Atatürk'ün konuşmalarında sanayi ve üretim politikaları ile millî değerler politikalarının öne çıkması, cumhuriyetin ilk yıllarındaki kalkınma ideolojisi ve ulusal kimlik inşasını önceleyen bir yaklaşımı yansıtır olabilir. Bu eğilim, devletin kurucu ilkeleriyle uyumlu bir söylem çerçevesinde değerlendirilebilir. İnönü'nün konuşmalarında cumhuriyet rejiminin korunması, parti işleyişi, seçim süreçleri ve kurultaylara dair vurguların sıkça yer alması ise, onun uzun yıllar Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı olarak görev yapmış olmasıyla ilişkilendirilebilir. İnönü'nün döneminde rejimin kurumsallaşma çabalarının sürdüğü ve çok partili hayata geçişin yaşandığı dikkate alındığında, meşruiyet arayışı ve rejime bağlılık ifadelerinin görece daha fazla yer alması anlamlı bir durum olarak yorumlanabilir. Ayrıca, İnönü'nün savunma politikalarına fazlaca yer vermesi (%19,4, 6), dönemin dış güvenlik ortamıyla ilişkili bir söylem tercihi olarak değerlendirilebilir.

Bayar ve Menderes'in konuşmalarında kalkınma, sanayi, enerji ve dış ilişkiler gibi uygulamaya dönük konuların daha belirgin şekilde öne çıktığı gözlemlenmektedir. Bu durum, her iki liderin 1950–1960 yılları arasında yürütme görevlerinde bulunmalarıyla ilişkili olabileceği gibi; Bayar'ın geçmişte İktisat Vekili olarak görev yapmış olması ve Menderes'in hem Başbakan hem de Demokrat Parti Genel Başkanı sıfatıyla doğrudan yürütme yetkisini kullanması, bu temalara ağırlık vermelerini açıklayan etkenler arasında değerlendirilebilir. Ayrıca, söz konusu dönemde Türkiye'nin ekonomik kalkınma için yapısal dönüşüme ve dışa açılmaya daha elverişli bir konumda olması da bu söylemsel yönelimi destekleyen bir zemin oluşturmuş olabilir.

Kodların dönemsel dağılımı ile liderlerin konuşmaları karşılaştırıldığında, beklenen şekilde bir örtüşme gözlemlenmiştir. Nitekim 1918–1938 döneminde öne çıkan sanayi, tarım ve millî değer başlıklarının, Atatürk'ün konuşmalarında yüksek sıklıkla yer aldığı gözlemlenmiştir. 1938–1950 döneminde ise makroekonomi, kurultay ve savunma vurguları, İnönü'nün konuşmalarındaki önceliklerle uyumludur. 1950–1960 döneminde öne çıkan enerji, sanayi ve dış politika temaları da Bayar ve Menderes'in konuşmalarında belirgin biçimde yer almıştır. Dönemsel dağılımla örtüşen bu bulgular, liderlerin ulusal belleğin şekillenmesinde etkili figürler olduğunu göstermektedir.

4.4. TEMALAR, DÖNEMLER VE LİDERLERE GÖRE SOSYAL AĞ ANALİZİ

Bu bölümde, temalar, temaların dönemsel değişimi ve liderler ekseninde sosyal ağ analizleri gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, konuşmalardaki temalar ile kodlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. İkinci aşamada, dönemlere göre ayrı ağlar oluşturularak tematik yapının zaman içindeki değişimi değerlendirilmiştir. Son aşamada ise, liderlerin kodlarla ve birbirleriyle olan ilişkileri analiz edilmiştir.

Analizler, içerik analizinde elde edilen kodların doğrudan temalarla veya konuşmacılarla olan eşleşmeleri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Kategoriler, içerik analizinde açıklayıcı bir ara katman olarak kullanıldığı için, sosyal ağ analizinde bu düzeye yer verilmemiştir.

Temalar arasındaki ilişkileri ve odak noktalarını belirlemek için derece, arasındalık, yakınlık ve özvektör merkeziliği ölçütlerinden yararlanılmış; bu ölçütlere dair ayrıntılı bilgi yöntem bölümünde sunulmuştur.

Şekil 8. Tema–kod eksenli sosyal ağ grafiği²²

Tema-kod eksenli ağ analizi, 38 düğüm (node) ve 92 bağlantıdan (edge) oluşan bir yapı ortaya koymuştur.

Analizine göre, *Uluslararası İlişkiler* teması, tüm merkeziyet türlerinde en yüksek değerlere sahip tema olarak öne çıkmaktadır (derece merkeziyeti: 28; arasındalık merkeziyeti: 288,68; yakınlık merkeziyeti: 0,7115; özvektör merkeziyeti: 1). Bu merkeziyet ölçütleri, söz konusu temanın ağ yapısı içerisinde en fazla bağlantıya sahip, düğüm geçişlerinde en çok köprü kuran ve ağ üzerindeki en etkili konuma sahip düğümü olduğunu göstermektedir. İlgili tema; dış politika, güvenlik ve ekonomik ilişkilerle bağlantılı birçok kategoriye yapısal olarak bağlanmakta; bu bağlantılar diplomasi, sanayi, enerji ve kalkınma gibi alanlara da uzanmaktadır. Temaya bağlı kodların önemli bir kısmı Kamu Politikaları, Siyasi Yapı ve Bağımsızlık ve Millî Kimlik temalarıyla da paylaşılmaktadır. Bu durum, Uluslararası İlişkiler temasının ağ içinde düğümler arası geçişlerde merkezî bir konumda yer aldığını göstermektedir.

Kamu Politikaları teması, ağda ikinci sırada yer almaktadır (derece merkeziyeti: 25; arasındalık merkeziyeti: 188,97; yakınlık merkeziyeti: 0,6379; özvektör merkeziyeti: 0,9648). Ayrıca, en fazla sayıda temayla, ortak kod paylaşan tema olarak dikkat çekmektedir. İlgili temanın; ekonomik kalkınma, sanayi ve üretim ve diğer politika kodlarına bağlı olması, bu temanın çeşitli ağlara sahip olduğunu ve konuşmalarda merkezî bir konumda yer aldığını göstermektedir. Ayrıca, Kamu Politikaları teması; Bağımsızlık ve Millî Kimlik temasıyla cumhuriyetin korunması, bağımsızlık mücadelesi, Cumhuriyet Bayramı gibi kodlar üzerinden; Uluslararası İlişkiler temasıyla ise Avrupa ülkeleri, iletişim politikaları, ekonomik iş birliği gibi kodlar aracılığıyla bağlantı kurmaktadır. Aynı şekilde, seçim işleyişi ile parti ve kurultay süreçlerine ilişkin kodlar da Siyasi Yapı teması altında bütünleşmektedir. Bu yönüyle Kamu Politikaları teması, ağda temalar arası geçişleri en çok sağlayan ve temalar arası etkileşimde merkezde konumlanan bir yapı sergilemektedir.

Bağımsızlık ve Millî Kimlik teması, ağda görece sınırlı bir konumda yer almaktadır (derece merkeziyeti: 21; arasındalık merkeziyeti: 119,94; yakınlık merkeziyeti: 0,5606;

²² Yüksek çözünürlüklü görsele erişim için bkz.: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.29497427.v1>

özvektör merkeziet: 0,8468). Cumhuriyetin kuruluğu, millî semboller ve kimlik konuları etrafında şekillenen bu temaya bağı birçok kod aynı zamanda diğr temalarla da paylaşılmaktadır. Bu durum, tarihte öne çıkan millî değrlerle devlet politikaları arasındaki ilişkinin ağı yapısı üzerinden görünür hâle geldiğini göstermektedir.

Siyasi Yapı teması, merkeziet ölçütleri açısından diğr temalara göre daha düşük değrlere sahip olsa da ağı içinde önemli bir geçiş noktası olarak işlev görmektedir (derece merkeziet: 18, arasındalık merkeziet: 53,42, yakınlık merkeziet: 0,5139, özvektör merkeziet: 0,7959). Temaya bağı kategorilerin büyük bir bölümü aynı zamanda diğr üç temayla da paylaşılmakta; bu yapı, kurumsal işleyişin tarihsel, siyasal ve diplomatik bağlamlarla birlikte ele alındığını göstermektedir. Özellikle cumhuriyetin korunması, seçim işleyişi ve parti ve kurultay süreçleri gibi kategoriler üzerinden bu ilişki daha görünür durumdadır.

4.4.1.1. Genel Değerlendirme

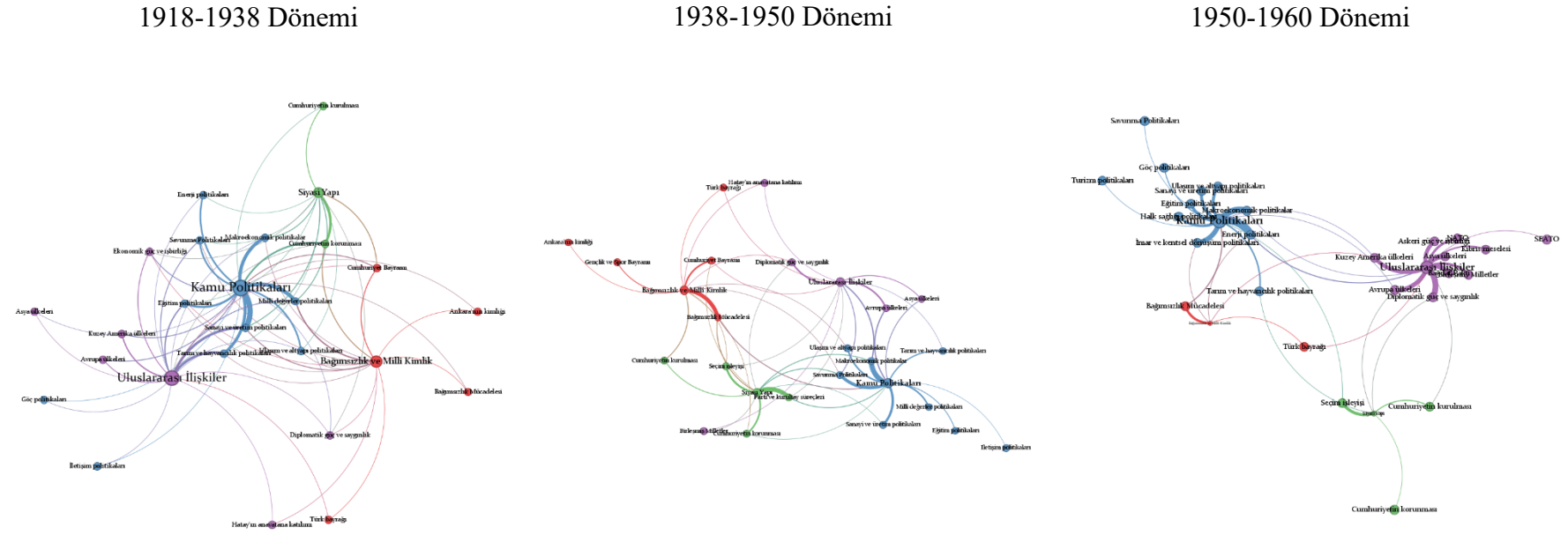
Uluslararası İlişkiler teması, en yüksek merkeziet değrleriyle ağı en etkili ve bağlantılı teması olarak öne çıkarken; Kamu Politikaları teması, farklı temalarla kod paylaşımı sayesinde etkileşimi en yüksek yapıyı oluşturmaktadır. Bağımsızlık ve Millî Kimlik teması, merkeziet açısından daha sınırlı bir konumda yer almaktadır. Siyasi Yapı teması ise düşük merkeziet değrlere rağmen temalar arası geçişlerde önemli bir rol üstlenerek ağı bütünlüğüne katkı sağlamaktadır. Bu yapı, temaların yalnızca bireysel olarak değil, birbirleriyle kurdukları bağlantılar üzerinden ulusal belleğin bütüncül biçimde inşasına katkı sağladığını göstermektedir.

4.4.2. Dönemlere Göre Tematik Ağ Analizi

Bu bölümde tematik ağlar, üç dönem (1918–1938, 1938–1950 ve 1950–1960) üzerinden karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Oluşturulan ağ yapılarında düğümler, konuşmalarda öne çıkan tema ve bu temalara bağı kodları; bağlantılar ise bu öğeler arasındaki ilişki yoğunluğunu göstermektedir. İlişkiler, dört temel merkeziet ölçütü (derece, arasındalık, yakınlık ve özvektör) üzerinden değerlendirilmiştir. Sayısal analizler, her bir dönemin kendi ağ yapısına göre ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Dönemler arası ilişkilerin görsel olarak karşılaştırılabilmesi amacıyla Şekil 9’da her üç döneme ait tematik ağ yapıları bir arada sunulmuştur. Bu bütüncül sunum, temaların farklı

dönemlerdeki konumlarını ve aralarındaki ilişkisel örüntüleri analiz etmeye olanak tanımaktadır.

Temalar, sabit renklerle gösterilmiş; Kamu Politikaları mavi, Uluslararası İlişkiler mor, Bağımsızlık ve Millî Kimlik kırmızı, Siyasi Yapı ise yeşil renk ile temsil edilmiştir.

Şekil 9. Dönemlere göre tema-kod eksenli sosyal ağ grafiği²³

²³ Yüksek çözünürlüklü görsel erişim için bkz.: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.29497427.v1>

4.4.2.1. 1918-1938 Dönemi

Bu döneme ait tematik ağ yapısı, 26 düğüm ve 67 bağlantıdan oluşmaktadır. İlişkilerin belirli temalarda kümelenmesi, ulusal belleğin bu dönemde daha merkezî ve sınırlı tematik çeşitlilikle şekillendiğini göstermektedir.

Ağın en güçlü teması olan Kamu Politikaları, 20 bağlantı ile en yüksek derece merkeziliğine sahiptir. Arasındalık merkeziliği değeri 98,84 olan Kamu Politikaları teması, ağda en çok köprü görevi gören düğüm olup diğer temalarla kurduğu güçlü bağlarla ağı birleştiren bir rol üstlenmektedir. Bu konum, söz konusu dönemde devletin yönetimi, kamusal düzen ve kurumsallaşma süreçlerinin ulusal bellekte belirgin bir ağırlığa sahip olduğunu göstermektedir.

Uluslararası İlişkiler teması, 19 bağlantı ve 84,44 birim arasındalık merkeziliğiyle ağda ikinci sırada yer almakta; onu 15 bağlantı ve 45,26 birim arasındalık merkeziliğiyle Bağımsızlık ve Millî Kimlik teması izlemektedir. Bu dağılım, ağın sadece iç politik odaklarla sınırlı kalmadığını; dış ilişkiler, bağımsızlık süreci ve kimlik inşası gibi konular etrafında da şekillendiğini göstermektedir. Özellikle cumhuriyetin erken dönemini kapsayan bu dönemde Türkiye'nin uluslararası alanda tanınma isteği ve yeni devletin hem içeride hem dışarıda meşruiyet kazanma ihtiyacı, bu temaların konumlarıyla desteklenmektedir.

Yakınlık merkeziliği değerlerine göre Kamu Politikaları (0,781), Uluslararası İlişkiler (0,735), Bağımsızlık ve Millî Kimlik (0,595) ile Siyasi Yapı (0,543) temaları, ağdaki diğer düğümlere ortalama olarak daha kısa mesafede konumlanmaktadır. Ancak bu değerler birbirine oldukça yakın seyrettiğinden, temalar arasında erişilebilirlik açısından belirgin bir fark olduğunu söylemek güçtür. Ayrıca ağda farklı türde düğümler (temalar ve kodlar) yer aldığı için bu değerler, temaların işlevsel etkisini tek başına açıklamak için yeterli değildir.

Kamu Politikaları teması özvektör merkeziliği açısından en yüksek değere (1) sahiptir ve ağın en etkili düğümü olarak öne çıkmaktadır. Bu temayla doğrudan ilişkili düğümler arasında eğitim politikaları, ulaşım ve altyapı politikaları, sanayi ve üretim politikaları yer almaktadır. İlgili düğümler, ağ yapısında 0,468 düzeyinde özvektör merkeziliği değerleriyle temsil edilmektedir. Bu durum, erken cumhuriyet döneminde kalkınma,

ulaşım ve eğitim gibi alanların yapısal olarak da etkili biçimde belleğe yerleştiğini göstermektedir.

1918–1938 döneminde ulusal bellek güçlü bir şekilde yeni devletin temelleri ve kamu politikaları etrafında şekillenmiştir. Kamu Politikaları temasının diğer düğümlerle kurduğu yoğun ilişkiler, devletin yönetim, kalkınma, eğitim ve ulaşım gibi alanlardaki faaliyetlerinin bellekte merkezî bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, Uluslararası İlişkiler ile Bağımsızlık ve Millî Kimlik temalarının ağ içindeki belirgin konumları, Türkiye’nin hem i düzenini kurma hem de uluslararası alanda görünürlük kazanma çabasını yansıtmaktadır. Genel olarak bu dönem, temaların tek merkezli ve güçlü bir yapıda birleştiği; ulusal belleğin daha çok devlet odaklı olarak inşa edildiği bir dönemi temsil etmektedir.

4.4.2.2. 1938-1950 Dönemi

Bu döneme ait tematik ağ yapısı, yine 26 düğümden oluşmaktadır. Ancak bağlantı sayısının 48’e düşmesi, temalar arasındaki ilişkilerin daha seçici hale geldiğini göstermektedir. Merkeziyet değerlerinin daha dengeli dağılması, konuşmaların tek bir tema etrafında yoğunlaşmadığını; ağın daha çoklu ve bütünleşik bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Derece merkeziyeti açısından, ağın en güçlü teması Kamu Politikalarıdır. 13 bağlantı ile en yüksek dereceye sahip olan bu temayı; 12’şer bağlantı ile Bağımsızlık ve Millî Kimlik ile Uluslararası İlişkiler izlemektedir. Bu durum, önceki dönemin aksine tematik merkezin tek bir tema etrafında toplanmadığını; birden fazla güçlü temanın ne çıktığını ve konuşmaların bu temalar arasında görece eşit bir dağılımla şekillendiğini göstermektedir.

Arasındalık merkeziyeti verileri, tematik çeşitlenmenin yapısal düzeyde de desteklendiğini göstermektedir. Kamu Politikaları, 110,16 birimle ağın yapısal merkezinde yer almaya devam ederken; Bağımsızlık ve Millî Kimlik (87,67) ile Uluslararası İlişkiler (69,57) temaları da bu konuma oldukça yakın durmaktadır. İlgili temaların ağın farklı bölümleri arasında köprü işlevi gördüğü ve genel yapının bütünleşmesine katkı sağladığı görülmektedir.

Yakınlık merkezîyeti bakımından da önceki döneme benzer şekilde, Kamu Politikaları (0,543), Bağımsızlık ve Millî Kimlik (0,520), Uluslararası İlişkiler (0,520) ve Siyasi Yapı (0,500) temaları, ağdaki diğer düğümlere ortalama olarak daha kısa yollarla ulaşabilen yapılar olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, dört temanın da konuşmaların farklı alanlarına erişim sağladığını ve tematik ağın genel bütünlüğünü koruyan yapılar olarak işlev gördüğünü göstermektedir.

Özvektör merkezîyeti ölçümleri incelendiğinde, Uluslararası İlişkiler teması 1 değeriyle ağın en etkili düğümü olarak öne çıkmaktadır. Bunu sırasıyla Siyasi Yapı (0,994), Kamu Politikaları (0,935) ve Bağımsızlık ve Millî Kimlik (0,927) temaları izlemektedir. Bu güçlü temaların çevresinde konumlanan bazı kod düğümleri de dikkat çekmektedir. Özellikle savunma politikaları (0,704) ile parti ve kurultay süreçleri, makroekonomik politikalar ve diplomatik güç ve saygınlık gibi düğümler, yaklaşık 0,534 düzeyindeki özvektör merkezîyet değerleriyle hem yüksek bağlantı sayılarına hem de ağın etkili düğümleriyle kurdukları yapısal ilişkilere sahiptir. Bu yapı, devletin kalkınma, dış ilişkiler ve siyasal yapılanma odaklı politikalarının ulusal bellekte daha görünür bir biçimde temsil edildiğini ortaya koymaktadır.

Genel olarak 1938–1950 dönemi, tematik çeşitliliğin belirgin biçimde arttığı bir ağ yapısına işaret etmektedir. Kamu Politikaları temasının merkezî konumu bu dönemde de devam ederken, Bağımsızlık ve Millî Kimlik ile Uluslararası İlişkiler temalarının önceki döneme kıyasla daha düşük bağlantı değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, söz konusu temaların bu dönemde görece olarak arka planda kaldığını ve tematik yapının daha çok uygulamaya dönük konular etrafında şekillendiğini düşündürmektedir. Özellikle eğitim ve altyapı gibi kalkınma odaklı düğümlerin, etkili temalarla kurduğu yoğun ilişkiler, devletin toplumsal gelişim eksenli bir anlayışla temsil edildiğini ve bu yolla ulusal belleğin inşasına katkı sunulduğunu göstermektedir.

4.4.2.3. 1950-1960 Dönemi

1950–1960 dönemine gelindiğinde düğüm sayısı artarak 30’a çıkarken, bağlantı sayısı 40’a düşmüştür. Bu durum, konu başlıklarında çeşitliliğin arttığını ancak düğümler arasındaki ilişkilerin zayıfladığını göstermektedir. Ağın merkezî yapısı dağılmış, konuşmalar farklı düğümler çevresinde daha dağınık bir biçimde konumlanmıştır.

Temalar arası geçişlerin azalması ise, ağın bütünleşik bir yapıdan uzaklaşıp daha sınırlı ilişkilere dayalı bir düzene evrildiğini göstermektedir.

Bu dönemde derece merkeziyeti açısından en etkili düğüm yine Kamu Politikaları temasıdır; 15 bağlantı ile ağda en yüksek değere sahiptir. Onu, 14 bağlantı ile Uluslararası İlişkiler ve 6 bağlantı ile Siyasi Yapı temaları izlemektedir. Bu veriler, Kamu Politikaları temasının önceki dönemlerde olduğu gibi yapısal ağı yönlendiren temel odak olma niteliğini sürdürdüğünü, Uluslararası İlişkiler temasının ise bu konuma oldukça yaklaşıp merkeziyetini belirgin biçimde artırdığını göstermektedir.

Arasındalık merkeziyeti bakımından da benzer bir yapı gözlenmektedir. Kamu Politikaları, 229,66 değeriyle en yüksek köprü merkeziyetine sahiptir. Bu temayı Uluslararası İlişkiler (216,26) ve Siyasi Yapı (50,46) izlemektedir. Bu ölçüt, Kamu Politikaları temasının ağdaki yapısal geçişleri sağlayan merkezî bir konumda yer aldığını, Uluslararası İlişkiler temasının ise bu işlevi büyük ölçüde paylaştığını göstermektedir. Bu dağılım, temalar arası bağlantıların yalnızca tek bir odak üzerinden değil, birden fazla etkili tema üzerinden yönlendirildiğine işaret etmektedir.

Yakınlık merkeziyeti açısından Kamu Politikaları (0,537) ve Uluslararası İlişkiler (0,517) temaları ağın en erişilebilir düğümleri konumundadır. Bu temaların yakınlık merkeziyeti değerleri 1'e ulaşmamış olsa da diğer düğümlere ortalama olarak daha kısa yollarla bağlandıkları ve ağ içinde bütünlüğü sağlayan yapılar olarak konumlandıkları görülmektedir. Bu veriler, önceki dönemlerde oluşan tematik yapının bu dönemde de sürdüğünü ve temaların hâlâ ağın merkezinde yer aldığını göstermektedir.

Özvektör merkeziyeti ölçümünde Kamu Politikaları teması, 1 değeriyle ağın en yüksek etkiye sahip düğümüdür. Onu Uluslararası İlişkiler (0,896), Bağımsızlık ve Millî Kimlik (0,406) ve Siyasi Yapı (0,384) temaları izlemektedir. Bu dönemde bazı kodların da yüksek etkili temalarla doğrudan bağlantılar kurduğu görülmektedir. Sanayi ve üretim politikaları kodu, 0,289 özvektör merkeziyeti değeriyle bu yapılar arasında yer almakta; kalkınma söylemlerinin ağın merkezine yakın konumlandığını düşündürmektedir.

1950–1960 dönemi, tematik çeşitliliğin arttığı ancak temalar arası ilişkilerin zayıfladığı bir yapıya işaret etmektedir. Düğüm sayısı 30'a çıkarken bağlantı sayısının 40'a düşmesi, söylemin daha dağınık ve çok odaklı bir yapıya evrildiğini göstermektedir. Tüm

merkeziyet ölçütlerinde Kamu Politikaları teması en etkili düğüm olarak öne çıkarken, Uluslararası İlişkiler temasının da ona yakın değerlerle ağdaki merkezî rolünü koruduğu görülmüştür. Sanayi ve üretim politikaları gibi bazı kodların yüksek etkili temalarla doğrudan bağlantı kurması, kalkınma söylemlerinin bu dönemde ön planda olduğunu düşündürmektedir. Genel olarak ağ, önceki dönemlere kıyasla daha çok merkezli ve seçici geçişlere dayalı bir yapıya dönüşmüştür.

4.4.2.4. Genel Değerlendirme

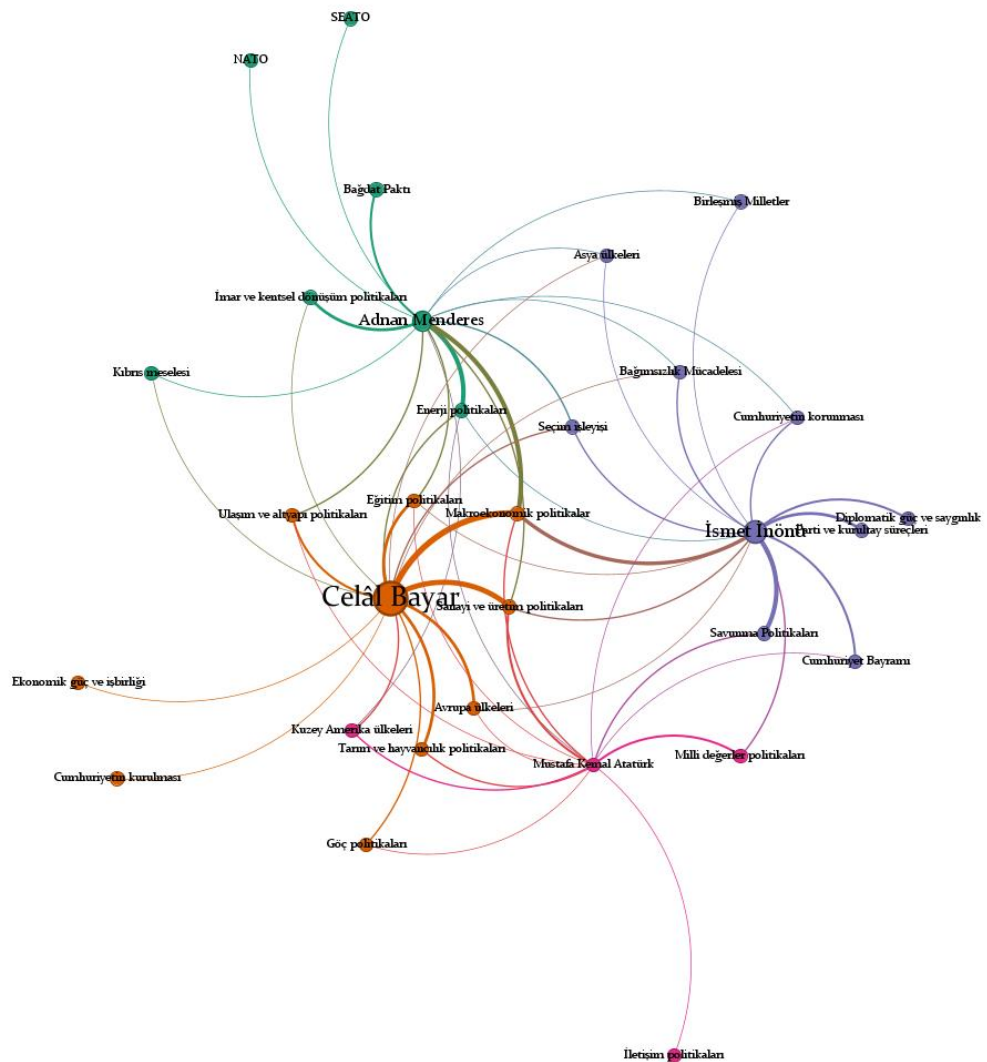
1918–1960 arası dönemi kapsayan üçlü tematik ağ çözümlemesi, ulusal belleğin yapısal olarak tek merkezli ve devlet odaklı bir yapıdan, zamanla çok merkezli ve çeşitlenen; ancak temalar arası ilişkilerin zayıfladığı bir yapıya evrildiğini göstermektedir. İlk dönemde (1918–1938), ağ yapısı yüksek bağlantı yoğunluğu ile merkezî ve bütünleşik bir karakter sergilemiş; tematik çeşitlilik ise sınırlı kalmıştır. İkinci dönemde (1938–1950) temalar arası ilişkilerin daha dengeli ve çok merkezli bir yapıya dönüştüğü görülmektedir. Üçüncü dönemde (1950–1960) ise düğüm sayısı artmakla birlikte bağlantıların azalması, tematik çeşitliliğin arttığı fakat ilişkilerin zayıfladığı bir yapıya işaret etmektedir. Tüm dönemlerde Kamu Politikaları teması ağın merkezinde yer alırken, Uluslararası İlişkiler teması her dönemde onu yakından takip etmiş; 1938–1950 döneminde ise Bağımsızlık ve Millî Kimlik teması da ağın merkezinde güçlü şekilde temsil edilmiştir. Bellek inşasında kalkınma, dış ilişkiler ve siyasal düzen vurguları zamanla daha görünür ve belirleyici hale gelmiş, söylemler tek merkezli yapıdan çok odaklı ve seçici geçişlere dayalı bir düzene evrilmiştir.

Bu yapısal genişleme yalnızca tematik çeşitlenmeden değil; yıllar içinde artan konuşma sayısı, gelişen görsel-ışitsel kayıt teknolojileri ve devlet kurumlarının giderek çoğalıp uzmanlaşması gibi etkenlerden de kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Özellikle 1950 sonrası dönemde kayıt altına alınan konuşmalardaki artış, ağdaki düğüm yoğunluğunu artırarak belleğin daha çok temayı kapsayan bir yapıya evrilmesine katkı sağlamıştır. Genel olarak dönemsel analizler, ulusal belleğin başlangıçta daha sınırlı ve merkezileşmiş bir yapı sergilediğini, ancak zamanla içeriklerin hem sayıca artması hem de çeşitlenmesiyle daha zengin ve çok boyutlu bir yapıya dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

4.4.3. Liderlere Göre Tematik Ağ Analizi

Bu bölümde incelenen ağ yapısı, toplam 31 düğüm (node) ve 61 bağlantıdan (edge) oluşmaktadır. Düğümler, liderler (Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Celâl Bayar ve Adnan Menderes) ile bu liderlerin konuşmalarında öne çıkan tematik kodları temsil etmektedir. Bağlantılar ise, her lider ile ilgili kodlar arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin yoğunluğunu göstermektedir.

Şekil 10'da bu yapının görselleştirilmiş hâli sunulmaktadır. Liderlere ait kod dağılımı renk kodlarıyla ayrıştırılmıştır: Adnan Menderes yeşil, İsmet İnönü mor, Celâl Bayar turuncu ve Mustafa Kemal Atatürk pembe renk ile gösterilmiştir.

Şekil 10. Lider-kod eksenli sosyal ağ grafiği²⁴

Adnan Menderes, 16 derece merkezîyetiyle ağda en fazla düğümle bağlantı kuran liderlerden biri olarak öne çıkmaktadır. 136,24'lük arasındalık merkezîyeti, ağın farklı bölümleri arasında köprü işlevi gördüğünü; 0,545 yakınlık merkezîyeti, diğer düğümlere ortalama olarak kısa yollarla ulaştığını; 0,979 özvektör merkezîyeti ise ağın en etkili düğümleriyle doğrudan bağlantı kurduğunu ortaya koymaktadır. Menderes'in konuşmaları, özellikle makroekonomik politikalar, sanayi ve üretim, enerji ve eğitim politikaları gibi özvektör merkezîyeti en yüksek kodlarla örtüşmektedir. Bu yapı, Menderes'in ağı merkezîleştiren bir söylem geliştirdiğini göstermektedir. Kod dağılımı ise ağırlıklı olarak kalkınma, dış politika ve siyasal yapı temalarında yoğunlaşmaktadır.

Celâl Bayar, ağ yapısında 16 derece merkezîyeti değeriyle en fazla düğümle ilişki kuran liderlerden biridir. 124,93 arasındalık merkezîyeti, farklı düğümler arasında geçiş sağlayan bir ara düğüm olduğunu göstermektedir. Bu değer, belirli birkaç düğümde yoğunlaşmak yerine, çok sayıda düğüm çifti arasında bağlantı kurarak ağın genelinde aracılık rolü üstlendiğini ortaya koyar. 0,545 yakınlık merkezîyeti, Bayar'ın düğümlere ortalama olarak kısa mesafede yer aldığını; 1 özvektör merkezîyeti ise konuşmalarının merkezî ve etkili düğümlerle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Konuşmaları özellikle ulaşım ve altyapı, imar ve kentsel dönüşüm, enerji, makroekonomik politikalar ve bağımsızlık mücadelesi gibi kalkınma odaklı düğümlerde yoğunlaşmaktadır. Bu yapı, Bayar'ı merkezde konumlanan bir düğüm hâline getirmektedir. Ayrıca, kalkınma içerikli konuşmaları Adnan Menderes ile yüksek düzeyde benzerlik göstermektedir.

İsmet İnönü, ağda 15 derece merkezîyeti değeriyle çok sayıda düğümle ilişki kurmuştur. 118,95 arasındalık merkezîyeti, makroekonomik politikalar, sanayi ve üretim, bağımsızlık mücadelesi ve cumhuriyetin korunması gibi düğümler arasında geçiş sağladığını göstermektedir. 0,526 yakınlık merkezîyeti, ağdaki düğümlere kısa mesafede yer aldığını; 0,918 özvektör merkezîyeti ise etkili düğümlerle güçlü bağlar kurduğunu ortaya koymaktadır. Konuşmaları ağırlıklı olarak cumhuriyet rejimi, siyasal yapı ve savunma başlıklarında yoğunlaşmakta; ayrıca enerji, eğitim ve kalkınma politikaları gibi düğümleri de içermektedir. Bu durum, İnönü'nün tematik açıdan geniş bir alana yayıldığını göstermektedir. Sonuç olarak, İnönü, ağ içinde hem kodlar arası geçişleri

²⁴ Yüksek çözünürlüklü görsele erişim için bkz.: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.29497427.v1>

sağlayan hem de konuşmaların sürekliliğini temsil eden bir düğüm olarak öne çıkmaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk, 14 derece merkeziyeti değeriyle sınırlı sayıda düğümle ilişki kurmakla birlikte, bu düğümlerin ağın yapısal merkezinde yer alması, bu liderin etkisini artırmaktadır. 94,87 arasındalık merkeziyeti, Atatürk'ün makroekonomik politikalar, sanayi ve üretim politikaları, enerji ve ulaşım gibi farklı kodlar arasında geçiş sağlayarak ağın bütünlüğüne katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. 0,508 yakınlık merkeziyeti, bu düğümlere ortalama olarak kısa mesafede yer aldığını ve dolayısıyla yüksek erişilebilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. 0,866 özvektör merkeziyeti ise, söz konusu etkili düğümlerle güçlü bağlar kurduğunu ve konuşmalarının ağdaki merkezi konumunu doğrulamaktadır. Cumhuriyetin korunması ve millî değerler gibi konularda, Atatürk ve İnönü'nün benzer kodlara vurgu yaptığı görülmektedir. Bu benzerlik, iki liderin konuşmalarının belirli değerler etrafında şekillendiğini ve birbirini tamamladıklarını göstermektedir.

4.4.3.1. Genel Değerlendirme

Lider-kod eksenli ağ analizine göre, Menderes ve Bayar yüksek derece ve özvektör merkeziyeti değerleriyle ağın merkezinde konumlanmakta; kalkınma, ekonomi ve dış politika eksenli ifadeler aracılığıyla ulusal belleğin tematik çerçevesini şekillendirmektedir. İnönü yüksek arasındalık merkeziyeti ve dengeli yakınlık merkeziyeti değeriyle kodlar arası geçişleri sağlayan bir köprü işlevi üstlenmiş; cumhuriyet rejimi, siyasi yapı ve savunma politikalarına odaklanan konuşmalarıyla belleğin devamlılığına katkı sağlamıştır. Atatürk ise daha sınırlı sayıda düğümle bağlantı kurmasına rağmen yüksek özvektör merkeziyeti sayesinde etkili düğümlerle güçlü ilişkiler kurmuş, bu yönüyle ağın yapısal merkezinde yön belirleyici bir figür olarak öne çıkmıştır. Liderlerin konuşmalarında öne çıkan temaların, ağın genel tematik yapısındaki sıklıklarla örtüşmesi, bu aktörlerin söylemsel yapının şekillenmesinde etkili olduklarını ve ulusal bellekte temsil edilen ana temalara katkı sunduklarını göstermektedir.

Bu yapısal farkların söylemsel tercihlerin yanı sıra liderlerin konuşma sayılarındaki niceliksel farklılıklardan da etkilenmektedir. Özellikle Menderes ve Bayar'a ait daha fazla sayıda kayıt bulunması, onların ağ içindeki tematik görünürlüğü ve merkezi konumlarını artırmış olabilir. Dolayısıyla, liderlerin ağdaki rollerini değerlendirirken,

içerik kadar veri yoğunluğunun da belirleyici bir unsur olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, görsel-işitsel arşivlerde yer alan içeriklerin ulusal belleğin temsilindeki rolünü incelemek amacıyla, Film Mirasım dijital film arşivinde yer alan ve 1918–1938, 1938–1950 ile 1950–1960 dönemlerini kapsayan 117 sesli videodan elde edilen konuşma metinlerine içerik analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda, kodlar, bu kodlara bağlı kategoriler ve temalar belirlenmiş; ardından bu tematik yapı temel alınarak tema–kod düzeyinde genel bir tematik ağ yapısı oluşturulmuştur. İkinci aşamada, bu tematik ağın dönemsel değişimi incelenmiş ve temaların zaman içindeki dönüşümü ortaya konmuştur. Son olarak, liderlerle ilişkilendirilen kodlara odaklanılarak lider–kod düzeyinde ayrı bir sosyal ağ analizi gerçekleştirilmiş; böylece lider konuşmalarıyla tematik yapı arasındaki ilişkiler yapısal olarak değerlendirilmiştir.

5.1. SONUÇ

Yapılan içerik analizinde, konuşmalar dört tema çerçevesinde incelenmiştir: *Kamu Politikaları*, *Uluslararası İlişkiler*, *Bağımsızlık* ve *Millî Kimlik* ile *Siyasi Yapı*. Konuşmalarda en çok vurgulanan tema Kamu Politikaları olurken; kalkınma, sanayi, enerji, eğitim ve altyapı gibi alanlara yapılan atıflar devletin toplumsal dönüşümdeki rolünü ön plana çıkarmaktadır. Türkiye’nin uluslararası konumunu güçlendirmeye yönelik çok taraflı örgütler ve ikili ilişkilerdeki diplomatik faaliyetler ise, Uluslararası İlişkiler temasını öne çıkaran başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Bağımsızlık ve Millî Kimlik teması, bayramlar ve semboller gibi öğelerle ulusal kimliğin inşasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Siyasi Yapı teması kapsamında ise cumhuriyet rejiminin meşruiyeti, demokratik işleyiş ve halk iradesine yapılan vurgu dikkat çekmektedir.

Dönemsel analiz bulguları, arşivde yer alan içeriklerin her döneme özgü siyasal ve toplumsal öncelikleri yansıttığını düşündürmektedir. 1918–1938 yılları arasında sanayi ve üretim politikaları, millî değerler ve tarım-hayvancılık gibi kodların öne çıkması; kalkınma, ulus inşası ve kırsal gelişime yönelik vurguların belirgin olduğunu göstermektedir. 1938–1950 döneminde makroekonomik yönetim, siyasal kurumsallaşma ve tarihsel bellek inşasına yönelik içeriklerin öne çıkması, ekonomik ve siyasal istikrar arayışının etkili olduğunu düşündürmektedir. 1950–1960 döneminde ise enerji

yatırımları, dış politika ilişkileri ve ekonomik büyüme başlıklarının yoğunlaşması, Türkiye'nin uluslararası alanda görünürlük kazanma ve ekonomik kalkınmayı hızlandırma yönündeki hedeflerinin içeriklerde daha fazla yer bulduğunu göstermektedir.

Kodların liderlere göre (Atatürk, İnönü, Bayar ve Menderes) dağılımı incelendiğinde, liderlerin konuşmalarındaki tematik önceliklerin hem kendi dönemlerinin siyasal ve toplumsal koşullarıyla hem de üstlendikleri temsil rolleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Atatürk döneminde sanayi, üretim ve millî değerler ön plana çıkarken; İnönü döneminde rejimin korunması ve savunma politikalarına vurgu yapılmıştır. Bayar ve Menderes'in konuşmalarında ise kalkınma, enerji ve dış ilişkiler gibi uygulamaya dönük temaların ağırlık kazandığı görülmektedir. Kodların dönemsel dağılımı ile lider konuşmalarının büyük ölçüde örtüştüğü bu bulgular, liderlerin ulusal belleğin şekillenmesinde belirleyici aktörler olduğunu ortaya koymaktadır.

Tematik ağ analizinde elde edilen sonuçlarda, Uluslararası İlişkiler teması, ağda birçok farklı konuyla bağlantı kurarak temalar arasında geçişi sağlayan bir merkez haline gelmiştir. Kamu Politikaları teması, birçok kod ve tema ile bağlantılı olduğu için ağın en merkezi ve birleştirici düğümü konumundadır. Bağımsızlık ve Millî Kimlik teması, daha az bağlantıya sahip olsa da ulusal kimliğin temsili açısından önemlidir. Siyasi Yapı teması ise diğer temalara bağlanarak ağ içinde geçiş sağlayan bir rol üstlenmiştir. Genel olarak temaların birbirine doğrudan ya da dolaylı biçimde bağlanması, ulusal belleğin birbirini tamamlayan temalar etrafında şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Üç döneme ait tematik ağ analizleri karşılaştırıldığında, ulusal belleğin başlangıçta daha merkezî ve bütünleşik bir yapıya sahip olduğu, ancak zamanla tematik çeşitlilik ve çok odaklılık yönünde evrildiği görülmektedir. 1918–1938 döneminde Kamu Politikaları teması, tüm merkezîyet ölçütlerinde en etkili konumda yer alarak devletin kalkınma ve kurumsallaşma çabalarının bellekte merkezi bir rol oynadığını göstermektedir. 1938–1950 döneminde bu merkezî yapı korunmakla birlikte Uluslararası İlişkiler ve Bağımsızlık-Millî Kimlik temalarının da etkisi artmış, ağ daha dengeli bir yapıya kavuşmuştur. 1950–1960 döneminde düğüm sayısı artmasına rağmen bağlantıların azalması, söylemin daha dağınık ve çok merkezli bir yapıya dönüştüğünü ortaya koymuştur. Bu dönemlerde değişen merkezîyet yapıları, içeriklerin siyasal öncelikler, kalkınma politikaları ve dış ilişkiler bağlamında farklılaştığını göstermektedir.

Lider-kod ağı analizinde, Atatürk, İnönü, Bayar ve Menderes'in ağ içindeki yapısal rolleri ortaya koyulmuştur. Menderes ve Bayar, en yüksek derece ve özvektör merkeziyet değerleriyle ağın merkezinde konumlanmakta; enerji, sanayi ve makroekonomik politikalar gibi etkili kodlarla güçlü bağlantılar kurmaktadır. Bu iki lider özellikle ekonomik kalkınma ve modernleşme odaklı diğer konularda benzer düzeyde konuşmaya sahiptir. İnönü, yüksek arasındalık merkeziyeti sayesinde ağda farklı düğümler arasındaki bağlantıyı kuran bir köprü işlevi görmüştür. Atatürk'le benzer biçimde, cumhuriyetin devamlılığı, millî değerlerin korunması ve savunma alanındaki politikalar, onun öncelikli odak alanlarını oluşturmuştur. Atatürk ise daha sınırlı sayıda kodla ilişki kursa da yüksek özvektör merkeziyeti sayesinde ağda etkili temalarla doğrudan bağlantı kurarak yön belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Bu bulgular, devlet eliyle oluşturulan ve dolayısıyla resmî temsil sunan Film Mirasım arşivinin, ulusal belleğin şekillenmesine katkı sunabilecek bir “bellek mekânı” işlevi üstlenebileceğini göstermektedir. Toplumun doğrudan tanıdığı ve dinlediği devlet yetkililerinin halka hitap eden konuşmaları, bu arşivde resmî bir seçki ve temsille yer almakta; böylece ulusal belleği etkileme gücü bakımından özel bir önem taşımaktadır. Söz konusu konuşmalar üzerinden yapılan tematik ve yapısal analizler, Film Mirasım'ın, ulus-devletin kimliğini, meşruiyetini ve ideolojik yönelimlerini tarihsel süreç içinde nasıl inşa ettiğini ortaya koymaktadır. Temalar arasındaki yapısal ilişkiler ve dönemsel değişimler, belleğin siyasal ve toplumsal koşullara göre dinamik biçimde yeniden şekillendiğini göstermektedir. Bu yönüyle, devlet eliyle oluşturulan ve resmî tarih anlatısını yansıtan Film Mirasım gibi görsel-işitsel arşivler, “hayali cemaatler” olarak tanımlanan ulusların ortak geçmiş anlatısının sürdürülmesine katkı sağlamakta; hangi olayların, değerlerin veya kişilerin öne çıkarıldığı ve görünür kılındığı, bugünkü ulus anlayışının şekillenmesinde belirleyici olmaktadır.

5.2. ÖNERİLER

Görsel-işitsel arşivler, geçmişin nasıl temsil edildiğini, hangi olayların hatırlanmaya değer bulunduğunu ve toplumsal belleğin hangi temalar etrafında şekillendiğini ortaya koyarak, ulusal belleğin temsilinde ve aktarımında önemli bir kaynak işlevi görmektedir. Dolayısıyla, söz konusu arşivler yalnızca içerik açısından değil, yöntemsel olarak da daha kapsamlı ve derinlemesine biçimde incelenmelidir. Bu çalışmada, benzer araştırmalara

yol gösterebilecek ve dijital arşiv yönetimine katkı sağlayabilecek çeşitli önerilere yer verilmiştir.

- Bu araştırma, 1918–1960 dönemiyle sınırlıdır. Gelecek çalışmalarda, daha sonraki dönemleri kapsayan analizlerle konuşmaların dönüşümü, ulusal belleğin zaman içindeki değişimini daha kapsamlı biçimde ortaya koymak için araştırılmalıdır.
- Çalışmada yalnızca tematik düzeyde içerik çözümlemesi uygulanmış; söylemlerin duygusal tonu ve ideolojik vurguları değerlendirilmemiştir. Bu doğrultuda, yapılacak çalışmalarda aynı veri seti söylem analizi yöntemleriyle ele alınarak, konuşmalarda kullanılan dilsel stratejiler (örneğin tekrarlar, karşıtlıklar, soru cümleleriyle yönlendirme), retorik yapılar (ikna edici söylem kalıpları) ve duygu temsilleri (korku, umut, gurur gibi duyguların ifadesi) gibi unsurlar daha ayrıntılı biçimde incelenebilir.
- Arşivde yer alan videolardaki konuşma metinleri dönemin tarihsel, siyasal ve toplumsal bağlamı içerisinde daha ayrıntılı biçimde incelenebilir. Bu tür bir yaklaşım, ulusal belleğin oluşum sürecine dair daha derinlemesine analizlere olanak tanıyabilir.
- İçerik analizi ile sosyal ağ analizinin birlikte kullanılması, görsel-işitsel içeriklerin hem tematik yapısını hem de kavramlar arası ilişkileri bir arada değerlendirmeye imkân tanır. Bu iki yöntemin birlikte uygulanması, belleğin nasıl kurulduğuna dair daha bütünlüklü ve ilişkisel bir bakış sunabilir.
- Film Mirasım web sitesinde videolara ilişkin bilgilerin yeterince ayrıntılı olmaması, örneğin bir videoda hangi önemli isimlerin yer aldığına veya hangi süre aralıklarında hangi sekansların bulunduğu dair etiketlerin eksikliği ve ayrıca dönem sınıflandırmaları içinde videoların tekrarlı bir biçimde gruplandırılması (1918-1938, 1938-1950, 1950-1960), bu çalışmanın analiz sonuçlarının da bu doğrultuda şekillenmesine neden olmuştur. Gelecekteki benzer çalışmalar için Film Mirasım'da kullanılan üst veri yapısının daha ayrıntılı, tutarlı ve bağlamsal bilgilerle zenginleştirilmesi önerilmektedir. Bu doğrultuda, bu çalışmada elde edilen tema, kategori ve kod yapısı, filmlere anahtar kelime tanımlanması, temaya dayalı filtreleme seçeneklerinin oluşturulması ve konu odaklı tarama imkanlarının sunulması açısından bir kaynak teşkil etmektedir. Buna ek olarak, içerik

analizinden elde edilen kavramsal ilişkiler temelinde oluşturulan sosyal ağ grafikleri, filmler arası bağlantıların ve tematik kümelerin görsel olarak sunulmasına olanak tanıyarak, kullanıcıların arşivdeki içerikleri ilişkisel olarak keşfetmesini sağlayabilir. Bu yaklaşım, bireysel erişimi ve ilgili bellek kurumlarının arşiv yapısını kuramsal ve kavramsal düzlemde yeniden düzenlemesine katkı sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Akça, S. ve Akbulut, M. (2017). Reşat Nuri Güntekin mektuplarının içerik tabanlı sosyal ağ analizi. *Bilgi Dünyası*, 18(1), 143–147. <https://doi.org/10.15612/BD.2017.566>
- Anderson, B. (1993). Hayali cemaatler: Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması (İ. Savaşır, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal eser 1983'te yayımlanmıştır).
- Assmann, J. (2011). Communicative and cultural memory. P. Meusburger, M. Heffernan ve E. Wunder (Ed.), *Cultural memories* içinde, (Cilt 4, s. 15–27). https://doi.org/10.1007/978-90-481-8945-8_2
- Assmann, J. (2022). *Kültürel bellek: Eski yüksek kültürlerde yazı, hafıza ve kimlik* (A. Tekin, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal eser 1992'de yayımlanmıştır)
- ATLAS.ti. (t.y.). *About ATLAS.ti*. <https://atlasti.com/about-atlas-ti>
- Aydeniz, S. (2023). *Yeni medya çağında nostalji: Bir bellek mekânı olarak Old Laik Days* (Tez No. 802813) [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aydın, S. (2019). *Yeni hafıza ve medya: Payitaht Abdülhamid ve Diriliş Ertuğrul dizileriyle kolektif hafıza inşası* (Tez No. 581299) [Doktora Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aydoğdu, M. A. (2022). *Yeni medyada bir kültürel bellek örneği olarak TRT Arşiv web sitesi (www.trtarsiv.com)* (Tez No. 762907) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik inşası*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Bonal Zazo, M. A. ve Ortego de Lorenzo-Cáceres, B. (2021). The Archive of the Prado Museum: Documentary content in 19th-century paintings. *Revista General de Información y Documentación*, 31(1), 121–139. <https://doi.org/10.5209/rgid.79459>
- Brennen, B. S. (2017). *Qualitative research methods for media studies* (2. bs.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315435978>
- Caldera-Serrano, J. (2014). Abstract audiovisual television: A methodological proposal. *Perspectivas em Ciência da Informação*, 19(2), 147-158. <https://doi.org/10.1590/1981-5344/1866>

- Chatterje-Doody, P. N. ve Gillespie, M. (2019). The cultural politics of commemoration: Media and remembrance of the Russian revolutions of 1917. *European Journal of Cultural Studies*, 23(3), 305-314. <https://doi.org/10.1177/1367549419871355>
- Crosson, S. ve McAnallen, D. (2011). ‘Croke Park goes plumb crazy’: Gaelic games in Pathé newsreels, 1920–1939. *Media History*, 17(2), 159–174. <https://doi.org/10.1080/13688804.2011.554728>
- Dettleff, J. (2020). Justice absence and the impossibility of reconciliation on the post IAC Peruvian movies. *Cuadernos del Claeh*, 39(111), 101–115. <https://doi.org/10.29192/claeh.39.1.5>
- Djabarouti, J. (2020). Listed buildings as socio-material hybrids: Assessing tangible and intangible heritage using social network analysis. *Journal of Heritage Management*, 5(2), 169–190. <https://doi.org/10.1177/2455929620967812>
- Domínguez-Delgado, R. ve López-Hernández, M.-Á. (2017). A methodological proposal of content analysis for non-fiction movies at film archives. *Revista General de Información y Documentación*, 27(2), 527–550. <https://doi.org/10.5209/RGID.58216>
- Dörtok Abacı, Z. (2013). “Bilgi çağında tarihçi olmak”: Sosyal ağ analizi yaklaşımı ve Osmanlı tarihi çalışmaları. *Turkish History Education Journal*, 2(2), 32-57. <https://doi.org/10.17497/tuhed.83054>
- Edmondson, R. (2002). *Memory of the World: General guidelines to safeguard documentary heritage* (Gözden geçirilmiş baskı). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000125637>
- Edmondson, R. (2016). *Audiovisual archiving: Philosophy and principles* (3. bs.). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243973>
- Erdoğan, T. (2023). Kolektif hafızanın yeniden inşasında tarihi yapımların önemi: Mehmetçik Kutlu Zafer Dizisi örneği. *Communicata*, 25, 9-14. <https://doi.org/10.5152/communicata.2022.22822>
- Erl, A. (2011). *Memory in culture* (S. B. Young, Çev.). Palgrave Macmillan. [10.1057/9780230321670](https://doi.org/10.1057/9780230321670)
- Fener, H. S. (2018). Özcan Alper sineması ve toplumsal hafıza. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 69, 489–500. [10.9761/JASSS7682](https://doi.org/10.9761/JASSS7682)

Fentress, J. ve Wickham, C. (1992). *Social memory*. Blackwell.

Film Mirasım (t.y.). *Hakkında*. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr>

García Carrizo, J. (2019). Branding the Ouseburn Valley as a cultural and creative district (Newcastle Upon Tyne, United Kingdom): Analysis of its filmography. *Documentación de las Ciencias de la Información*, 42, 19-37. [10.5209/dcin.64420](https://doi.org/10.5209/dcin.64420)

Gephi. (t.y.-a). *About*. <https://gephi.org/about/>

Gephi. (t.y.-b). *Learn how to use Gephi*. <https://gephi.org/users/>

Halbwachs, M. (1992). *On collective memory* (L. A. Coser, Ed. ve Çev.). University of Chicago Press.

Harrison, H. P. (1997). *Audiovisual archives: A practical reader*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109612.locale=en>

Hobsbawm, E. ve Ranger, T. (Ed.). (2012). *The invention of tradition*. Cambridge University Press. [10.1017/CBO9781107295636](https://doi.org/10.1017/CBO9781107295636)

Hoskins, A. (2011). Media, memory, metaphor: Remembering and the connective turn. *Parallax*, 17(4), 19–31. [10.1080/13534645.2011.605573](https://doi.org/10.1080/13534645.2011.605573)

International Association of Sound and Audiovisual Archives (IASA). (2017). *The safeguarding of the audiovisual heritage: Ethics, principles and preservation strategy* (W. Prentice ve L. Gaustad, Ed.; IASA-TC 03, 4. bs.). International Association of Sound and Audiovisual Archives (IASA). <https://www.iasa-web.org/tc03/ethics-principles-preservation-strategy>

İnceoğlu, M. Ç. (2008). Görsel-işitsel arşivcilik, kültür mirası ve film arşivleri. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 3(11), 1463-1485. <https://doi.org/10.19168/jyu.91538>

Jacomy, M., Venturini, T., Heymann, S. ve Bastian, M. (2014). ForceAtlas2, a continuous graph layout algorithm for handy network visualization designed for the Gephi software. *PLOS ONE*, 9(6), e98679. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0098679>

Jaganathan, A., Malik, S. ve Givanni, J. (2020). June Givanni's Pan-African Cinema Archive: A diasporic feminist dwelling space. *Feminist Review*, 125 (1), 94–109. <https://doi.org/10.1177/0141778920913499>

Kandemir, S. (2022). Kültürel bellek aktarıcısı olarak Instagram: TRT Arşiv örneği. *TRT Akademi*, 7(14), 82–103. <https://doi.org/10.37679/trta.1010508>

- Krippendorff, K. (2011). *Content analysis: An introduction to its methodology*. SAGE Publications.
- Li, J., Xu, T., Gu, X., Lin, J., Li, M., Tao, P., Dong, X., Yao, P. ve Shao, M. (2023). Scene clusters, causes, spatial patterns and strategies in the cultural landscape heritage of Tang Poetry Road in Eastern Zhejiang based on text mining. *Heritage Science*, 11 (212). <https://doi.org/10.1186/s40494-023-01051-x>
- Longhi-Heredia, S. A. ve Forteza-Martínez, A. (2021). Digital platforms and dissemination strategies: Heritage representations in the series El Ministerio del Tiempo. *Question/Cuestión*, 3(68), e514. <https://doi.org/10.24215/16696581e514>
- López Yepes, A., García-Marín, D. ve Álvarez-García, M. P. (2013). A methodological proposal of content analysis for non-fiction movies at film archives. *Information Research*, 18(3). <https://doi.org/10.5209/RGID.58216>
- Manichkin, N. A. (2024). Folk ornament in Soviet documentary films of Kazakhstan and Kyrgyzstan: Stages of fixation and comprehension of historical memory. *New Research of Tuva*, (2), 285-299. <https://doi.org/10.25178/nit.2024.2.17>
- Misztal, B. A. (2003): *Theories of Social Remembering*. Open University Press.
- Morales-i-Gras, J., Orbegozo-Terradillos, J., Larrondo-Ureta, A. ve Peña-Fernández, S. (2021). Networks and stories: Analyzing the transmission of the feminist intangible cultural heritage on Twitter. *Big Data and Cognitive Computing*, 5(4), 69. <https://doi.org/10.3390/bdcc5040069>
- Nazir, F., Caldeira, A. M. ve Seabra, C. (2023). Heritage tourism and terrorism: Media coverage of the destruction and rebuilding of Jahanabad Seated Buddha in Pakistan. *Journal of Heritage Tourism*, 18(4), 504-530. <https://doi.org/10.1080/1743873X.2023.2181701>
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7. bs.). Pearson.
- Nora, P. (2006). *Hafıza mekânları*. (M. E. Özcan, Çev.). Dost Kitabevi.
- Olick, J. K. ve Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24, 105-140. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.24.1.105>

- Otte, E. ve Rousseau, R. (2002). Social network analysis: A powerful strategy, also for the information sciences. *Journal of Information Science*, 28(6), 441-453. <https://doi.org/10.1177/016555150202800601>
- Pikkanen, I. (2019). The metrics and poetics of historical drama: The dramatis personae of a premodern revolt in early nineteenth-century Finland. *Orbis Litterarum*, 74(5), 311-339. <https://doi.org/10.1111/oli.12238>
- Ricoeur, P. (2012). *Hafıza, tarih, unutuş* (D. Özdemir, Çev.). Metis Yayınları.
- Saldana, J. (2019). *Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı*. Pegem Akademi.
- Salt Araştırma. (t.y.). *Arşiv*. <https://archives.saltresearch.org/>
- Saraçoğlu, E. (2023). *Hareketli görüntüler üzerinden Türkiye’de toplumsal değişimler: Kadın imgesi (1895–1938)* (Tez No. 827415) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Saydam, B. (2021). Türkiye’de film arşivlerinin gelişim süreci ve TSA örneği. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 19(37), 223-242. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1610627>
- Schutt, R. K. (2018). *Investigating the social world: The process and practice of research* (9. bs.). SAGE Publications.
- Schwalbe, C. B. (2006). Remembering our shared past: Visually framing the Iraq war on U.S. news websites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(1), 264-289. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2006.00325.x>
- Scott, J. (2012). *What is social network analysis?* Bloomsbury Academic. <https://doi.org/10.4135/9781529716597.n1>
- Shahsavari, S., Holur, P., Wang, T., Tangherlini, T. R. ve Roychowdhury, V. (2020). Conspiracy in the time of corona: Automatic detection of emerging COVID-19 conspiracy theories in social media and the news. *Journal of Computational Social Science*, 3, 279-317. <https://doi.org/10.1007/s42001-020-00086-5>
- Susam, A. (2015). *Toplumsal bellek ve belgesel sinema: 2000 sonrası Türkiye belgesellerinde gerçek–temsili ilişkileri*. Ayrıntı Yayınları.

- Şavk, S. (2024). Film Heritage: The online film archive portal of Turkish Ministry of Culture and Tourism, General Directorate of Cinema. *Turkish Studies*, 25(1), 172–180. <https://doi.org/10.1080/14683849.2023.2285504>
- Tangherlini, T. R. (2015). *Facebook for Vikings: Social Network Analysis and Egil's Saga: New Approaches to 'Egil's Saga'*. L. de Looze, J. Helgason, R. Poole ve T. Tulinus (Ed.), *Egil, the Viking Poet: New Approaches to 'Egil's Saga'* içinde, (s. 149–172). University of Toronto Press. <https://doi.org/10.3138/9781442621237-010>
- Tangherlini, T. R. (2018). Toward a generative model of legend: Pizzas, bridges, vaccines, and witches. *Humanities*, 7(1), 1. <https://doi.org/10.3390/h7010001>
- Temel, S. (2023). *Türkiye’de toplumsal kimlik ve bellek inşası: Kutü’l Amare Zaferi örneği* (Tez No. 795435) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- TRT Arşiv (t.y.). *TRT Arşiv [YouTube Kanalı]*. YouTube <https://www.youtube.com/channel/UCQkPrgNhhdOJR3OzTdWd5lQ>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (1980). *Recommendation for the safeguarding and preservation of moving images*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-safeguarding-and-preservation-moving-images>
- van Dijck, J. (2007). *Mediated memories in the digital age*. Stanford University Press.
- Wasserman, S. ve Faust, K. (1994). *Social network analysis: Methods and applications*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511815478>
- Wertsch, J. V. (2002). *Voices of collective remembering*. Cambridge University Press.

VİDEO KAYNAKLARI

- Atatürk, M. K. (1933). *10. Yıl Nutku* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/10--yil-nutku-3>
- Bayar, C. (t.y.). *Celâl Bayar’ın Başbakanlık Dönemi* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/Celâl-bayar-in-basbakanlik-donemi>

- Bayar, C. (1935). *Kayseri Dokuma Fabrikası Açılışı-03* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/ekonomi-bakani-Celâl-bayar-in-soylevi>
- Bayar, C. (1951). *Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ile Adnan Menderes'in Göçmenlerin Durumunu İncelemeleri* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/cumhurbaskani-Celâl-bayar-ile-adnan-menderes-in-gocmenlerin-durumunu-incelemeleri>
- Bayar, C. (1958). *Çeşitli Olaylar (1958)* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/eitli-olaylar-1958>
- Bayar, C. (1959). *TBMM Açılışı (1959)* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/tbmm-al>
- Berk, M. (1958). *Bursa Yangını (1958)* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/bursa-yangn-1958>
- Cornwall, W. (1959). *Birleşmiş Milletler Günü 1959* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/birleml-milletler-gn-1959>
- Çetinkaya, A. (1939). *Sivas Lokomotif ve Vagon Atölyesinin Açılış Töreni* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/22-10-1939-sivas-lokomotif-ve-vagon-atelyesinin-acilis-toreni>
- Film Mirasım. (1937). *Ankara Gari'nin Açılışı-01* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/ankara-gari-nin-acilisi-2>
- Film Mirasım. (1939). *Hatay'ın Kurtuluşu* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/hatay-in-kurtulus-bayrami>
- Film Mirasım. (1940). *Atatürk'ün Samsun'a Çıkışının 21'inci Yıl Dönümünün Ankara Kutlamaları* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/ebedi-sef-ataturk-un-samsun-a-cikisinin-21-inci-yildonumunun-ankara-da-tesidi>
- Film Mirasım (1943). *CHP 6. Kurultayı-01* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/chp-6--kurultayi>
- Galip, R. (t.y.). *Reşit Galip Bey'in Cenaze Merasimi* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/resit-galip-bey-in-cenaze-merasimi>
- İlkin, N. V. (1945). *Çeşitli Olaylar (1945)* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/karisik-haber>

- İnönü, İ. (1935). *Türk Hava Kurumu Altıncı Kurultayı* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/turk-hava-kurumu-altinci-kurultayi>
- İnönü, İ. (1937). *Ankara'da Enternasyonal Kömür Sergisi 1937* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/ankara-da-enternasyonal-komur-sergisi-1937-1>
- İnönü, İ. (1939). *Hatay'ın Kurtuluşu* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/hatay-in-kurtulus-bayrami>
- Mayatepek, H. T. (1930). *Atatürk'ün ABD Büyükelçisi Joseph C. Grew'i Orman Çiftliği'nde Kabulü* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/gazi-mustafa-kemal-in-abd-buyukelcisi-joseph-c--grew-u-orman-ciftliginde-kabulu>
- Meade, E. T. (1958). *İzmir'de Denizaltı Devir Teslimi (1958)* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/izmirde-denizalt-devir-teslimi-1958>
- Menderes, A. (1956). *Sarıyar Barajı Açıldı* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/saryar-baraj-ald>
- Menderes, A. (1957). *Çeşitli Olaylar (1957)* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/eitli-olaylar-1957-4>
- Menderes, A. (1958). *Bağdat Pakı Konseyi Dördüncü Toplantısı* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/bada-pakt-konseyi-drdnc-toplants>
- Menderes, A. (1959). *Adnan Menderes'in ABD Seyahati* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/adnan-menderesin-abd-seyahati>
- Menderes, A. (1960). *Adnan Menderes'in Eskişehir Gezisi* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/adnan-menderesin-eskiehir-gezisi>
- Mirza, İ. (t.y.). *Pakistan'ın Mümtaz Reisicumhuru Ekselans İskender Mirza ve Begüm Mirza'nın Türkiye'yi Ziyaretleri* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/pakistann-mmtaz-reisicumhuru-ekselans-iskender-mirza-ve-begm-mirzann-trkiyeyi-ziyaretleri>
- Neustadt, G. (1959). *Çeşitli Olaylar (1959)* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/eitli-olaylar-1959-0>
- Polatkan, H. (1957). *Çeşitli Olaylar (1957)* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/acilis-goruntuleri>

- Rhee, S. (1958). *Kore Adnan Menderes'e Hoş Geldin Diyor* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/kore-adnan-menderese-hogeldin-diyor>
- Saydam, R. (1942). *Cumhuriyetin 19'uncu Yıl Dönümü Kutlamaları* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/cumhuriyetin-19--yil-donumu-toreni>
- Sukarno, A. (1959). *President of the Republic of Indonesia, His Excellency Ahmad Soekarno's Visit to Türkiye* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/president-of-the-republic-of-ndonesia-his-excellency-ahmad-soekarnos-visit-to-trkiye>
- Tito, J. B. (1954). *Yugoslavya Cumhurreisi J. B. Tito'nun Ankara Ziyareti* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/yugoslavya-cumhurreisi-jb-titonun-ankara-ziyareti>
- Yazıksız, N. A. (1935). *1 Mart 1935 Beşinci Kamutay'ın Açılışı* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/1-mart-1935-besinci-kumutay-in-acilisi>
- Yırcalı, S. (1958). *Çeşitli Olaylar (1958)* [Video]. Film Mirasım. <https://filmmirasim.ktb.gov.tr/tr/film/eitli-olaylar-1958-0>

EK 1 ORJİNALLİK FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-15
	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	04.12.2023
	FRM-YL-15	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
	Yüksek Lisans Tezi Orjinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon Tarihi <i>Rev. Date</i>	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
Tarih: 09/07/2025
Tez Başlığı: "Film Mirasım" Görsel-İşitsel Arşivinde Ulusal Belleğin Temsili Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:..... Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 107 sayfalık kısmına ilişkin, 06/05/2025 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 3' tür. Uygulanan filtrelemeler*: 1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2. ☒ Kaynakça hariç 3. ☒ Alıntılar hariç 4. ☐ Alıntılar dâhil 5. ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.
Saliha YILDIZ

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Saliha YILDIZ
	Öğrenci No	
	Enstitü Anabilim Dalı	Bilgi ve Belge Yönetimi
	Programı	Bilgi ve Belge Yönetimi

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Yurdagül ÜNAL

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları ikinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15	Revizyon No Rev. No.	02
	Yüksek Lisans Tezi Orijinallık Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF INFORMATION MANAGEMENT Date: 09/07/2025 Thesis Title (In English): <i>The Representation of National Memory in the "Film Heritage" Audiovisual Archive</i> According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 06/05/2025 for the total of 107 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 3 %. Filtering options applied**: ☒ Approval and Declaration sections excluded ☒ References cited excluded ☒ Quotes excluded ☐ Quotes included ☒ Match size up to 5 words excluded I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. Kindly submitted for the necessary actions. Saliha YILDIZ

Student Information	Name-Surname	Saliha YILDIZ
	Student Number	
	Department	Information Management
	Programme	Information Management

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Doç. Dr. Yurdagül ÜNAL

**As mentioned in the second part [article (4)/3]of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2 ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA Tarih: 09/07/2025 Tez Başlığı (Türkçe): "Film Mirasım" Görsel-İşitsel Arşivinde Ulusal Belleğin Temsili Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*: Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır. 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmamasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir. 4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırmaya niteliğinde değildir. 5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir. Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. Saliha YILDIZ
--

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Saliha YILDIZ
	Öğrenci No	
	Enstitü Anabilim Dalı	Bilgi ve Belge Yönetimi
	Programı	Bilgi ve Belge Yönetimi

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Yurdağül ÜNAL

* Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF INFORMATION MANAGEMENT	
Date: 09/07/2025	
Thesis Title (In English): <i>The Representation of National Memory in the "Film Heritage" Audiovisual Archive</i>	
My thesis work with the title given above:	
- Does not perform experimentation on people or animals. - Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.). - Does not involve any interference of the body's integrity. - Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview. - Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions.	
I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.	
I respectfully submit this for approval.	
Saliha YILDIZ	

Student Information	Name-Surname	Saliha YILDIZ
	Student Number	
	Department	Information Management
	Programme	Information Management

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Doç. Dr. Yurdagül ÜNAL

EK 3 DERLEME VIDEO

Bu tez kapsamında kullanılan bazı videolar, Film Mirasım arşivinden seçilerek araştırmacı tarafından derlenmiştir. İlgili derleme videoya şu adresten ulaşılabilir:
<https://doi.org/10.6084/m9.figshare.29366621.v1>

Bu video, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü tarafından dijital erişime açılan Film Mirasım arşivinde yer alan dört ayrı videodan, yalnızca eğitim ve araştırma amacıyla derlenmiştir. Görseller, kamuya açık arşivden alınmış olup ilgili Kurumun bilgisi dahilinde ve eğitim amaçlı kullanıma uygun şekilde paylaşılmıştır. Videolar üzerinde arşive ait filigranlar bulunmaktadır. Bu kullanım, yalnızca tez bağlamında örnek teşkil etmesi amacıyla sunulmuştur.